

Západ

Ročník 9. Číslo 4. Srpen 1987

Časopis pro Čechy a Slováky
Cena \$3.25

Západ

Časopis pro Čechy a Slováky

Západ, bi-monthly for Czechs and Slovaks,
published by the **Collegium Bohemicum** in Canada
Second Class Mail Registration Number 4890
ISSN 0226-3068

Vydává: Collegium Bohemicum jako dvouměsíčník
Redakční rada: Eva Límanová, Stanislav Reiniš, Josef Škvorecký, Miloš Šuchma, Václav Táborský, Jan Uhe, Ota Ulč

Redaktor: Miloš Šuchma
Administrátorka: Milada Reinišová
Grafická úprava: Věra Držmišková, Ctirad Smolík
Sazba: Prague Typesetting, Inc.
Tiskne: Prague Typesetting, Inc.

Adresa redakce: Západ, Box 9021, Terminal P.O., Ottawa, Ont., Canada, K1G 3T8
Články nemusí vyjadřovat názory redakce.
Nevyžádané rukopisy se nevracejí.
Redakce si vyhrazuje právo na zkrácení a úpravu příspěvků.
Redakční uzávěrka vždy 1. února, dubna, června, srpna, října a prosince.

Adresa administrace: Západ, Box 322, Waterloo, Ont., Canada, N2J 4A4
Předplatné, příspěvky na tiskový fond, inzerci a změny adres zasílejte na adresu administrace.

Předplatné

1 rok:		2 roky:
Can: \$18.00	Kanada	Can: \$33.00
US: \$18.00	USA	US: \$33.00
US: \$21.00	ostatní země (letecky)	US: \$39.00
	nebo ekvivalent v cizí měně	

Československo vzhledem k devizovým a poštovním předpisům zdarma.
Cena jednotlivého čísla \$3.25.

Odběratelé v USA a v Kanadě mohou platit osobním šekem. V ostatních zemích bankovním příkazem nebo mezinárodní poštovní poukázkou (patrně nejvýhodnější pro evropské předplatitele).

Předplatné v Evropě lze poukázat na poštovní účet číslo 98601-202 u poštovního šekového úřadu 2000 Hamburg, BRD. Bankovní směrové číslo 200 100 20.
Předplatné lze rovněž poukázat přímo na bankovní konto Západu do Bank of Montreal, 239 Weber St. N., Waterloo, Ont., Canada, N2J 4H5 (TSA No. 5037-246).

Ročník 9. Číslo 4. Srpen 1987

Obsah

Československo

Za co, soudruzi, za co? (J. Švestka) 1

Svět

Haibun o cestě do Norska
(K. Trinkewitz) 3

Podrobnější návštěva Číny (II)
(O. Ulč) 6

Exil

S kým chci být bratrem (S. Reiniš) 12

Interview

Hlas Ameriky vysílá z Československa
2. část 14

Tisková oprava 18

Život s hudbou a dobrodružstvím
(V. Kříž) 21

Svědectví

Sociální demokracie (I. Sviták) 23

Jazyk

Sto let doufání (A. Cejnar) 26

Film

Dějà vu (J. Škvorecký) 27

Divadlo

Divadlo na Vinohradech v Torontě
(V. Táborský) 29

Literatura

Povídání koňské (L. Wastl) 30

Hry (T. Jína) 32

Sběratelé (I. Kraus) 33

Dopisy

34

Autorem fotografie na obálce je Ivan Kyncl.
Redakce jí dala název "Husopasky".

Do každého čísla vkládáme propagační kartu ZÁPADU. Prosíme, předejte ji dál svým známým, o nichž si myslíte, že by o ZÁPAD měli zájem.

ZÁPAD DO VŠECH SVĚTADÍLŮ!!!

Československo

Jaroslav Švestka

Za co, soudruzi, za co?

Přečtěte si výňatky z nedopsané knihy Jaroslava Švestky "Orwellův rok". Švestka si právě odpykal roční trest vězení za výroky, které zde uveřejňujeme. Jeho spoluviníkem byl psací stroj značky Erika, výr. číslo 6103059, na kterém knihu psal.

Strana a vláda se k němu zachovaly velkomyslně: nezabavily mu ani stůl, za kterým knihu psal, ani židli, na které seděl, ba ani ne hrnek na kafe, z kterého čerpal inspiraci. Rozsudek nad ním říká, že jeho výroky byly uraženy, ev. uražení: socialistické zřízení našeho státu, státní a stranačtí představitelé naší republiky a SSSR, Komunistická strana Československa a její členové, orgány Státní a Veřejné bezpečnosti, Sovětský svaz a přátelené země.

Věru, mnoho toho natropil, mnoho nepřátel si nadělal. Orwellův rok měl mít dvanáct částí, podle dvanácti měsíců. Uvádíme zde aspoň úryvek z každé dokončené kapitoly.

Předcházející

Stačí si uvědomit, co kterému člověku znamenají pouhá tři písmena jednoho symbolu — Ká Es Cé! Pro jednoho to může být symbolem cec-katé Mámy, která zná kojit po celý život prakticky bez práce a ještě přičkne stranický důchod. Pro druhého stejná tři písmena jsou hrůzou značící popraveného tátu, dlouhá léta v koncentráku či jen vyhození ze studia.

***

Zákon je pouze potištěným papírem, alespoň ve státě socialistickém. Žel, že jinou zkušenost autor nemá. K výrobě zákona je třeba pouze zručný, přiměřeně stylotvorný právník a les zdvižených rukou, jednomyslně, samozřejmě! Jen proto krásné zákony socialistické vyhlášovány jsou, aby praxe nerespektující ani zákony přírodní ještě nějaký čas přetrvávat mohla. Až později pochopil prvotní

filozofii vládnoucí mocenské garnitury, vesměs oprávněných důchodců — my to zde ještě nějaký čas ve slávě odvládneme a vy se tady potom třeba poserte!

***

Tak se začal marxatické vědy bát, opravdově, z instinktů. Ona zcela nutně musí respektovat politiku. Ta představa, že by mohla dospět k něčemu, co se zcela nekryje s posledními sjezdovými usneseními — ta mu po čase byla hrůzná samotnému. Jaképak by to asi bylo pro ideově oprávněné představitele? Nazval ji tedy Vědou Poslušnicou. Ten pojem není původní, je pouze přenesením jména slavné sovětské krávy Poslušnice, tolik publikované v letech padesátých. Mnohá filmstar by jí mohla závidět. Nebyla sama, byla i Poslušnice II. Měly to tehdy být jakési komunistické Niagary na mléko. Žel, ani krávy veledojné situaci nezachránily.

Leden

Měl tenkrát skvostné pocity, i navzdory tomu, že projev byl jako vždy jaksi . . . Ušmudlaným si ho nazval.

LEST WE FORGET

19th ANNIVERSARY
"DAY OF
SOVIET SHAME"

21 AUGUST 1968
INVASION OF
CZECHOSLOVAKIA

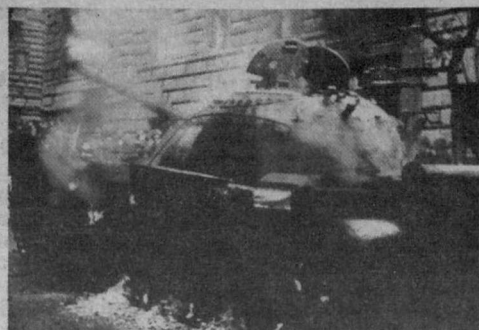

FOTO JAKO POKLEDNICY VYDALO ČESKOSLOVENSKE SDRUZENI V KANADE

Ostatně, co také každý rok říkat, když nic smysluplného říci nelze? Soudruh generální tajemník a prezident mluvil o čemsi a národ žil a žije v čemsi jiném. To si autor zapsal už dávno — představitelé žijí jen v úspěších, občané v tom zbývajícím. Mocenská garnitura se nebojí čelit Vesmíru a občan má starosti, čím si vytrít zadnici, čím si vyčistit zuby, na čem zašít dětské punčocháče, čím shrabat listí na zahradě, kde koupit pleny pro nejmenší oběti socialismu, jak se dostat včas do práce... Vzrůst výroby oceli na jednoho obyvatele ho v takovém případě jen těžko utěší, zvýšení politické prestiže ČSSR ve světě také jen málo.

Tlačítko stisknul v pravý čas. Fanfáry z opery Libuše zpatetizovaly, stařecký hlas následoval. Národ byl zase štván k jednotnosti i jednotě, jako by ono bylo to hlavní. Byl štván k nicotě. Autor byl v té chvíli rád, že má řadu přátel, se kterými filozoficky nesouhlasí. Imperialisté dostali opět na prdel, stejně, jako při každé sebe-menší příležitosti. Dobrý mikrofon přeneše každý zvuk. Jen mimochodem — existuje metoda, jak všechny imperialisty, kapitalisty a jiné po socialistickou zlikvidovat jednou provždy. Ano — ekonomicky! Prostě vyrábět laciněji, když už žijeme ve světě, který nic moudřejšího než nesmyslnou výrobu vymyslet nedokázal.

Když projev skončil, zopakoval si ho ze záznamu. Tiskl si jednotlivé formulace do paměti, ale věděl, že druhého ledna si bude muset koupit Rudé právo.

Únor

"Hrdina naší doby i našeho socialistického umění je uvědomělý, cílevědomý tvůrce, který uchopil do rukou sudbu své přítomnosti i budoucnosti." Tak to napsal v RP (Rudém právu) pod titul "Hrdinové práce hrdiny literatury" nějaký Jiří Stano.

Když v té chvíli na zadnici-prdeli naseděl, určitě by na ni padl. Jedl hovězí guláš, četl a kochal se. V nitru ho nadýmal fakt, že ať kácí dřevo sebevíce, nikdy se nestane Stanovým hrdinou, že ať mlátí do stroje sebevíce, neustanoví Stanova hrdinu ani jako literární fikci. V životě takového hrdinu nepoznal, a když si o takovém někdy, buď ze zhůvěřilosti nebo nedopatřením četl, vždycky takový hrdina dělal dojem zběha z panoptika.

Četba tisku stranického, a to nejen Rudého práva, ale i roztomile ubrebtané Tvorbě a fetišisticky vážné Tribuny byla pravidelným doprovodem jeho veřejného stravování se. Ba někdy tyto tiskoviny v restauraci i drze kradl! Kolik zlodějů stranického tisku tak existuje v celé ČSSR?

Březen

Když tak skrze klávesnici psacího stroje rozjímal nad informační hod-

notou tisku vesměs rudě právního, napadlo ho, že by si měl konečně uspořádat jistě už měsíc odkládaný ZA happening. Inspiroval ho k tomu právě samotný orgán ÚVKSC, když si zcela náhodně všiml, že na dvou stranách po sobě jdoucích jsou tři titulky začínající stejnou předlozkou — a to právě ZA. Všechny titulky byly burcovné, jak už předlozkou určeno bylo. Vystříhl si ony titulky. A příležitostně potom vystříhoval další, jen zcela nahodile, bez systematického vyhledávání. Vyvěšoval si je v pokoji na svoji vývěsní tabuli — imitací dřeva potapetovanou hobru. Byla to jeho prodloužená paměť, výstavní síň i učebnice skoro všeho. Když si toho při návštěvách všimli přátelé, začali mu ZA titulky přinášet v celých hrstech. Místo už nestačilo. Ukládal tedy všechna ZA do veliké poštovní obálky, ve které mu přítel z exilu posílal Discovery a National Geography. V těchto dvou anglicky vydávaných periodikách nikdy žádný ZA titulek nenašel, a to i při podstatně širším využití této předložky v imperialistickém jazyce. Za pár týdnů byla obálka naditá.

Pointa happeningu ho napadla už tehdy, při čtení v restauraci. Věřil, že je vystihující, přesná a případná. Mohl tedy ještě obálkou zatřepat, položit ji vedle stroje a bez jakékoliv licence, podřízen jen náhodě, tahat a zapisovat titulky:

- ZA čest tovární značky
- ZA další rozvoj členské základny
- ZA život bez válek
- ZA rozkvět vlasti
- ZA vyšší efektivnost a produktivitu práce
- ZA další rozvoj zemědělské výroby
- ZA světový mír
- ZA socialistickou výchovu
- ZA vyšší výrobu
- ZA zachování života
- ZA mír
- ZA budoucnost lidstva

Z obálky ubylo jen nezatelně, byla opravdu naditá. Nahlédl, že tento zlomek shromážděných titulků stačí, tak či onak je to vzorek jistě reprezentativní.

Ano, už před měsícem ho to napadlo — zlepšovací návrh, ba přímo vynález — titulek univerzální:

- ZA všechno
- Vzápětí si však uvědomil, že tady stejně stojí všechno
- ZA HOVNO.

Duben

Už před léty se v kratičké sepsané úvaze zabýval postižením české estébnoti. V obecném občanském povědomí stále přezívají představy o gentlemanovi i křupanovi v kabátě koženém, často i zděděném přímo po Gestapu (Geheime Staatspolizei). To možná platilo v letech padesátých, částečně i později. I Vladimíra Škutinů si přišel vyzvednout muž v koženáku. V letech šedesátých se však nevyhlášenou civilní uniformou staly

kabáty z pláštěviny Radka, s pleťnými límci. Léta sedmdesátá však byla dobou převratné inovace. Nastalo kádrové omlazení a uniformovaný rozptyl. Občan socialistický jen těžko bude přijímat představu estébáka — džínsového panáčka. Blue jeans kalhoty i bundička, zplihlý knírek často řídký a dlouhé umaštěné vlasy. I estébák trampující, s "úeskou" na zádech a Vlajku zpívající, také estébák se čtyřmi strunami basové kytary v hrsti, rock hrající, může být bouráním iluzí. Ale i takoví existují, možná právě tito především. A málokdo asi uváží i značnou feminizaci estébnoti, i když je socialismus režimem ženy zrovnoprávňujícím, k jejich neštěstí. Který hospodský štamgast si dokáže připustit, že třeba zrovna ta jeho milá servírka čili číšnice každý týden sepisuje hlášení o jeho chování i úryvky odposlechnutých dialogů?

Květen

Hned pátý den v měsíci si autor udělal silný happening. Na Žižkově náměstí v krajském městě se konala slavnostní vojenská přísaha. Dopřál si ten zážitek. Hodinu obcházel náměstí, díval se, sbíral dojmy a přemýšlel. Dosti témat na dlouhou kapitolu, na sbírku esejů. Při projevu tuzemského generála měla vojska pohov, při projevu mírotvorce sovětského stála v pozoru, například. Tváře otrávených a zpitomělých nováčků, tváře rodičů a dívek na chodnicích, melounovitě obličejje nad oplechovanými límci na tribuně.

Měl Divadlo Světa. Cítil se daleko, velice daleko. Žasnul. Byl slavnostní pochod, mladí důstojníci často s knírem, který řády připouštějí a velitelé povolují, hrdě sekali končetinami před svými jednotkami. Pro Boha a pro Marxe, vždyť ono jim to ani nepřipadá ponižující, zoufal si divák. A je to už dávno, co pan Einstein napsal, že na tohle stačí lidskému tvorou pouhá mícha, že na tohle je škoda nejkrásnější hmoty ve vesmíru — lidského mozku.

I nováčci pochodovali dobře. Toho času lidských životů, kterého bylo třeba k secvičení takového marného karnevalu... Pochodování nepohnulo lidským životem ani o milimetr, pochodování není projevem lidské humanity. Jen zbytečně, absolutně zbytečně spotřebovaná energie lidská i fyzikální.

Potom mu zatrnulo. Kdyby si tehdy dávno vzal Marii nebo Hanku, mohl zde dnes pochodovat jeho syn... Pochodoval by nebo nepochodoval — jeho syn? Podřízený syn by trpěl, nepodřízený také, snad méně.

Červen

"Precizně smečjejší!" upadl zpět do křesla. "Tož se může směle vopakovat. Když je ženská pěkná pro dlaň i pro voko, tak je nejspíš taky na chlap. Když jí máma kráva příroda ublí-

žila, mužský vo ni nestojej moc nebo vůbec, uhání si libido jinak. Tak se nám rekrutují vzorný pracovnice a za mír bojovnice . . .”

Přítel souhlasil a doplnil. Nastala živá debata o člověku vůbec a v socialismu pak obzvláště, aby asi neodvolatelně skončila u způsobů, kterými marxismus aplikovaný v socialismu reálném zneužívá duši frustrovaných.

***

Vedla ho podél trasy tranzitního plynovodu. Kolem se vlnily jihočeské vrchy, prakticky idylicky. Předletí se chystalo ke vpádu léta. Z návrší bylo vidět daleko do kraje, široká hnědavá jízva se na obě strany táhla až k obzoru. Právě v onen čas zde byla budována třetí větev proslaveného plynovodu. Snad ani Marx nemohl tušit, že tato stavba významná bude natřikrát povrch planety prznit. Budiž mu omluvou, že se ve finesách zralého plánování vyznat nemohl. Stejně tak ejakulující muž nemůže tušit, že ta jediná spermie, která se spojí s mateřským vajíčkem v ženě pod ním, bude příčinou zrodu nějakého syčáka, třeba i Bohouše.

Červenec

Před měsícem (8. června) četl v Rudém právu nadšenou reportáž o tom, jak se n.p. Permon v Rostokách pod Křivoklátem stěhuje do nového objektu. Zaškrtnul si v textu větu:

“Ustavují čtyři stěhovací skupiny složené z pracovníků závodu různých profesí . . .”

Měl v těchto věcech profesionální minulost a věděl, že řemeslník může velmi dobře na soustruhu dělat, ale také velmi špatně může soustruh stěhovat. O devatenáct dní později (27. června) četl ve Svobodném slově krátkou zprávu, suchou, už nikoliv patetickou.

“Montáž řetězu u výtahu pece se stala osudnou pro 33-letého pracovníka n.p. Permon, Rostoky v okrese Rakovník. Výtah, u něhož nebylo zapojeno hydraulické ovládání, se rozjel samovolně dolů a montéřa zachytil. Nešťastník utrpěl zranění, kterému na místě podlehl.”

Stál by za rozbor, ten krátký text. V těchto případech nikdy nikdo nebývá zabit, vždy jen utrpí zranění, kterému na místě podlehne. Stejně tak je montéřem každý, kdo montuje. V n.p. Permon se vyrábějí hornické sbíječky, co by si při tom počali montéři? Možná šlo o brusiče, možná však také o kuchaře.

Červencovou kapitolou kniha končí. V úterý dne 17. července Orwellova roku byl Jaroslav Švestka vzat do vazby. Převýchova začala. □

Svět

Karel Trinkewitz

Haibun o cestě do Norska

Motto: *Abyste nebyli udiveni tím divným titulkem, povím vám, že haibun je něco jako cestovní deník zenových mnichů a básníků haiku, jak si ho psali, kreslili a básnili při svých putováních po Japonsku. A poněvadž jsem jejich způsobem psaní nadšen, navykl jsem si na svých cestách psát také takové haibuny.*

Když mi přišlo pozvání, abych se zúčastnil oslav desetiletého jubilea Charty 77 v Oslo, umínil jsem si, že si tou cestou splním dávný klukovský sen. Čítával jsem co kluk nadšené knížky o cestách polárních badatelů Nansena a Amundseny a toužil jsem uvidět slavnou loď Fram, na níž se plavili. A chtěl jsem se také trochu plavit mezi ledovými krami Severním mořem. A tak jsem poprosil organizátory oslav — norský Výbor na podporu Charty 77 — aby mi zařídili plavbu do Norska lodí z Hamburku, kde žiji. Splnil mi přání víc než stoprocentně, neboť když jsem se 24. ledna dostavil do hamburského nákladního přístavu, viděl jsem, že popluji nákladní lodí. Labe v Hamburku bylo pokryto souvislou vrstvou ledových ker, loď je drtíla ocelovou přídí, když ji lodivod vedl k ústí řeky do Severního moře.

A potom už jsme byli na volném moři. Kapitán mě pozval na velicí můstek a ukázal mi, jak sledovat protiplující lodí na jednom ze tří radarů. Severní moře před námi:

Pod přídí tříšť ker
praská
Blesk racek bříškem —
moře — má láska!

Ted' už ubývalo ledových ker pod přídí, potkávali jsme už jen jednotlivé ledové ostrovy. Vzpomínal jsem v té chvíli, jak jsme se co kluci plavili na ledových úlomcích na našem vesnickém kálku, když u nás na vsi nastalo jarní tání a ledaři si odváželi ledové kry do venkovských pivovarů, tahající je háky na vozy, tažené silnými pivovarskými kobylami.

Téměř celý den jsem strávil na můstku a díval se, jak mijí desítky lodí. Půjčeným dalekohledem jsem četl na přídích exotická jména lodí z Mexika, Bornea, Kuvaitu či Ceylonu. A v noci jsem si, po večeři u kapitánova stolu, užil ve své kabině dokonce vlnobití, které zmítalo nákladem. Potěšilo mne, že netřím mořskou nemocí.

Lod' mrazem ztuhlá
řetězy má
V té truhle
prochví tě zima

Celou noc jsem nespál, hluk byl příliš mocný. Loď byla naložena obrovskými automobily a vlečnými vozy, kontejnery a cisternami. Avšak se to zmítalo v té ocelové, 160 metrů dlouhé bedně ze strany na stranu. Nejvíce mě ale udivilo, že jsem při každém zhoupnutí lodi slyšel ze sousední prázdné kabiny — byl jsem totiž jediným cestujícím — jak se tam kutálí spadlé jablko:

Na noční lodi
buší v plát led
Hluk plodí
i jablko spadlé!

Usnul jsem jen na chvíli k ránu, když se moře utišilo. A když jsem po snídani vyšel na příď, bylo už klidné a modré. Jen na vrcholcích vln se běhaly korunky z pěny.

Když stálo slunce na poledni, podal mi velicí důstojník dalekohled a ukázal mi bílý proužek na obzoru — břehy Norska. A protože slunce nám stálo příznivě v zádech, viděl jsem v té mízně dálce, jak se odráží v oknech domů. Vplouvali jsme do přístavu Kristiansand.

V dálce pláň mořská
bíle bleskne:
břeh Norska,
lesk slunce ve skle . . .

Nakládali jsme jakési bedny v Kristiansandu a kapitán mě požádal, abych mu v přístavu nakreslil loď, protože je to jeho poslední plavba

DRAHTHOLESEN - ROSINSTATUEN - NOBEL INSTITUTE
OSLO 5. 2. 1992 / K. TRINKEWITZ
NOBEL INSTITUTE

s ní — bude prodána do Itálie.

Zavolali mě k obědu a řekli mi, jakou rybu pojídám — halibuta. Připomnělo mi to Haliburtona — připadal jsem si tím víc jako velký cestovatel. Brzy jsme z Kristiansandu vyrazili a já jsem zažil krásný západ slunce s kouzelnými červánky nad zasněženými břehy a malými loďkami rybářů.

Do Oslo jsme přípluli v noci, to jsem zaspal. Probudiv se, počkal jsem na celníky a policii, kteří mě odmávnuli tak, jak to je ve svobodných zemích zvykem. Vidí ve vás především hosta a ne podloudníka.

Už večer toho dne jsem se "vrhl do víru kulturního života" v Oslo. Na komorní koncert do umělecko-průmyslového muzea nás pozval český muzikant Josef Hrbáček, který toho večera hrál klarinetový part v Mozartově kvintetu Es-dur, opus 14. V síni muzea rozsvítili svícný s pravicí svíčkami, vonělo tam dřevo táflování a se stěn shlíželi portréty měšťanové z minulých století.

Zatímco hudebníci hráli Schumanna, natáčel neúnavný kulturní všeměl Jan Kristofori průběh koncertu na videofilm.

O den později se konalo slavnostní zasedání norského PEN-klubu v Akademii věd. Předseda norské sekce této spisovatelské organizace promluvil o úloze Charty a o československých spisovatelích a předal slovo Pavlu Tigridovi. Host z Paříže seznámil posluchače se situací v Praze a informoval o aktivitách Charty 77 v průběhu minulého desetiletí. Potom odpovídal na dotazy účastníků. Večer skončil rozhovory v kuloárech důstojné instituce norské vědy, kde na nás se stěn shlíželi z portrétů norští klasikové.

Nazítří se v dopoledních hodinách konala tisková konference u příležitosti výstavy politických karikatur československých autorů v exilu. Zároveň byla novinářům představena knížka jejich prací, kterou upravil a koncipoval Jan Kristofori a již společ-

ně vydali Fond Charty 77 a nakladatelství Dreyer. Měl jsem příležitost vyprávět, jak jsem v době zákazu publikování rozeslal stovky originálních koláží svým přátelům chartistům. Činil jsem to stejně jako můj přítel Hadžák, který by si byl zasloužil, aby tady v Norsku vystavoval s námi. Dnes, kdy chystám o něm knížku, zjišťuji, že nejen já, ale i mnozí jeho přátelé v emigraci si přivezli jeho pohlednice s sebou. Bez něho je každá výstava české karikatury neúplná.

Z honosného hotelu Bristol jsme se přesunuli do hotelu Grand, kam pozval přátele Charty norský Výbor na podporu Charty 77. Hodovali jsme a pronášeli slavnostní přípitky v Ibse-nově salonku, o němž mi jeden novinář vyprávěl, že do něho Henrik Ibsen docházel k obědu tak pravidelně, že si podle toho bylo možno řídit hodinky.

Nejslavnostnější setkání se konalo 30. ledna v norském Národním divadle. Nesešli jsme se tam k poslechu opery, ale přesto mělo toto představení komicko-předehru. Československé ministerstvo zahraničních věcí totiž dalo norské vládě vědět, že by Praha nelibě nesla, kdyby se oslavily desetileté trvání Charty 77 zúčastnili norští politici. Tento part Kecalá prodané pražské vlády tedy zpíval ministr Chňoupek. Slavnosti se jako řečníci zúčastnili ministr zahraničí Knut Frynølund a bývalý ministerský předseda Kare Willoch. Oba vysoce hodnotili úlohu Charty 77 v obraně lidských práv a děkovali jí za její desetileté neúnavné usilování o nápravu nespravedlnosti a útlaku v okupované zemi. O práci Charty promluvil také předseda norského Výboru na podporu Charty 77 profesor Torkel Opsahl.

V uměleckém pořadu oslav vystoupily společnou norskou a českou recitací básně Jaroslava Seiferta Češka Renata Mauzerová a Norka Monna Tandberg. Přednesly báseň Kanálská zahrada. V hudebním po-

řadu zazněly skladby Dvořákovy a Fibichovy. Překvapením byla pro mne norská skupina typu combo, která zahrála a zazpívala norské překlady písniček Karla Kryla Bratříčku, zavírej vrátka a Jaroslava Hutky Havlíčku Havle. Vzpomněl jsem si, jak jsme zpívali její refrén společně s autorem, když nám ji přednášel na schůzkách chartistů v domě Pavla Kohouta na Sázavě.

Havlovu věžeňskou aktovku Omyl zahráli norští herci velmi přesvědčivě. A velkým zážitkem byl potom přednes Seifertovy básně Zpěv o jablůnce norskou herečkou Lise Fjelstadovou.

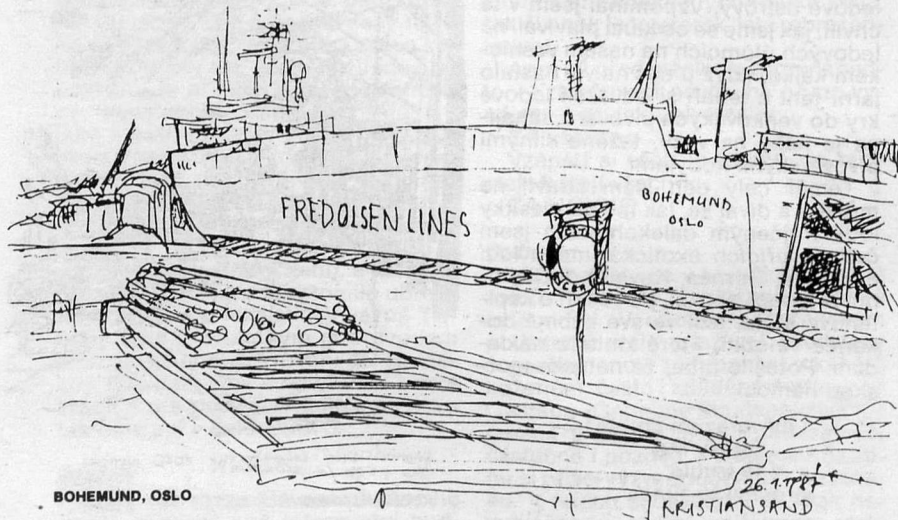
Když jsem se z první řady divadla rozhlédl zpět do sálu a zjistil, že je zaplněn do posledního místa těmi, kdo — jak mi bylo později řečeno — patří ke kulturní elitě norského hlavního města, musel jsem myslet na hlubokou symboliku tohoto zážitku. Vytanuly mi v mysli události před deseti lety v Praze. Také tehdy se konalo v Národním divadle na břehu Vltavy slavnostní shromáždění ve věci Charty 77. Sešli se tam z donucení představitelé uměleckého života, aby podepsali hanebný dokument zvaný Anticharta. Vyslechli tam z úst Jiřiny Švorcové a jiných kolaborantů nactiutrhácné pomluvy signatářů Charty 77 a ratifikovali tak svou účastí všechna pozdější pronásledování a zákazy umělecké činnosti svých kolegů, kteří na rozdíl od nich si zachovali čisté ruce a svědomí. To, že jsme nyní seděli v Národním divadle v Oslo a naslouchali norským státníkům, mi bylo nádhernou rehabilitací pro ony vězně, vyhnance a hanobené signatáře Charty 77. Vzdálená severská země dala satisfakci občanům střeoevropské okupované země. Budiž jí za to dík.

Zbývá mi už jen zmínit se o posledním dni oslav. Ten patřil vernisáži výstavy politických karikatur v radnici na břehu fjordu. Jan Kristofori připravil k instalaci a potom s přáteli zavěsil 160 kreseb, grafik a koláží autorů Oldřicha Jelínka, Ivana Steigera, Pavla Taussiga, Karla Trinke-witze a své vlastní. Kromě Steigera byli všichni karikaturisté účastníky vernisáže.

Tím pro mne skončila oficiální část oslav. Nyní si mne čeští přátelé odváželi do svých domovů, abychom celé hodiny povídali "o tom, co bylo" — a těšili se ze svobody, kterou nám dal exil.

A Oslo? Teď už jsem s ním, abych si prohlédl jeho Munchovo muzeum, galerii moderního umění Sonji Henje, sochy Vigelandovy a *last but not least* slavný skokanský můstek na Holmenkollen. Viděl jsem z úpatí vrchu Holmenkollen západ slunce nad fjordem města Oslo — bylo to jako z Munchova obrazu. A uprostřed toho svítil srpek měsíce!

Ráno jsem jel do Frognerova parku:

BOHEMUND, OSLO

podívat se na velký komplex kovových a kamenných soch norského klasika Vigelanda — ságu o lidském životě. Kouzlo pohledu zvyšovala sněhová příkrývka, leckdy možná přispívající k poetičtějšímu zamyšlení.

My středoevropané víme většinou jen málo o této zemi, nejčastěji ještě něco o jejích umělcích.

Fjord z mlhy zdvih se
v Oslo
Kdys tu žil Ibsen . . .
Co let už prošlo . . .

Uprostřed města se mi nejvíc líbí zasněžený park královského zámku. Je nevelký — i norský král je prý velmi nenáročný. Někdy prý jezdil lyžovat na Holmenkollen tramvají. To by si carský gubernátor v Praze, Gusta Husák, nemohl dovolit. I stráž zámku jsou spíš jen pro turisty na fotografování. Mají černé uniformy a dobře se vyjímají na sněhu parku. Zcela pokojně vedle nich posedávají kachny a stejně černě uniformované vrány. Mříž kolem zámku je také spíš jen symbolická, patrně to nebude tak těžké do zámku vstoupit. Takže mě verše jsou spíš daní literární inspiraci:

Mříž zámku v Oslo
mrazem svraská
Však dost —
vždyť nejsem Franz K.

Díval jsem se, jak vesele vlaje nad zámkem nachová standarta králova. Je na ní — jako na naší české — lev, zlatě krumplovaný. Jistě veselý. Jinak než ten náš český, vazal ruského medvěda. A na chvíli mi z toho bylo teskno —

Nad zámkem zlatě
vlaje lev
V Oslo v blátě
stesk mě zaleje . . .

V Oslo mi zbývala už jen jedna povinnost. Nesouvisela sice s Chartou a československou kulturou přímo, ale přece jen měla s nimi cosi společného. Přijel jsem totiž do norského hlavního města též proto, abych v Nobelově institutu odevzdal asi stovku podpisů, které jsem v posledních týdnech nasbíral od přátel z celého světa: Žádali jsme jimi, aby laureátem Nobelovy ceny míru byl nominován sovětský psychiatr Anatolij Korjagin. Tento lékař se velice zasloužil o odhalení metod zneužívání sovětské psychiatrie k politickým účelům. Za to byl sovětským režimem odsouzen k sedmi rokům vězení a pěti letům vyhnanství. Je těžce nemocen, věznění by nepřežil — byl odsouzen v létě 1981.

Podpisy jsem odevzdal 31. ledna. A druhý den ráno jsem četl v norských novinách palcové titulky o Korjaginově propuštění z Gulagu: to se Sověti zalekli nové ostudy. Kdysi dostal Nobelovu cenu míru ve vězení

německý pacifista Karl von Ossietzky — a Hitler ho nepropustil. Nyni by se byl vystavil nepříjemnému srovnání Michail Gorbačov, brzy poté, co ho německý kancléř přirovnal ke Goebbelsovi. Tož raději dal Korjagina propustit.

Tak jsem v Oslo zažil ještě jednu radostnou chvíli pocitu rehabilitace člověka, který byl pronásledován stejným režimem jako chartisté v Praze.

Když jsem toho dne šel opět kolem Nobelova institutu, míjel jsem sochu jednoho z Rodinových "Občanů Calais" a uvědomil jsem si, že to byl také jeden z občanů, kteří se obětovali okupantovi za záchranu své polis. Jak je ten náš svět stále stejný!

Je to surreálný čas, v němž žijeme. A tak už jsem bral jako samozřejmost, že jedna z ulic v Oslo se jmenuje Toyengata, jakoby pojmenována po naší slavné malířce, jež nedávno zemřela v Paříži:

Čas surreálně
Oslem chvátá —
dál hnal mne:
hle — Toyengata!

A když už se zmiňuji o malířce Toyen, musím poznamenat, že v moderní galerii Sonji Henje na Hovviko-

ven jsem našel grafiky pražské krajkanky Zdenky Rusové, která je profesorkou na malířské akademii v Oslo.

Dlouho jsem pobyl v Munchově muzeu. Munchovy obrazy mě nadchly. Dovedl jsem si představit, jak v roce 1905 jim byli nadšeni pražští malíři — rázem byli všichni Munchovci. Stál jsem dlouho i před obrazem splašeného koně:

Munchu, serván jsi
křikem duše:
v červácích
kůň vzpurný kluše

Nedivte se prosím, že tolik veršuji o malířích a obrazech či sochách. Můj nedostičný vzor, mnišský básník Matsuo Bašó nikdy neopomněl za svých toulek navštívit místa slavných výtvarných děl a psát o nich.

Když jsem na zpáteční cestě Severním mořem hleděl za měsíčního svitu z okna kabiny, pokrytého ledovými květy námrazy, myslil jsem na Bašóova slova: "Ať píšeš cokoli, necht' je v tom měsíc, ať píšeš cokoli, necht' jsou v tom květy!" Tož v jeho duchu končím:

V lesk, jenž se vlní,
se schová
pod led tvář luny —
ta Bašóova . . .

DŮM V OSLO

Ota Uič

Podrobnější návštěva Číny (II)

Minule na ostrově jsme museli dbát různých zákazů fotografování, na příklad oné lahodné pláže se svahem a hájem, tam kde rodičové odhazovali čerstvě narozené holčičky. Fotografovat a kolem se brouzdat již se smí.

Uličky úzké, asfaltované, z kopce do kopce za vysokými zděnými hradbami domy, statné vily a paláce, jež kvetly v dobách západního koloniálního pronikání: mladice koncem století, kypící krasavice ve dvacátých letech, v době naší první republiky a jejich nepravnic celostátních nejistot a nepohod a teď už jen stařeny ohnuté, ošuntělé, se šrámy doby a s bolestmi ve většině kloubů. Hele, tadyhle pár piliňáčků je po uši v kosmetickém úsilí zkrášlit plesnivou bránu.

Priscilla se zastavila, váhala, ano, tady to bylo, ukázala ke vchodu do jednoho ze středně zvětšených domů, tady to patřilo moc nemocnému pánovi, jako děti jsme se tomu tady velmi vyhýbaly. Chorý majitel totiž poroučel služebnictvu klást před práh byliny — ne jedovaté, ale s magickou prý silou, že kdo by na ně šlápl, nemoc by se na neopatrníka přenesla. Nejen děcka, ale i dospělí se vyhýbali, domácí pán vsuktku uměl, tak tady máte důkaz.

V opuštěné zahradě za rozpadlou zdí jsme vlezli do neméně opuštěného paláce, ze slepých oken mu rostly lodyhy a menší stromky. Poschodech do zdevastovaného vestibulu kdysi diplomatického sídla vedl přírodní zelený koberec. V komnatách někdejších recepcí a dýchánek sídlili netopyři.

Francouzský konzulát se již dočkal modernizace, stal se z něj motel — bez neónů, bez řvavých nápisů, bez nápisů vůbec, nicméně motel. Rezervován pro organizované zájezdy za ručičku voděných zahraničních turistů, kteří sem, daleko od standartní trasy, někdy zavítají. Takzvané tematické turnusy — výprava učitelů s údajným zájmem o čínskou kulturu, výprava americké mládeže dokonce prý dychtící po seznámení s čínským jazykem. Náš kluk se s dychtivci potkal, vydával se za domorodce, mluvil na ně hodně polámanou angličtinou a měl plno legrace když naslouchal komentářům za zády.

I bez šálby jsem mohl uskutečňovat roztomilé rozhovory, zejména s korpulentní pedagožkou jménem Phoebe, perfektním typem globetrottera typu "If this is Tuesday, it must be Belgium".

Phoebe jezdí každý rok studijně někam hodně daleko. Vloni Indie, předloni Brazílie, letos tohleto. V Číně už teď pobývala několik týdnů.

"A sem na ostrov jste přijeli odkud?" ptám se.

"Z Kantonu — nebo možná že to byla Šanghaj."

"A odtud máte namířeno kam?"

"Do Pekingu — vezmeme ferry."

Čili způsob přepravy praktický asi jako jízda na voru ze Sahary přes Alpy do Prahy.

***

Takto jsme debatovali pod chladičnými stromy modřínového typu u vody perfektně polévkové teploty. Jak již poznamenáno, v téhle zemi si nikdy nepotrpěli na kult krásy nahého těla. Lahodné obliny ignorovány i v kumštu: to raději malovat a opěvovat motýly, bublající potůčky, stromy na rozeklaných svazích, pitvořivě pokroucené horské útvary. K vodě tu běhaly holčičky v plavkách z jednoho kusu, z materiálu plastického, takového toho šupinatého, do něhož se Českoslovačky napasovávaly v ponurých padesátých letech.

Číňané se vyhýbají jak vodě, tak slunci. Opalovat se a ponížit si hebkou, mléčně, jen jemňounce nažloutlou pokožku — proč si ubližovat takovou neestetickou nehorázností, prosím vás?

Divčí mládež tudíž promenuje s deštníky, nebo je aspoň chrání klobouček ve tvaru populárním u katolické hierarchie: ona pralinka se značně širokým rantlem. Je-li pokrývka katolických hlav zejména purpurová, v Číně je spíš do růžova, do lehoučkého bleděmodra, nebo jsme zcela bělostné. A pak se potká na korzu dvacet štabajzen, hlavy totožně zkrášené a ochraňované.

V televizi ukazovali záběry z vojenských manévrů. U dlouhého pozorovatelského stolu seděli generálové, mokré vedro nad 40 stupňů Celsia, navíc zmožtnělých řádicí rozžhavenou artilerií. A reakce pánů komandantů na inspekci? Odložili neprodyšné brigádýrky a nasadili si tyto kardinálsko-holčičí kloboučky. Pěkná podivná na lampasáky, s dalekohledem nad nosem směrem k třeskotu.

A národ těchto atraktivních, neoběžných stvoření byl donedávna nucen vypadat co nejošklivěji. V době Maova kultu a módy, nezřídka ráno za tmy, rozespaly, do práce pospíchající manžel si na sebe hodil manželčin mundur, a ona zas jeho blůzu a pantalon, a nikdo nic nepoznal, nikdo nebyl odlišitelný. Celý ten velenárod, totožně do neforemného modrého materiálu nadití mravenci.

Tvorové, vyklubavší se z ohavné kukly maostického bláznění, se přerodí s pomocí toho patetického mála,

co mají k dispozici, v lahodné květině, rozdychtěné, vzrušené neobvyklostí příležitosti, cupitají na vysokých kramflíčcích na korzu, podél vody, do níž zpravidla nevlezou.

Role Paříže, pionýra a dirigenta módy, v Číně patří Šanghaji. To nejnovější, co Šanghajští momentálně vymysleli a s čímž již nejdůležitější děvčice vyrukovaly do ulic, jsou bílé punčošky jen krapet nad kotníky, s velkánským množstvím krajek: hezounké, roztomile cudné. Královna císařovna Viktorie by nepozvedla brvu v nesouhlasu, krajky trochu připomínající muchomůrkovité podhoubí.

Také tam k nám na ostrov dorazily progresivní odvážlivky v *hot pants*, v kraťoučkách, ke kůži, k sedacímu svalstvu pevně přiléhajících šortkách — donedávna jistojistě smrtelný hřích, hříšnice odvečena do trvalého převýchovného neznáma. A k tomu, račte se podržet, punčochoy nylonky až nad kolena, tam končí. Čili mezi tímto nylonovým koncem a začátkem *hot pants* deset, dvacet centimetrů nepokryté pokožky, vystavené slunci a pohledům okolí.

Odhalující šortky, zahalující nadkolenky, čeho pak víc — svůdnické koketérie či roztomilé nevinnosti?

Spíš té nevinnosti, a odvolávám se na čínské zacházení se sukněmi. Po onom dlouhém revolučním období povinných neforemných uniforem — ne unisex, ale antisex — čínské paní a dívky si ještě na sukně nezvykly, nedovedou s nimi zacházet. Dřepnou si s nohama roztaženými, sukně si i zvednou a začnou s ní třepat k ochlazení těla, eventuelně pak i ke zvýšení žáru proti nim sedícího pánského společníka, jemuž se upřímně dívají do očí a dále mávají. V podřepu činí velké písmeno V — Victoria pro voyéry.

Muži se nadále odívají dost jednotvárně: bílá košile, krátké rukáv, kalhoty tmavší barvy, sandály a na levém zápěstí hodinky s náramkem vždy kovovým.

Mladší generace, ale to spíš dívky než hoši, si potrpí na trička s anglickým textem. S textem všelijakým, na příklad I LOVE a nic víc, MADE IN ale ne kde, postřehli jsme HOME OF STAINLESS. DOMOV NEREZAVĚJÍCÍHO — co, proč?

Zpřeházená, zkomolená slova, popletená písmena — ENGERTIC místo ENERGETIC PEOPLE, inu, cizím zbožím se pyšnicím domorodcům gramatické chyby v neznámé řeči nevaří. Jak se tam tento šmejď dostává?

Jako většina všeho ostatního z venku: via Hongkong. Handlíř tam odkoupí zmetky za pár šestáků, třeba to dostane zadarmo, jako nášup k jináčci transakci, a pak prodává západní aušusový tovar s velkým profitem, pozlátka kapitalismu!

A co za Kulturní revoluce, když jste se v tomhle horku museli pohybovat v těch modrých uniformách — chodili

jste, směli jste se vůbec jít koupat? ptal jsem se a ukazoval k pláži a vlnkám.

Ano, směli. Ale ozbrojenci hlídali břeh, jednak před útokem nepřátel zvenčí a před odplaváním domácích nepřátel pryč. Však Kulturní revoluce započala plavbou velkého kormidelníka. Mao přece tehdy překonal světový plavecký rekord, když bleskově zdolával kilometry, nikoliv ale v pohraničním pásmu — ve veletoku Yangtse, bezpečně ve vnitrozemí.

***

Pěkně se to vyspává v moderních, velkých prostorách se správně chlazeným vzduchem a s pevnou nekolébající se podlahou, ne jako v kajutě a na palubě lodi Gulanguy, co se musela potýkat se závěrečnou zarputilostí chabnoucího tajfunu Peggy.

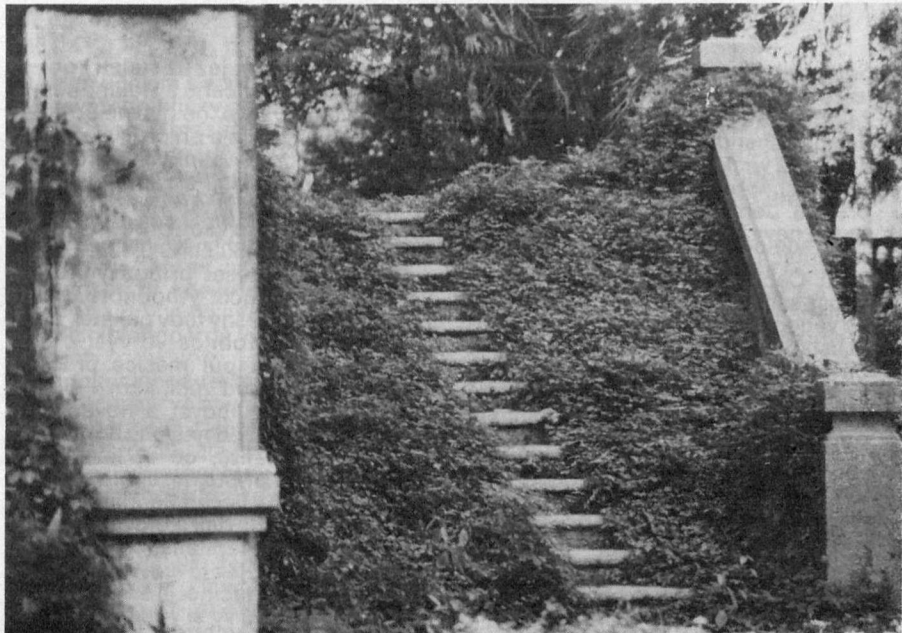
Otevřu dveře na balkón, cikády vřeští, ptáci běsní, teplota už kolem těch čtyřiceti Celsiů takhle brzy ráno, pěkně děkuju. Kluka jsem poslal nasbírat čerstvě napadané kvítky frangipani. Vedle ve větvích jako veveryky ležly dvě babičky: velký strom, čínská jablka chuti dost nijaké, ha — ovocný pých. Kluk se za chvíli vrátil a zločinkyním podal po plastickém pytlíku k usnadnění činnosti. Vděčně mu děkovaly.

"Tady přece vždycky bývalo tolik ovoce, takovýhle papaye!" rozpráhla ruce Priscilla s gestem českých rybářů, "a co je tady teďko? Sem tam něco mrňavýho, papaya ani jedna." A že se tu také bohatě rodily banány, mango, lychee, dragon eye a další tropické dobroty, neznámé v českých slovnících, natož pak v českých zahradách. Pak ale udeřil vědecký socialismus, třídní boj chtěl své, studium předsedových citátů rovněž zabralo plno času. Zanedbané, nepěstěné ovocnářství odumřelo, teď se pomalu pracně vzpamatovává po devastaci.

Maotsetung ignoroval ovoce a způsobil kult zrní. Zrním se nemíní jen rýže, ale i pšenice, jiné obiloviny, proso, ba i sorghum čili citrok obecný. Se zrním v batohu, hlavní svou zbraní, Mao usiloval a vyusiloval si vítězství komunismu. Za dlouholetého pochodu a pobytu v jeskyních si bezpočtukrát ověřil, čeho je nejvíc třeba k přežití, že hrst rýže znamená rozdíl mezi životem a smrtí. Je to hlavní zdroj lidské energie, zdroj snadno uskladnitelný, přenosný, zkáže málo podléhající.

Jenže cena toho kultu zrní byla vysoká: za účelem zvýšení orné plochy obilovin se poručilo mýt všemi směry — lesy a hvozdy ničený, ovocné sady vykáceny, rybníky zasypány. Když se místy sedláci vzpouzeli a nadále se věnovali melounům, straničtí pracovníci ničivě zasahovali, s odůvodněním, že tak s kořeny vytrhávají kapitalistické rurální sklony.

Po Maově smrti mystické zbožňo-

PŘÍRODNÍ ZELENÉ KOBERCE

vání zrní padlo, již se zas dává přednost pěstování plodin s ohledem na společensko ekonomické potřeby, na potenciál půdy a ne na nostalgickou zarputilost pamětníka, úspěšně putovavšího před půl stoletím.

Ale i tak jsou dodnes obiloviny zdrojem 90% stravy národa. Těžce manuálně pracující aby zkonsumovali kilo zrní denně k obnově energie. A na to přidělové dávky věru postačí. Ovšem čím víc se člověk nadře, tím notněji se musí restaurovat, znovu-nasytit, toto úsilí stojí peníze, ale kde je vzít, jestliže systém neoceňuje, finančně neodměňuje zvláštní výkony? Však proto se v národě uchytila a naprosto převládla racionální praxe lážo plážo: nepřetrhnout se, každou

chvilku si polevit, pohovořit, pokouřit, trochu či víc než trochu si popapat a pak navíc zdřímnout na schůzi, prodávající nutnost zvýšení produktivity práce.

Kde se ale pak skutečný výkon dočká spravedlivého, racionálního ocenění, to pak padnou veškeré stachanovské rekordy. Byl jsem svědkem, časem povím.

***

Literatura tvrdí, že Čína má nejextenzivnější systém přidělového hospodářství na světě — rýže, mouka, maso, mýdlo, vejce, ryby, cukr, fazole, sladké brambory, kuchyňský olej, kuchyňský otop, jízdní kolo, šicí stroj,

KATOLICKÉ KLOBOUČKY

boty, deky, bavlněný textil — to vše a ještě více na lístky. Nelze se pak divit, že ona mládež, před lety z měst násilně odtransportovaná na venkov a nyní se z venkova bez povolení domů vracějící, obtížně bez těchto lístků přežívá. Jenže ani domorodci se pořádně nevyznají v papírcích ve mnoha variantách. V porovnání náš Protektorát Čechy a Morava byl jednoduchost sama. Jenže tehdy, jakož pak i za vědeckých socialistů, narušovatele lístkového hospodářství žalářovali, ba i popravovali, kdežto v Číně se systém jen ležerně udržuje při životě a nikdo se nehorší nad pravidelným porušováním regulí.

Kdosi z příbuzenstva nám vnutil takovou cedulku — oprávnění k nákupu rýže. Přídělovou ceninu jsem si nechal na památku a teď ji měřím: mrňavých 7 cm x 3,5 cm.

V obchodech — nás občas zeptali při nákupu placek, sucharů, zda máme lístky. Řekli jsme, že nemáme, tak nám tedy místo Y 0,15, patnáctiny yuanu, patnácti fenů — haléřů, načítali čtyřicet haléřů. Měří se tu na unce i na kila, cedulka s číslicí 10 opravňuje k nákupu kil 5, inu, čínská jednoduchost.

Na jednom rohu jsme objevili starce, prodávajícího jen jeden druh zboží, totiž karlovarské placky, od těch našich naprosto nerozpoznatelné. Tolik nám zachutnaly, že jsme projevili zájem koupit jich sto. "Tak si je odpočítejte sami," pravil kmet. Celková suma Y 1, čili Y 0,01 aneb \$ 0,003 za kus.

Synátor si koupil sešit, věru v plátěné vázanou knihu o stovce stran velkého formátu a papíru nejvyšší kvality, za cenu sedmdesáti amerických centů. Objevili jsme porcelánové misky

s modrými motivy, jež už staletí kopírují zejména Angličané a Holanďané, misky zvané rýžové, ne hlavně proto, co se do nich klade a z nich jí, ale proto, že tvůrci do tenounkých porcelánových stěn vkládají a zabudovávají zrnka rýže. Každý kus jiný rýžový design, podívejte se proti světlu. Cena za kus Y 0,60 čili \$ 0,15.

Pozval jsem deset příbuzných na večeři, celkový účet v hodnotě dvanácti dolarů, směšný tedy pakatel, ale pro domorodce obnos ve výši průměrné mzdy za půl měsíce práce. Návštěvníci, pokud vědí, kam v Číně vlézt, si mohou libovat a hovadsky uvažovat na způsob našich znormalizovaných exulantů, co si jezdí do Prahy, pozvou libovně, spolužáky a ex-kamarády na večeři ke Zlaté huse k oslnění, ukáží, dají kolovat *credit card*, magickou kapitalistickou minikonu, a libují si, jak je tam na ty naše západní poměry lacino, já se vám, lidi, dívím, proč a nač vy si vůbec můžete stěžovat.

Místní měnu zdobí vyloženě budovalské motivy: traktorista na Y 1, nákladní auto na jedné setině yuanu, zvané fen, letadlo na 2 F, loď na 5 F. Velikost papírků miniaturní. Číňané sice v dávnověku vynalezli papírové oběživo, ale od té doby kvalitu nevylepšíli. Ovšem miliarda lidí, téměř deset miliard prstů by dovedlo ublížit i ceninám z nebytelnějšího materiálu. Do kapes jsme často dost s odporem strkali zchumlané, rozpadávající se kypsi papírové kousky tohoto něčeho.

Ale na tuto oficiální, v naprosté většině obchodů jediné přijímanou měnu jsme de jure neměli vůbec nárok. Cizincům v bankách vyměňují jediné tuzexové peníze (zvané *Bank*

of China — Foreign Exchange Certificate), taktéž malé, leč méně zdevastované papírky, za něž si ale nelze koupit ani hrst rýže. Cizinec nesmí mít místní měnu, aby mohl vstoupit do místních obchodů a použít lokálních, ordinárních služeb, kdežto domorodec s místními penězi nesmí nakupovat v tuzexech — za tytéž ceny. On totiž kurs domácí a tuzexové měny je totožný, jedna ku jedné, ač se teď již začínají objevovat veksláci, nabízející pětiprocentní zvýhodnění.

Priscilla tedy handlovala papírky s příbuzenstvem a já se snažil pochopit smysl tohoto státně předepsaného systému pod obojí. Inu, byrokratické mysteriózní praktiky, již brzy si jich přebohatě užijeme. Tež prý již brzy dojde k úplnému zrušení tuzexových bankocetlí pro cizí dáblý.

***

Před čtyřmi roky privátně vlastněné obchody téměř neexistovaly. Dnes se s privátním byznysem vskutku pytel protrhl. Na prázdných rozích vzešly z prken sbité krámky s kořením, textilem, s onou špatně oslabikovanou veteší. Též s kožichy se srstí podivného původu. Ty tu v mordýřských tropech určitě půjdou na dračku. Nervy mi drásali živnostníci v podřepu, před sebou megabandasku na špunt s hadrem pro dokonalé těsnění. Prodávají zmrzlou vodu na klacíčku a zvoní, bez ustání cinkají, deset, osm, náct hodin denně. Ani na moment nepoleví, pauzu si nedají, nadále ničí nervy i při obsluhování zákazníka.

Dobré pivo v této zemi mají. A komu že děkovat? Němcům ovšem. V přítstavu Tsingtao, nyní Qingdao, jen co od někdejší císařské vlády vymámili práva na koloniální enklávu, hned se pustili do výstavby pivovarů. Produkt téhož jména Tsingtao/Qingdao je ten nejlepší v zemi, správně plzeňsky natrpklý.

Dva yuany za láhev (pro nás pakatel, pro domorodce víc než půldenní mzda), konzerva s týmž obsahem, ale menším množstvím stojí víc. Patrně přírážka za symbol modernizace, a kdo ví, k čemu užitečnému se prázdná plechovka nebude hodit. Nehorázně předražené jsou i coca-coly v plechovém balení, patrně též prestižní zboží, byť místní to výroba s falešnou nálepkou *Made in Hongkong*.

Ještě poznámka k prestiži: Televizní zprávy, koukáme se na plenárku jakýchsi stranických potentátů, přehlídka stejně prázdných vizáží jako v té naší někdejší východní příruské Evropě, a na dlouhém stole před roklujícími soudruhy nikoliv minerálka, ba ani tradiční čaj, ale jedna coca-cola na osobu, a v ní, tedy v tekutině, pořadatelé již zasazené brčko.

Krátké sdělení o reakci na objev čínského vína: ve vitríně hotelu, v němž sídlí kapitalističtí návštěvníci, jsem objevil nefalšované čínské produkty,

VÝPOMOCNÁ POLICISTKA

VELKÁ ZED' a DRACÍ OKO pojmenované, vyrobeno pod patronátem francouzských odborníků firmy Remy Martin, jedné z mála prozatím úspěšných kapitalistických pionýrů v CLR. Export se prý již uskutečňuje do 27 zemí, nejen do Hongkongu a Singapuru, ale i do Velké Británie a USA, a manažéři těchto postmaoistických chateau se holedbají, že brzy proniknou i do Francie.

V přístavu jsme objevili supermarket, státní podnik, se zivajícím personálem u kasy, a tam jedna dlouhá zed', zaplněná bateriemi naprosto podvodnických, šejdířských alkoholů.

"Hele, Johnnie Walker!" volám z dálky, přiblížím se na krok a čtu facts of life: tvar láhve, nálepka, vše perfektní kopie slavné skotské značky, až tedy na obsah, nestravitelný patok, zabíjácí náhražka, byť tedy za pár šestáček.

Osobu opilou jsme v Číně neviděli: tedy úkaz naprosto neviděný, t.j. nevidáný, nepředstavitelný například v Sovětském svazu, jakkoliv důsledně Gorbačovem do vystřízlivění přesvědčovánem, ba i dokopávanem. Též kontrast proti Japonsku, kde nasáklých domorodců se v ulicích motá překvapivě dost.

A v Hongkongu? Na opilce v ulici se nepamatují, byť v kolonii se alkohol — a to pravdivý, nikoliv laciný francouzský koňak — konzumuje v rekordním množství, zhruba desetkrát víc na hlavu než v rodné Francii. Nikoliv ucučávat sporé dávky k podpoře zažívání, ale pořádně si nalít a polykat, martellem si zalévat pekingskou kachnu. Vzácné destiláty si věru pohansky, svatokrádežně ředí sodovkou, ba i coca-colou. Rekordní spotřebu v kolonii značně ovlivňuje zcela lichá pověra, že koňakem si lze vyztuzit potenci.

***

Někteří znalci, na příklad David Bonavia (*The Chinese*, str. 193) tvrdí, že vzdor nedostatku bílkovin Číňané jedí lépe a zdravěji, než sovětští občané. My se počítáme na hlavy, Číňané na ústa. Jejich život se velmi soustřeďuje kolem kuchyně, plnění žaludků hraje fundamentální, i společenskou roli.

Čínské jídlo se dostává do obliby i ve vzdálených, suchozemských částech Evropy, však i Čechy lze slyšet, jak se holedbají svým zručným zacházením s hůlčičkami.

A proč že je vše nakrájeno na malé kousky?

Důvody dva — praktický (paliva je nedostatek, snadněji se vaří, smaží, peče potrava rozcupovaná, než půlmetráková kýta), a historický (velké kusy připomínaly barbarské obyčeje Mongolů, někdejších agresorů).

Nutnost naučila Číňany k zemědělskému účelu využívat každou mezič-

ku, a za účelem živení tolika úst zkonsumovat prakticky všechno, tedy i žabí hlavu či prasečí pazoury. Není v zemi tabu jako u Arabů a židů, štítících se vepřového, jako u Hindů, modlících se ke krávám.

Psí maso se v Číně téměř neservíruje. Však není psů. Sehnat se dá ale v Kantonu, tam se vypravují gurmáni z Hongkongu, kde je lahůdka zakázána. Je to prý vynikající léčebný prostředek, blahodárné vylepšující krevní oběh.

Vzpomínky na restaurace v r. 1982 nás udržovaly ve stavu bdělé zdrženlivosti: tehdejší hanebná závěrečná hostina v restauraci číslo jedna, chody mrtvolného pachu a chuti, že ani vychrtlá hladová kočka nechtěla.

V rámci četných změn k lepšímu i restaurace číslo jedna, stále národní podnik, nedělala zvenčí již natolik hrozivý dojem. Dovnitř jsme si nicméně netroufli, riziko tentokrát případně zcela smrtelné otravy nepodstoupili. Chodili jsme do nových, notně se zmnoživších podniků privátních, komunálních či polokomunálních, kde rodiny se daly dohromady nebo se vezou spolu s lidosprávou, půl na půl.

Pomím v tomto referátu podniky určené pro cizince, tak jako jsme je pomíjeli ve skutečnosti, zjistivše, že krmi tam servírovali stejně dobrou či nedobrou, jako v okolí pro domorodce, ale zpravidla za trojnásobné ceny.

Tedy jsme vcházeli do dveří s účtováním za třetinu. Ubrusy a ubrousky neznámé, hůlčičky a nádoby masné, inspektoři hygienici z našich háklivých západních zemí by padali do mdlob. My si jakžtakž zvykli, z kapes vylovili emergency toaletní papír a pustili se do pucování.

Příliš masné, příliš monotónní (ano, monotónní — to v lidové Číně lze dosáhnout), už jsme nemohli, cholesterol nás tu zabije, proč si alespoň o polednách nekoupit konzervu, kus chleba, Tsingtao/Qingdao k tomu a je to.

A hned to tak nebylo. Chleba — alespoň produkt chlebovině se poněkud podobající — jsme v jižní Číně nesehnali a na severu pak nesháněli. Nahradili jsme slanými sušenkami z tuzexu.

Konzervy, kachny, ano, však na ty se pamatují, dávný export do Československa. Export patrně tak důkladný, že nic pro zemi výrobců nezbylo.

Objevili jsme ale exportní produkt s nápisem v azbuce. Obtížně jsem si zaslabilkoval: SVININA. Fajn, bude vepřové.

Nebylo. Toliko se na nás vyvalil rozvařený tuk a rozpadávající se hromádka šlach mrtvolné barvy. Ha, čínská pomsta za dějinná příkoří, za uzmutá území, za vyrabovanou Mandžurii!

"A já tu prima zhubnu!" lebedil jsem si.

Proč že bych chtěl pozbyt na váze, divili se domorodci. V Číně dodnes na příklad trvá pověra, chýra, že čím tlustší dítě, tím zdravější. Dospělá osoba s pořádným pupkem má se co chlubit, inzeruje svůj blahobyť. Pár dobráků mě mínilo potěšit pochvalnou poznámkou, jak že jsem pěkně vypasený.

Zamručel jsem cosi nevrleho (pak jsem těch deset liber nadváhy přece jen pozbyl) a kolem ti vytrvali prodáváči s velebandaskami stále vytrvale cinkali, vnucující zmrzlou vodu na klacíčku.

Opravdová zmrzlina v Číně existuje:

DRÍČI S DVOUKOLÁKY

je naprosto jednotná, sladká žlutá vanilková, totožně balená v modré krabičce, totožný tovar pro miliardu lidí. Téměř čtvrtina pozemšťanů líže zde tedy jednotnou zmrzlinu. Snad vbrzku této totality zanechá, troufám si věřit.

A třeba by zanechali všech zmrzlin jakýchkoliv odstínů, kdyby konzumentům někdo něco prozradil o substanci této jejich oblíbené lahůdky: Číňané totiž neradi mléko, dogmaticky se vyhýbají všem mléčným výrobkům.

Ne náboženské pověry, zábrany kulturní, ale kulinární, praktické. Pastvin málo, krav málo, zpracovací proces primitivní, produkt chuti dost vadné. Dává se tedy — velmi střídmě — jen do zmrzliny. Jinak je tabu.

Pád tohoto tabu však v Číně nevyplácují, po ruce mám taiwanský precedent. Tam si za poslední léta domorodci chutě natolik zmodernizovali, zwesternizovali, ze mléčné bary prosperují a supermarkety úspěšně nabízí tucty sýrů a jogurtů. Změna se doslova odráží ve velikosti dámských podprsenek.

Toto velezajímavé téma podrobím souhrnné vyhodnocující diagnóze po návratu na mamálně se vzcházející Taiwan.

***

Referát mezd a práce: Babičky s pišťalkami, pomocníci VB, družiníci, družinice. "Hele, to je taky jako u nás v Americe!" vzájemně se upozorňujeme s prstem na starší občany, zde s rudou páskou na rukávě, jak vpomáhají s dopravou na rušnějších křižovatkách. Služba, i když ne moc užitečná, ale aspoň si přilepší k penzi.

Pozor, pozor, malý peníz za tuto službu je pro mnohé jejich jediným příjmem v jinak zcela bezpečném duchodu.

Takhle že bezcitně se chová socialistický stát, humanismu plnou hubu?

Ano a ne. Co státu často zbývá v obtížných, příliš často značně nepřijemných podmínkách Třetího světa? Jménem socialismu strana a vláda spoléhá, musí spoléhat, na konfuciánskou tradici. O rodiče a prarodiče ať se přede vším stará potomstvo, nařizuje vrchnost, a odpovědnost za zaopatření přesunuje ze svých na privátní bedra. Račme pak v této souvislosti ocenit všeobecnou neoblíbenost vládního limitu jednoho děcka na rodinu.

Průměrný příjem v národě mimo venkov se pohybuje kolem 100 yuanů měsíčně. Tolik obdrží úředníci, manuální dřiči jakož i prstem nepohnuvší totální lenochové. Profesor si vydělá Y 200. Nejvyšší oficiální plat v zemi, bylo nám řečeno, má nejvyšší vládcе Deng Tsiaoping — Y 400 za měsíc (zhruba má kantorská mzda v Americe za den), což asi dost málo znamená. Vždyť občanskoprávně Stalin byl chudšas, peníze vůbec neznal, tvrdila

jeho dcera, hodně pohyblivá Světla, však tatínek peníze nepotřeboval, co by si kupoval, vždyť vlastnil celou zemi, i všechny poddané, jejich životy, s nimiž, jak známo, příliš nešetřil.

A co členství ve straně, kouká z funkce profit?

Jak by mohl, funkce zabere moc času a navíc nutno platit členské příspěvky — kdepak, to jen proděláte, tvrdili ti, jimž se nechtělo ven s celou pravdou. Ta je totiž tato: funkce = moc, již účelno ba často zcela nutno obměkčovat dary, materiálními to důkazy ocenění pozornosti. Činí se tak diskrétněji, obezřetněji, než v Československu, ale číní.

Co kadeřníci, číšníci, jakpak ti si naplňují kapsu? Naplňují, ale nikoliv zproditným či dokonce krádeží, ale podílem na zisku, praxi, již v kapitalismu říkáme *profit sharing*.

A komu se již také vede velmi dobře jsou kupodivu říškové — ony čítankové symboly tradičního čínského utrpení. Již se nepachtí bosí, již nevěleou na dvoukoláku naduté cizácké kolonialisty, otělé domácké kapitalisty do příkrých kopců. Teď si pěkně pohodlně šlapou na tříkolce, vlevo, vpravo, v protisměru, na červenou, nespěchající živnostenští dopravci — anarchisté, účtující si pěkně palety: tři yuany za deset minut projížďky, byl jsem svědkem — čili téměř průměrná denní mzda za práci u stroje, lopaty či kalamáře.

V té naší jižní končině nejbohatší jsou rybáři a prodavači rybích produktů, smažených na rohu a k snědku ve stoje.

Též některým sedlákům se již vede medově. Zašli jsme do banky vyměnit nějaké peníze (tisícovku, plat tedy zdejší několikarocní). Vchod do peněžního ústavu dost obtížný, v řadě jiných zemí bych usuzoval na výsledek teroristické exploze. Zde v zemi s momentálně jiným druhem konfliktů se konala pouze přestavba. PLACE IS UNDER DECORATION, stálo na ceduli. No prosím, dekorují peněžní ústav. Čtyři úředníci se pustili do práce na transakci. První valuty převzal, druhý překontroloval, třetí papíry orazítkoval, čtvrtý vyplatil.

Zatím se vedle k přepážce dostavil chlapík rurálního vzezření, papežský slamák na hlavě, zvedl nohu, pantofel se mu sesmekl, z brašny na břiše vytáhl pakl peněz — čtvrt kubického metru bankovek, víc, než si vydělá celý Ústřední výbor strany dohromady. Osmahlý zemědělec v zemi s rozklíženým družstevním hospodařením, nikoliv pokladní národního podniku.

Nikdo nezvedl brvu, žádná salva policajtských otázek, kde a jak že k jmění přišel.

Netroufám si z této jedné epizody porodit velkánskou závaznou generalizaci, ale snad odpovědně se dá říci toto: všeobecně je známo, že v Třetím světě na pokrok nejvíce doplácí ven-

kované. Politická moc je v městech, tam jdou investice, tam též pak utíkají za neexistující obživou chudáci ze zanedbávaných, zbídačených zemědělských oblastí. Dlouho pak netrvá, než země s tradicí exportu potravin musí jít dovozet, vyžebravat si v Evropě a Americe, aby ten který, pokroku se oddávající národ neumřel hladu.

A v Číně nynější vedení udělalo v r. 1979 sympatický a též politicky riskantní krok, totiž důraz na zlepšení údělu venkovanů, prioritu, vyžadující zvýšení cen zemědělských produktů a tím i zvýšení spotřebních výdajů, inflaci, s nebezpečím popuzení městského obyvatelstva.

Těžko věřit, ale je to tak, není vždy naprosto nudné čist komunistický tisk. Nemyslím tím ovšem tisk československý. *Beijing Review* (18. listopadu 1985) oznamuje: "Cílem socialismu je uskutečnit společnou prosperitu všech lidí. Společná prosperita ale neznamená současnou, v témže okamžiku dosaženou prosperitu." Tedy nová linie strany, že socialismus zaručí blahobyt všem, ale ne všichni se k němu proklestí v týž okamžik. Dále se v článku přiznává, že maostický koncept vývoje zaručoval toliko společnou univerzální chudobu. Ne zvednout úroveň venkova na úroveň měst, ale naopak stlačit, ponížít, ochudit města, aby se v bidě vyrovnala žebráckému venkovu, ano, to byla ona spartánská, puritánská maostická linie.

Připomeňme si v této souvislosti praxi a druh uvažování začátkem našich československých budovatelských let — nepomáhat nahoru, ale tlačit dolů, hlavně se starat, aby nikdo neměl víc, než ten druhý, a jen at'sousedovi chcípne koza, toto je mé hlavní přání, vyslovil pak typický český závistivec ve slavné komparativní báchorce národních charakterů. Dneska tedy, po čtyřech dekadách problematicky vědeckého budování, tyto principy již tolik neplatí a naprosto neplatí pro nomenklaturní kádry. Ti si svůj privátní komunismus zasichovali dřív, než by se téhož blaha kdy mohl dočkat národ. Však od toho jsou avantgarda.

Číňané jsou materialisticky založení už odjakživa, k těmto sklonům je teutonský fousáč z Trevíru nemusel přemlouvat. Jsou nenáboženští leč pověřiví, jsou pragmatičtí a naprosto nechápou indické sklony spát na hřebících, bosky se procházet po žárovišti a líce si propichovat kovovými nástroji.

A jak egalitárně, tak rovnostářsky založený je to národ?

Ne tak zas zcela úplně. Mao vehementně prosazoval koncept "všech jedících z jednoho hrnce". Jakýsi to čínský revoluční *Eintopf* znamenal odbourání větší odměny za větší výkon, zánik nivelizaci, zánik motivace, snížení výkonu.

Leč v rámci nivelizace se udrželo škatulkování společnosti do mnoha jakostních tříd. I po zrušení hodností v armádě si nikdo nespolehlivě pána krmána.

Starší paní koštětem roztírají dehet, vylepšují ulici. Babičky vlečou povozy s briketami, zpečené to prašné bochánky. Pravidelně jsem potkával chudáky zapřažené do dvoukoláku, na němž byly metráky písku, šterku, cihel (napočítal jsem jich přes 250 plus), do kopce táhnou tento značný náklad, popruhy jim rozdírají ramena, vlečou se v úhlu nízko při zemi, jak v boji proti mocnému uragánu, pot z nich padá ve velkých kapkách, a když pak dorazí na rovinu a před nimi je svah, budou se s kopce tedy řítit, všechna ta váha je žene vpřed, mlátí je do pat, zraňuje, brzdy to nemá, lidičky ustupte z cesty, ať vás neroztříštime.

Jak reaguje, proč nereaguje, proč nezatne pěst, revoluční nevolí tento zpocený, vyvráskaný chudák v roli dobytčete, když totiž sto kroků od jeho pravidelné trasy se šterkem, pískem a cihlami, za zdí v pohodlí, v zeleni kolem a klimatizací uvnitř dřepí slečinky z nikoliv prominentních rodin, hotelové uklízečky, a naprostou většinu času nedělají vůbec nic. Ulejevají se zhruba za touž mzdu, jakou obdrží tito přepravci superdřiči. Od nich si materiál na stavbě do nejvyšších poschodí vynesou, manuálně roznesou další dřiči, mnozí z nich též slečinky květinčky, pilné, neumazané, i když táhnou maltu po bambusovém žebříku, v blízi stále bílé i koncem dvanácti či více hodinové šichty.

Proč nezavídí těm nepohyblivým klimatizovaným hned vedle kousek od nich, proč se nevzbouří, neproženu je, kramlí v ruce a báb, či aspoň do tváře a do účesu chlístnout zednicou lžící pořádnou dávku mazlavé malty? Jestliže egalitární tradice v zemi, kde tedy výbuchy oprávněného rozhořčení nad nespravedlivostí stejné odměny za naprosto nestejný výkon?

Šest lenošivých holčiček sedí v recepci a čtou si comics. Nebo štěbetají, jedna přes druhou, všechny najednou. Nebo vytáčí poslepu telefonní čísla a mají legraci. Dost pravidelně opominou přijít uklidit komnatu, takže jim úkol připomeneme. Neurazí se a dostaví se, byť s několikahodinovým zpožděním. Do dveří nevchází bez zaklepání (radikální změna od r. 1982), dveře lze též zamykat, k mání jsou již i klíče, to tu minule rovněž nebylo.

Divky se nepachtí, pohybují se pomalíčkou, pohodlníčkou, jakoby téměř labužnickým tempem. Odstranění odpadků občas řešily odhodem z okna do hlubokých travin. Když se jich zahraniční Číňan zeptal, zda by raději s ním do Hongkongu, s chichotem a s přesvědčením alternativu

ZRUČNÍ REMESLNÍCI

kapitalistického pozlátka odmítaly a vůbec jsem se jim nedivil.

Ženský služební personál hosty nepozdraví, ale na pozdrav dovedou odpovědět a na úsměv reagují úsměvem. Mužský personál, to byla jiná: zákazníka naprosto neberou na vědomí, nic nezařídí, jsou naprosto k neužitku.

Ale aspoň neškodí, pokrčili jsme rameny, vyřknuvše tuto falešnou diagnózu — prognózu.

Někteří tito chlapičci jsou totiž přidělováni ke svému nicnedělání na noční šichty. V noci je nuda, tak aby ji zbytečný portýr zaháněl, zvedne telefonní sluchátko, zabavit se, poklábosit s kamarádem v taktě náročné funkci. Do čínských sluchátek či mluvitek se nemluví, ale křičí. Popůlnoční potlach dobře pronikal akusticky značně citlivými stěnami, za hodinu by otrávil i světce, natož pak poloneurotika, můj případ.

Rozzuřen jsem vyšel, a ač mu vynadal jemu neznámými jazyky, snadno pochopil příčinu mé nevole. A dál mě ignoroval.

Výjimka z pravidla dobrého chování? Nikoliv. Takto se k nám a ke všem ostatním hostům choval veškerý noční personál.

Anglicky mluvící hlavní manažér, obeznámený s nóbl rodokmenem mé manželky, nám projevoval protekční pozornost. A mně pravil, že velkou ctí by mu bylo, kdybych mu přednesl kritické konstruktivní připomínky k jejich činnosti, však tohle vše je pro ně novinka, potíže růstu, takže kdybych byl tak laskav.

Sepsal jsem bulu s přísným obsahem, ale formuloval velejemně, aby nedošlo ke ztrátě manažerovy tváře. A přece ji jaksi ztratil, když jsem v následném pohovoru vyslovil podiv,

proč že tyto naprosto zbytečné, jen škodící arogantní portýrské holomky nevyhodí.

To že nejde.

Jak to že nejde, krucinál? Vždyť modernizujete, však právě jsem četl v novinách, sto tisíc důstojníků teď musí zpátky do civilu. A zrovna včera v televizních zprávách ukazovali přeškolení lampasáků na zedníky. (Penze dostanou jen ty nejvyšší šarže, ostatním jen jednorázová peněžní odměna na odchodnou.)

Jenže to je zvláštní případ, nadekretovaný stranou a vládou přímo nahore, kdežto tady dole — tady dole všude v národě — převládá, ba vládne systém DANWEI — příslušnosti k výrobní jednotce, mé druhé matce, ta co mi zaručuje celoživotní obživu, od níž dostanu byt, volňásky do kina, slevu k holičce a do městských lázní. Danwei mi rovněž dá (nebo nedá) povolení k nákupu bicyklu, k výběru nevěsty. Jednotná praxe již ale neexistuje, pokud kdy existovala. Dostalo se nám ujištění, že někde si lze koupit kolo a dokonce i opatřit manželského partnera bez povolení. V jiných danwei ale stále přísnot jako řemen, podle Orwella.

A změnit danwei, druhou matku, to přece nejde, prosím vás!

Jak račte pak modernizovat, prosím vás, s těmito feudálními pouty? V Jižní Africe likvidují apartheid zejména proto, že škodí hospodářskému růstu. A že by Čína mohla růst se zachováním svých praktik, kdy se socioekonomické záruky přeměňují v železná vrata u totalitní ohrady? Těžká koule na řetězu, marné kotníkem cloumá atlet minící sprintovat k hospodářské změně. S tímhle závažím chcete konkurovat v tomto a příštím století, kroutí hlavou kapitalističtí investoři a mají ovšem pravdu, čínskými moder-

nizátory nepopíranou. Danwei dosud ale vítězí.

Jestliže každý občan a občanka přísluší k některé z totalitních druhomatečných buněk, kam třeba patří ti cinkající prodavači nasládlé zmrzlé vody na špejli? Řemeslníci, živnostníci, osamostatňující se podnikatelé?

Určitě si jich všimají ony dohlížitel-ské výbory, oni dědkové a zejména babky všudybylky, jež též kontrolují ve svém obvodu menstruační cyklus všech žen ve správném věku, měsíc co měsíc.

Kdysi jsem napsal článek "Rekviem za řemesla", halekačku nad stavem věcí světa, že manuální zručnost a technická představitost chybí jak v zemích příliš primitivních, kde bez zahraniční pomoci by nebyli schopni zhotovit obyčejné kolečko, tak v zemích příliš vyvinutých, kde lidská práce už je natolik drahá, že se nevyplácí něco opravovat. Tudíž se jen vyměňuje — vyhodit staré, koupit a nasadit nové. Ale improvizovat, z něčeho vyrobit něco? Tato schopnost, právě to kýžená lidová tvořivost již příliš zakrněla, odumřela, zesnula.

Proto za řemeslníky se zachovaným umem je nejlépe se vypravit do zemí mezi oběma extrémy. A tam také patří, velmi patří Čína.

U antikvárních verpánků sedí kouzelníci v řadě ve stínu ulice, improvizující na místě poskytují služby, nedosažitelné v nejvyvinutějších částech světa. Též je ovšem poskytují za pakatel. Nové podrážky pořizeny; za ekvivalent 62 amerických centů.

Na údajně nezničitelném kufru se ohnulo údajně nepoškoditelné držadlo, lezlo z pantů, hrozilo rozpadem.

V ulicích jsme se přeptali, správný expert nalezen. Sice takto moderní americký produkt ještě předtím neviděl, ale on že si poradí.

Když jsme si pak spravený kufr nesli domů, zjistili jsme, že mistr restaurátor v něm zapomněl své pečeti, čínský tradiční štěp.

Po obědě spěcháme vzácný kousek ze slonoviny vrátit, ale řemeslník nikde. Verpánek opuštěn, vercajk leží kolem dokola. To si asi jen na chvíli uskočil, usuzujeme.

Jenže neodsouhlasil. Babky, co vedle prodávaly jakési smažené bochánky, nás informovaly, že mistr musel na politické školení. Několikahodinové. Bude tam celé odpoledne, pokrčíly rameny.

(Dokončení příště)

Žádáte-li o otištění inzerátu (osobního), přiložte k dopisu 30 kanadských dolarů. Urychlíte tím dobu čekání.

Děkujeme

Administrace Západu

Exil

Stanislav Reiniš

S kým chci být bratrem

*Matkou našou Vltavienska,
otcom Dunaj valný,
spev náš hučí po Šumave,
jak pod Tatier bralmi,
sme krv jedna, jeden národ,
tisíc sil v nás drieme:
otrokmí sme boli dosiaľ,
viacej nebudeme!*

(Martin Rázus)

Snad už se o tom mělo psát dávno. Nikomu se však do této polemiky nechtělo, abychom Husákoví nedělali radost, že v exilu se hádají mimo jiné také Češi se Slováci.

Všichni víme, že krátce po druhé světové válce utekli ze Slovenska mnozí, kteří za války udělali kariéru kolaborováním s nacisty. Je historickou smůlou, že aspirace Slováků na samostatný stát se realizovala právě pod patronací a na přímý rozkaz Adolfa Hitlera. Slovenská republika pak byla sice některými Slováci považována za pokračování Československa, ale mnozí jiní ji dovedli do něčeho, co snad nikdo původně nechtěl. Deportace židů, spoluúčast na přepadu Polska, vyhlášení války Americe a ostatním Spojencům, masakrování vlastního obyvatelstva pod patronací nacistů — to vše jsou píhy na kráse, se kterými se v dnešním světě není možné chlubit.

A přece existují skupiny, které si právě z tohoto dědictví dělají *raison d'être*. Bohužel, patří k nim i organizace, která se považuje za špičkovou — Svetový kongres Slovákov. Na křídovém papíře vydávají tyto organizace tiskoviny, v kterých se v podstatě zabývají dvěma věcmi: rozdmýcháním nenávisti k Čechům a oslavováním a omlouváním nezaviděhodné minulosti.

V Bulletinu SKS čteme kupř. na straně 7 čísla 56 zprávu o zasedání Předsednictva a Hlavního poradního sboru SKS, které se konalo ve dnech 19. a 20. listopadu 1983. Na tomto zasedání vyhlásili sérii památných dnů, z nichž jeden je "14. marec — deň slovenskej nezávislosti".

Mladší Češi a Slováci většinou nevědí, co se vlastně 14. března stalo. Po mnichovské tragédii se tehdejší nejsilnější strana na Slovensku, Hlinkova slovenská ľudová strana, opakovaně a jednomyslně stavěla za soužití Čechů a Slováků v jednom státě. 12. března 1939 si však Hitler pozval předsedu slovenské autonomní vlády, Dr. Jozefa Tisu, do Berlína. Tiso se sešel dne 13. března 1939 nejprve s nacistickým ministrem zahraničí

Ribbentropem a pak s Hitlerem. Dne 14. března se vrátil do Bratislavy, kde jej již očekával narychlo svolaný slovenský sněm.

Ve svém projevu na tomto zasedání Tiso řekl:

"V Berlíne prijatý som bol so všetkými poctami suverénnej hlavy sloboďného štátu . . ."

Pak podrobně hovořil o své schůzce s Ribbentropem. Řekl:

"Prehlásil som ďalej, čo sa týka nášho spolunažívania s Čechmi, čo som nemeckým činiteľom dosiaľ niekoľkokrát prehlásil, že iniciatívne my nikdy nedáme impulz k tomu, aby bola Republika likvidovaná, ale ak budeme vidieť, že beh událostí sa bude vyvíjať tak, že to bude prospešnejšie, budeme si pokladať za povinnosť voliť vhodnú chvíľu, aby sme sa odtrhli."

Pak s ním hovořil Hitler. Stěžoval si, že se zklamal v Čechích, že s nimi v Mnichově jednal humánně, a oni pořád ještě utlačují Němce.

"Potom prečítal mi pán ríšsky kanclerár zprávu maďarskú, že Maďari sa usilujú obsadiť po tieto dni slovenské územie. A proti tomu je treba sa osvedčiť. 'Aber blitzschnell' treba sa osvedčiť. Toto osvedčenie dať patričným činiteľom na vedomie, že slovenský národ má svoj štát, má svoje územie, a preto treba zabrániť tomu, aby ktokoľvek si mohol nárokovať prístup na slovenské územie a na slovenské obyvatelstvo. Niet času na vyčkávanie, nie dni, ale hodiny rozhodujú a preto — použil zase slova 'blitzschnell' — riešime a rozriešime otázku tak, ako nemecký záujem v Evrope vyžaduje."

Po projevu Jozefa Tisu odhlasoval slovenský sněm bez diskuse samostatnost slovenského štátu. Byla to těžká chvíle ponížení a ústupu před diktátem. Je jasné, že slovenský sněm nemohl v té chvíli nic jiného dělat, ale oslavovat tento den? To je, jako kdyby Poláci oslavovali nacistický útok na Polsko.

Ostře protičeská linie Svetového kongresu Slovákov prolíná mnoha články Bulletinu. Bulletin se hemží výrazy jako "čeští stalinisté", "Češi a komunisté" vždy jedním dechem, Češi mohou za všechno, jsou šovinisté, utlačovatelé . . .

V Bulletinu SKS č. 38, str. 5 a 6 byl uveřejněn anonymní článek, který mj. říká:

"Slováci a Češi sa vinou českého šovinizmu tak od seba vzdialili, že už ich nespája ani spoločný útlak okupanta. Spoznávame nielen rozdiel-

nost' národnej mentality, ale aj rozdielnosť národných záujmov . . ."

"Čo je pre Slovensko zvrchované znepekujúce, že takmer celý ovzdušie znečisťujúci priemysel sa pod českým tlakom, že priemysel treba koncentrovať, budovať na Slovensku."

"Česká nenávisť" voči Slovákom rozložila už totálne dôveru Slovákov v spoločnú republiku. Že to ide v prospech Sovietov, to českí šovinisti prehliadajú. To nie je ich typická švejkovina, ale strata schopnosti vedieť sa vyrovnat' s iným národom. Ako za Novotného aj teraz znova poznávame, že nemôžeme spolu žiť, lebo sme stratili vzájomnú dôveru."

Sledujú československé exilové časopisy už delší dobu, ale nenašiel som v celom exilovom tisku ani jeden český psaný a podobne nenávisťný protislovenský článok. Taková vec prostě neexistuje.

Jak je vzdálené od básne Pavla Országha Hwiezdoslava, nazvané "Bratom Čechom":

*Hej, láska nech nás slúči,
láska, láska!*

*Je ona najpevnejším ohnivom,
Čo nezkrúši ni vrah —
svet — nieta hláska*

by barják rozná v chveni zunivom.

Bulletin si čas od času sťažuje, že Slováci v českých zemích jsou počestováni, protože tam prý nejsou slovenské školy. Nezmiňuje se však o tom, že na Slovensku zas nejsou školy české. Konkrétně v Bratislavě je přes 11 000 Čechů bez jediné školy.

Někteří z těch, kteří jsou registrováni jako Slováci a pak "počestováni", nikdy Slováky nebyli. Podle zákona o federalizaci byli všichni, kteří se na Slovensku narodili, v roce 1968 prohlášeni za Slováky. To znamená i děti českých rodičů.

Problémem počestování se dokonce zabývají i memoranda Svetového kongresu Slovákov. V roce 1977 předal SKS všem vládám, které podepsaly helsinskou dohodu, memorandum o situaci na Slovensku. Československo v něm nazývájí Czecho-Slovakia, jako kdyby pravopis měl co společného s politikou.

V memorandu neváhali použít ani tzv. memoranda o Slovensku, což je falsifikát, který v roce 1946 podstrčili komunisté národním socialistům. Češi prý počestují Slováky spirituálně, tj. učí je myslet jako Češi a ne jako Slováci, budují prý průmysl blízko slovenských hranic, aby tam slovenští dělníci museli jezdit do práce, a dokonce zalidňují české kraje Slováky, aby podpořili český živel. V tomto memorandu mluví skromně o "pražské vládě"; aby to nevypadalo, že Gustáv Husák je zavilý počestovatel.

Protičeská nenávisť SKS je známou věcí. Píší o ní především proto, že doufám, že když my Češi přestaneme tyto výroky ignorovat, budou autoři podobných článků dbát aspoň trochu

historické pravdy. V průběhu let od druhé světové války si podobných výroků nikdo nevyšiml, a jejich autoři jaksi nabyli dojmu, že to beztak Češi nechtou a že papír snese vše.

Pak je zde ještě jiný důvod. Bulletin SKS soustavně napadá i ty Slováky, kteří považují spolupráci dvou rovnoprávných národů za užitečnou. SKS je nazývá českoslováky, což je podle nich nadávka, i když se to píše tentokrát bez spojovací čárky.

SKS tedy tvrdě kritizuje a uráží všechny ty, kdo mají rozum a odvahu připustit, že Slovákům je lépe s Čechy než třeba s Maďary, a že i v budoucí federativně uspořádané svobodné Evropě bude spolupráce našich národů nutná a užitečná. Nejde jen o všeobecné skandalizování "českoslováků" v tisku. Mluvil jsem již s mnoha Slováky, kteří mi řekli: "Víš, já bych s tebou i s ostatními Čechy rád spolupracoval, ale bojím se."

"Jsem sama bez manžela, a co kdyby mi něco udělali."

"Byli za mnou a dvě hodiny do mne mluvili, že nemám s vámi spolupracovat."

Nevím, nakolik je v tomto ohledu vinen SKS, a nakolik nějaká jiná slovenská organizace.

Lidi znechucených tímto způsobem je víc. Jsou pak ztraceni pro vše, co se v exilu děje. S Čechy jít se bojí, a slovenským organizacím, které si udržují kázeň tímto způsobem, se samozřejmě vyhýbají.

Také z tohoto důvodu si myslím, že my Češi bychom měli přestat tento problém ignorovat. Už dávno bylo na čase říci: Jsme dva rovnoprávné národy. Naše spolupráce je nutná a užitečná, ještě mnohem víc než naše spolupráce s Poláky nebo Ukrajinci. Každý národ, tedy i slovenský a český, má právo na samostatný život a eventuálně úplné osmstatnění. Jestliže se Češi rozhodnou rozejít se Slováky, je to jejich věc, a naopak.

Idea jednotného národa československého nemá význam, je nepotřebným zdrojem rozporů. SKS tvrdí, že ji prosazoval Beneš a Češi proti vůli Slováků. To je historický omyl. Snaha byla oboustranná. Druhá část Hwiezdoslavovy básně, kterou jsem citoval, zní:

*Ba láska je tá moc, čo v slnci buší,
pól k pólu tiahne, rovná všeliký
svár protiv . . . Ona svetlom,
teplom duší!*

*Jej sverme: v tavni, rozdiely kde ruší,
nech svari raz i naše jazyky!*

Báseň Martina Rázuse v úvodu tohoto článku říká totéž.

V dnešní politické situaci zde v exilu dorozumění, tak nutné pro jednotu našich akcí, brzdí několik faktorů, z nichž hlavní je slepá, nesmyslná a neopětovaná nenávisť některých Slováků vůči Čechům, uměle živěná některými slovenskými organizacemi. Na druhém místě je to anachronické oslavování Hitlerova diktátu.

Na třetím místě pak je veřejné ostouzení a neveřejné napadání těch Slováků, kteří se opovží mít vlastní názor na soužití s Čechy.

To jsou tři překážky, které stojí v cestě spolupráci nebo jakémukoli pokusu o ni. Proč se dohadovat s někým, kdo o mně bezdůvodně vykřikuje, že jsem šovinista.

Chci být s těmi rozumnými a svobodnými. Nelze spolupracovat s takovými, kteří se slzou v oku vzpomínají na 14. březen 1939, kdy Hitler oběma národům nadiktoval své podmínky. Spolupráce s nimi je politickou sebevraždou pro každého, pro Čecha i pro Slováka. Také nelze spolupracovat s těmi, kdo systematicky šíří nenávisť vůči druhému národu.

To není protislovenský postoj. Jsem proti těm, kdo kalí vodu. Jsem pro Slováky. A přejí jim, aby se co nejdříve zbavili nenávisníků, pomlouváčů a omezenců.

A nebojme se. Na to jsme mohli zůstat v Č-SSR, jak toto slovo píše SKS.

Služba čtenářům

52-letý inteligentní, hezký, pracovitý a tichý Moravák se smyslem pro humor, hudbu (country music) a cestování, hledá ženu přiměřeného věku i podobnými zálibami. Zn.: "Virginia, USA".

Automechanik, 32 let, řid. průkaz všech tříd, s praxí u nábytkářské firmy, ženatý s jednoroč. synem, hledá sponsora za účelem možnosti vystěhování do Kanady. Zn.: "Azyl. pas od r. 1981".

Vysokoškolaček 33/170, hl. vážné sezn. se vzdělanou dívkou nekuř., politicky konzervat., tradičních morálních zásad, která dává přednost klidnému rodin. životu před životem společenským. Zn.: "New York".

48-letý Čech, rozvedený, kuřák, skoro-abstinent, s odrostlým synem, by se rád seznámil s ženou vyrovnané povahy, zajímající se o přírodu a rodinný život spíše než o "to ostatní". Foto vítáno. Zn.: "Jihozápad USA".

Zdeno Gablika, cca 26 roků, který přišel do Kanady r. 85 (březen) z Itálie, hledá Mirek z Toronta. Zn.: "Vil o něm někdo, prosím o zprávu".

26letý mladík, žijící v jižní části Ontárie, hledá hezké, hodné děvče pro společný život. Zn.: "Je těžké žít sám."

Čech, žijící v USA hledá pohlednou Češku nebo Slovenku do 53 let. Jestli sama jako já, ozvěte se. Zn.: "Odkudkoliv".

Interview

Hlas Ameriky vysílá z Československa — 2. část

Pokračování rozhovoru s Pavlem Pecháčkem, ředitelem čs. oddělení Hlasu Ameriky

Západ: V minulé části rozhovoru jsi hovořil o své loňské červencové cestě do Moskvy v týmu korespondentů, který poprvé v historii Hlasu Ameriky pracoval v Sovětském svazu. A pak jsi popisoval, jak jsi se stal loni v červenci prvním šéfem čs. oddělení Hlasu Ameriky, který byl ve své funkci na služební návštěvě Prahy. Zvláště ta návštěva Československa byla dost dobrodružná a nepřijali tě tam právě nejlíp. K překvapení celé veřejnosti a patrně i svému jsi se však letos v únoru stal také prvním reportérem Hlasu Ameriky, reportujícím po devět dnů česky z Československa. Jak k tomu vlastně došlo?

Pavel Pecháček: Začátkem července loňského roku žádalo oddělení reportáží Hlasu Ameriky pořadatele desítek událostí, plánovaných ve Spojených státech i v zahraničí, o akreditaci pro naše reportéry. Děje se to naprosto rutinním způsobem a tak jsem ani nevěděl, že mezi žádostmi je i aplikace o povolení reportovat ze Světových akademických zimních her v Tatrách, takzvané Světové Univerziády. Podnik to byl velký, zúčastnit se jej mělo skoro padesát zemí, takže žádost byla zcela legitimní. Přesto mě překvapilo, když mi v druhé polovině listopadu zmíněné oddělení pro akreditace reportérů Hlasu Ameriky oznámilo, že z Československa došla na jejich žádost kladná odpověď. Předchozí

zimní Světovou univerziádu v Bellunu v Itálii v roce 1985 jsem reportoval anglicky pro všechny servery Hlasu Ameriky a tak bylo docela logické, abych — zvláště při znalosti češtiny — jel do Tater v únoru a březnu 1987 reportovat zase já. Po neblahých zážitcích ze své první cesty jsem však byl značně skeptický, a tak jsem sice řekl, ať pošlou do Bratislavy aplikaci s mým jménem, ale předpokládal jsem, že ji v Československu zamítnou a my pak odpovíme — od nás tedy nejede nikdo, protože do nominace našich reportérů si od žádných pořadatelů mluvit nenecháme. K mému překvapení jsem na svátek Martina Luthera Kinga 19. ledna 1987, kdy se v Americe ve federálních vládních úřadech nepracuje, dostal z vedení Hlasu Ameriky vzkaz, že ten den obdržel slavný sovětský tanečník — emigrant Baryšnikov — pozvání k vystupování v Sovětském svazu a mně došla z Československa schválená akreditace na Světové akademické hry v Tatrách. Čtenáři se snad ještě pamatují, že to bylo právě těsně před diplomatickou cestou náměstka amerického ministra zahraničí, Johna Whiteheada, do Československa. Zavolał jsem proto příští ráno na State Department, a každý samozřejmě bral tohle československé rozhodnutí za pozitivní krok, tedy — sportovní hanýrkou řečeno — bod ve prospěch

Československa. Přirozeně byl o tom informován jak náměstek Whitehead, tak i ostatní příslušní činitelé.

Z: Jaké pocity jsi však měl po svých loňských zkušenostech ze služební cesty do Prahy v té chvíli ty sám?

P: Upřímně řečeno — nejednoznačné. Po těch dramatických nepřijemnostech z letiště v Ruzyni a po celou dobu pobytu nebylo divu. Na druhé straně jsem však bral celou záležitost jako svou služební povinnost a také jsem si uvědomoval, že někdo začít musí a začátky zpravidla stejně nejpříjemnější nebyvají. Příslušní činitelé se ke mně nakonec za mé druhé cesty chovali naprosto opačně než poprvé a vycházeli mi všemožně vstříc. To jsem ovšem začátkem února ještě nemohl vědět a tak jsem mohl opět očekávat cokoli. Jestli se pamatujete, v té době hodnotili američtí odborníci na Střední Evropu jeden tehdejší projev V. Bilaka jako výzvu Gorbačovovi, noviny psaly o rozporech v ÚV, a Poláci nedali mému kolegovi, šéfovi polského oddělení Hlasu Ameriky, vízum na cestu do Polska. Poctivě jsme také tuto informaci v našich zprávách do Československa odvíšovali, i když to pro mou cestu nemuselo většit nic dobrého. Od února se stalo mnohé, v Polsku mezitím už například byli tři reportéři Hlasu Ameriky na cestě s papežem Janem Pavlem II. a vzápětí po nich jel služebně do Polska další člen polského oddělení Hlasu Ameriky. Před mou cestou však ještě věci vůbec nevypadaly jednoznačně dobře a jeden český týdeník krátce před mým odletem napsal, že prý pracuji pro CIA. Samozřejmě je to nesmysl, ale byla to taková hra brnkat mi před cestou na nervy. Ne každý asi s mou cestou souhlasil.

Z: Jaká tedy ta tvá druhá služební cesta do Československa a první s cílem reportovat odtamtud česky byla?

P: Z organizování sportovních i různých jiných podniků mám už zkušenosti skoro třicet let dlouhé. Předpokládal jsem také, že Československo uspořádá svůj největší sportovní podnik v historii výborně. Nejen, že jsem nebyl zklamán; Světové akademické zimní hry v Tatrách byly zorganizovány skvěle, od služby pro novináře přes dopravu až po lékařskou péči o závodníky, takže to možná byly i nejlépe připravené Světové akademické hry v historii. Kdyby bylo co kritizovat, tak bych kritizoval. Vždycky jsem byl v reportážích přísně objektivní, a pověděl jsem to, ať se to týkalo organizace podniků v Americe nebo v Sovětském svazu. Česko-

INTERVIEW S POSLANCEM AMERICKÉHO KONGRESU, CHARLESEM VANIKEM, O WASHINGTONSKÉ VÝSTAVĚ ŽIDOVSKÝCH PAMÁTEK Z PRAHY

slovenská Univerziáda však byla po všech stránkách ukázkou perfektní pořadatelské práce. Já osobně byl přirozeně zvědav ještě na své osobní přijetí, byly to přece první české reportáže pro Hlas Ameriky z Československa. Žádné projevy velkého přátelství jsem nečekal, jsem přece jen Američan, z Československa jsem emigroval a pracuji pro vládní rozhlas velmoce, která nebyla dlouhá desetiletí československé veřejnosti představená moc příznivě. Od příletu až po odlet však ke mně byli všichni příslušní činitelé víc než korektní, udělali všechno pro to, aby se mi pracovalo dobře, ničím se mé vysílání nesnažili ovlivnit a spojení jsem měl pokaždé za pár minut. Telefonní linky byly velice kvalitní. Po nich jsem reportoval česky. Anglicky jsem posílal své reportáže pro ostatní jazykové servisy Hlasu Ameriky dálhopisem, a tady se najednou vynořil problém. Dálhopisné spojení s Washingtonem nefungovalo dobře, a pokud se mé zprávy do Washingtonu dostaly, chodily značně zkomoleně. Po několika dnech přišli pořadatelé na to, že spojení je prostě ještě "ze staré doby" — abych je citoval — blokováno kódem, který značí, že "spojení s touto účastnickou stanicí není dovolené". Vyhověli však přání Hlasu Ameriky a umožnili mi posílat své vstupy anglicky do Londýna. Jeden vyšší představitel se pak na místě vyslovil, že tuhle otázku vznesl na nějakém zasedání, aby se americkému vládnímu rozhlasu v budoucnu dálhopisné spojení pro reportáže umožnilo. Byla by to jen spravedlivá reciprocita, protože českoslovenští novináři mají spojení se svými stanicemi ze Spojených států samozřejmě zajištěno.

Z: *To je vlastně jeden takový dobrý příklad nápravy něčeho, co už mělo být normální po léta. A taky příklad jednoho z plodů první české cesty.*

P: Nejen tehle. Organizátoři se pro mne skutečně snažili vytvořit takové podmínky, jako pro ostatní zahraniční novináře. Když pozvali zahraniční reportéry na recepci k slovenskému předsedovi vlády, Peteru Colotkovi, pozvali i mne. Totéž v případě recepce pro rozhlasové reportéry, organizované ředitelem bratislavského rozhlasu. Je snad logické, že po neblahých zkušenostech ze své první červencové služební cesty do Prahy jsem takové přijetí ani neočekával. Když si proto se mnou třeba přišel pohovořit nějaký ten vyšší činitel, po několika minutách rozhovoru mi začínalo být trapné, že třeba neví, s kým vlastně hovoří, že mě pokládá za nějakého českého novináře. Tak jsem se mu raději sám po chvíli představil, aby mu pak nebylo trapné, že mi třeba řekl něco důvěrného. Jeho odpověď mě přece jen překvapila: "Ale vždyť já přece vím, pane Pecháčku!" Mými vůbec nejčastějšími diskotery na Světových akademických hrách byli

sovětští novináři. Prodiskutoval jsem s nimi celé hodiny. Vůbec jsme se navzájem neskrývali s tím, že jsme každý na jiné straně. Nenapadlo nás, abychom se hádali a přesvědčovali o výhodnosti svých vlastních systémů. Těžko vám mohu tyto hovory náznorně představit. Musíte si uvědomit, že v únoru letošního roku už psal sovětský tisk tak otevřeně o věcech, které tam byly skoro sedmdesát let tabu a pouhé povídání o nich trestné, že mě otevřenost těchto novinářů zpočátku šokovala. Neskrývali nic, "Ogoněk" už třeba právě tehdy psal o mučení při výsleších KGB, měli dalekosáhlé plány na přeměnu, "glasnost" — skloňovali ve všech pádech. S cíli jejich přestavby, tak, jak je formulovali, by také ve velké většině každý rád souhlasil. Od sovětských novinářů, které člověk vídal před čtvrt stoletím, se také lišili nejen věkem, ale i znalostmi, přehledem, otevřeností. Byli zanícení reformátoři své společnosti, jejich nadšení mi v mnohém připomínalo nadšení některých československých novinářů před devatenácti lety; jen jsem si říkal, tak ať se vám opravdu ta "demokratická přestavba" — abych použil jejich slovníku — podaří.

Z: *Jak zhodnotili tvou cestu američtí představení?*

P: Velmi kladně. Legitimizoval se status rozhlasové stanice americké federální vlády v Československu, tentokrát dokonce i ve vysílání v české řeči. To z našeho hlediska. Z oboustranného hlediska je to náznak zlepšení bilaterálních vztahů. A z československého hlediska — už jsem hovořil o tom, jak kladně bylo nahoře poskytnutí pracovního novinářského víza česky mluvícím reportéru Hlasu Ameriky hodnoceno. Bohužel, "bez ztráty kytičky" — jak se říkalo v soutěžích v Čs. televizi — se to tentokrát ještě neobešlo. Českoslovenští činitelé nevidí rádi, když se představitelé amerického veřejného života, senátoři, poslanci, spisovatelé, novináři, umělci a další američtí návštěvníci Československa setkají s tamními obhájci lidských práv. Tentokrát tedy americké velvyslanectví v Praze — na kterém mimochodem pracuje skutečně vynikající tým amerických diplomatických pracovníků — uspořádalo pro mne na závěr mého pobytu v Československu večer, jehož se m. j. zúčastnil americký velvyslanec s chotí a na který byli pozváni představitelé československých sdělovacích prostředků, z nichž přece většinu tvoří členové strany. Bylo to dobře míněné gesto velvyslanectví, koneckonců — dostal jsem akreditaci a mé práci na Univerziádě se skutečně dostalo všemožné podpory. Leč, ouha — na tomhle večeru už projev dobré vůle nepřežil. Člen ÚV KSČ obtelefonoval jednotlivé redakce, aby novináři na večer se mnou nepřišli. Přece však bylo za téhle mé cesty oboustranně

víc toho dobrého. Takové kroky jsou v oboustranně užitečné koexistenci lepším pojítkem, než ty, s nimiž jsem se setkal za své loňské červencové cesty. Nikomu a ničemu neprospěje nevráživost, podezřivost a bujná fantazie, z níž pramení různé ty špiónománie a "utajování" skutečnosti, kolik čeho dodali ve čtvrtek řezníkovi. Život v Československu přece znají lidé, kteří v něm žijí, stejně lépe, než jej může znát zahraniční novinář.

Z: *Když už jsme u těch lidí; jaká byla jejich reakce na tvé vysílání z Československa?*

P: Jeden příklad za všechny. Když jsem přiletěl z Tater zpátky do Prahy, řekl mi na ruzyňském letišti jeden posluchač, který znal můj novinářský pseudonym Pavel Skála z dlouhých let poslechu Hlasu Ameriky, že reakce lidí byla podobná, jako na mé loňské červencové reportáže z Moskvy. Tehdy si prý lidé řekli, že se asi v Sovětském svazu skutečně něco děje, když z Moskvy vysílá Hlas Ameriky. Teď si prý řekli, tak ono se přece jen něco děje i u nás.

Z: *A jak na tvé reportáže z Tater reagovala oficiální československá místa?*

P: Mohu říci, co mi pověděl jeden oficiální činitel. Přišel za mnou zeptat se, jestli nepřijedeme reportovat také z plánované návštěvy Michaila Gorbáčova v Praze. A řekl, že jako oficiální americká vládní stanice teď máme cestu za událostmi v Československu otevřenou. (Mimochodem, mezitím přestal rušit vysílání Hlasu Ameriky Sovětský svaz, a do Sovětského svazu teď jezdí naši reportéři naprosto regulérně.) Musím však především zdůraznit, že mé reportáže z Československa pro Hlas Ameriky byly pouze prvními reportážemi v českém jazyce. Anglicky z Československa už po léta znamenitě reportuje náš vídeňský korespondent, Jolyon Naegle. Několik týdnů po mé cestě byl dokonce jako akreditovaný korespondent Hlasu Ameriky na procesu s členy Jazzové sekce. Na jedné straně jsme už vysílali rozhovory třeba s dramatikem Václavem Havlem nebo spisovatelem Dominikem Tatarkou, na druhé straně například Jolyon Naegle natáčí rozhovory i s oficiálními československými představiteli.

Z: *Poslyš, Hlas Ameriky by však českoslovenští činitelé měli správně nezávidět a ne mu dávat rozhovory?*

P: Já si taky nemyslím, že nás milují. Ale oni nás sami poslouchají a dobře si uvědomují, jak jsme u nás úzkostliví na to, abychom nevysílali žádné kachny, ale pravdivá fakta. Takže nás třeba nemilují, ale sami většinou věří tomu, co říkáme. Koneckonců, na základě citací ze zahraničního tisku se od nás také dovědí, jaké je skutečné zahraniční veřejné mínění.

Z: *V tom ovšem pak — ať už vědomě či nevědomě — hrajete důležitou roli a ovlivňujete i jejich jednání a veřejné*

mínění v Československu.

P: To jsi řekl ty a ne já. Ale ono to tak nějak skutečně je. Tak se třeba vyslovili jistí příslušníci, že se jim špatně hledal psychiatr na podepsání dokladu o údajné nervové chorobě jistého disidenta. A vyjádřili se — "bodejt' by ne, když nám tu určuje veřejné mínění Hlas Ameriky". Nebo jistý příslušník vyvádí z vazby jednoho muže a říká mu — "já ráno poslouchal Hlas Ameriky a neřkali nic o tom, že vás máme u nás; to už se na vás vykašlali?" Příhody to už jsou úplně anekdotické. Vrátil se jeden disident domů z vězení, bydlí ve vysokém činžáku, v němž se lidé ani moc neznají, zastaví ho soused, který s ním nikdy předtím nepromluvil, a povídá: "Tak vítejte doma. Já neposlouchat Hlas Ameriky, tak nevím, co se mi děje ve vlastním baráku." Někteří lidé se pak skutečně domnívají, že máme kdovíjaký vliv třeba i na nižší tresty u soudů a na kdovíjaká rozhodnutí; ale jestli je na tom šprochu pravdy trochu, pak je to samozřejmě tím, že vysíláme překlady ze zahraničního tisku, obrazy veřejné mínění o československých událostech v cizích zemích. Sami o nějakém svém vlivu nepřemýšlíme, pro všední každodenní práci našťestí ani na žádné spekulace nemáme čas. Na druhé straně nás určitě potěší, když nás třeba jak seshora tak i v dopisech posluchači ujišťují, že jsme věrohodným zdrojem informací a účinným prostředkem dialogu, vedeného Spojenými státy.

Z: Jak to přesně myslíš? Máte v tomhle ohledu nějaké pokyny, předpisy?

P: Ano. Hlas Ameriky má přímo svou Chartu, která se stala 12. července 1976 po podpisu tehdejšího prezidenta, Geralda Forda, zákonem. Český zní takhle: "Spojené státy podporují své dlouhodobé zájmy prostřednictvím přímého kontaktu s lidmi celého světa na rozhlasových vlnách. K dosažení tohoto cíle musí Hlas Ameriky, rozhlasová služba Informační agentury Spojených států (USIA), získat především pozornost a respekt svých posluchačů. Vysílání Hlasu Ameriky se proto bude řídit těmito zásadami: 1) Hlas Ameriky bude sloužit jako zdroj důsledně spolehlivých a směrodatných zpráv. Jeho zprávy se budou vyznačovat přesností, objektivitou a úplností. 2) Hlas Ameriky bude reprezentovat celé Spojené státy a nejen určitou vrstvu americké společnosti, a proto bude podávat vyrovnaný a zevrubný obraz významných myšlenkových proudů a institucí v této zemi. 3) Hlas Ameriky bude předkládat politiku Spojených států v jasné formulované a účinné podobě, spolu se zodpovědnou diskusí a jednotlivými názory na tuto politiku." Zní to docela jednoduše, ale splnit to v dnešním rozdílnými zprávami přesyteném světě určitě tak jednoduché není. Uvedu několik příkladů. Byl jsem to shodou okolností já, kdo byl poslán

do studia a po 45 minut seznamoval přímým přenosem naše posluchače se zprávami, které docházely o atentátu na prezidenta Reagana. Pověděli jsme všechno, nezatajili přirozeně nic, ale dávali jsme tak dobrý pozor na "kachny", že jsme byli jednou z mála stanic, které se nenechaly svést v tehdejší chvíli skoro zaručenou zprávou o údajném zastřelení mluvčího Bílého domu Jamese Bradyho. V případě katastrofy nukleárního reaktoru v Černobylu jsme také nezatajili nic, ale dávali velký pozor, abychom neodvysílali nějaký nesmysl, kterým bychom zvýšili už tak dost velkou paniku. Samozřejmě, bez chyby je jen ten, kdo nic nedělá. Abychom se však vyvarovali chyb co nejbezpečněji, nikdy neodvysíláme žádnou zprávu, která by nám nedošla nejméně ze dvou různých seriálních pramenů. Když odvysíláme názor třeba americké nebo britské vlády na nějakou událost, doplníme jej — pokud existuje — i třeba názorem vlády sovětské. Posluchač posoudí sám. Pokud si čtenář *Západu* pozorně přečte naši Chartu, zjistí, že jsme stanicí Spojených států, nikoliv však československého exilu. Tady někdy dochází k nedorozuměním. Samozřejmě informujeme o všech větších událostech ze života a činnosti Američanů českého a slovenského původu, i o výrazné činnosti různých organizací, ale exilová činnost prostě netvoří podstatu obsahové náplně vysílání. Co se na druhé straně týká přímého stanoviska americké vlády, máme na ně, co který den přinese. Ale nejčastěji asi zdůrazňují — informovat, informovat, informovat. Náš posluchač ví sám nejlíp, jak žije, jak se v životě cítí, má dost zkušeností s životem ve svém prostředí, má své svědomí a je sám zodpovědný za to, co dělá, jak reaguje. Na prvním místě potřebuje informaci a je na něm, jak tuto objektivní informaci použije nebo promarní. Vždycky mi bylo protivné říkat lidem z bezpečného závětrí co mají dělat, jací třeba mají být hrdinové, ponoukat je. Když ponoukaný něco vyvede, tak ten co jej ponoukal se zpravidla schová a nechá jej stejně v rejži. Američané také mají takové dobré přísloví, které v redakci rád opakuju: Neznáš starosti a důvody jednání druhého člověka dřív, dokud sám neujdeš míli v jeho mokasinech. Samozřejmě to všechno neznamená, že pravidelně nehovoříme o ideálech americké demokracie, nových směrech na Západě, trendech v politice, kultuře i náboženství, ale nikoho

nenutíme, aby dělal to, co zrovna chceme my.

Z: Povím ti, co se říká; prý se za tvého vedení změnila ve vaší kanceláři atmosféra.

P: O minulosti mi moc hovořit nepřísluší. Hlas Ameriky se za poslední desetiletí rychle vyvíjel a řekl bych, že dobrým směrem. Vždycky v minulosti však v něm určitě panovaly vedle méně ideálních i nějaké skutečně dobré věci. Vznikl začátkem čtyřicátých let na pomoc v boji proti Hitlerovu Německu a málokdo asi ví, že v něm tehdy pracovali také Jiří Voskovec, Jan Werich a Adolf Hoffmeister. Jak vlastně toho šéfa dělám já, se mi teoreticky špatně vysvětluje. Můj představený mě chtěl brát s sebou na své přednášky pro jiné americké manažery, abych potom vysvětlil různé ty teorie práce s podřízenými na příkladech z praxe. Z toho právě vím, jak špatně se takové věci teoreticky vysvětlují. Ale když jsem byl sám jednou na takovém kursu pro manažery jako žák — tady v Americe je tohle doslova úplná věda — tak mi při podrobném testování mých schopností a neschopností vyšla jedna známka mimořádně vysoká, skoro sto procent. A to z *consistency* — důslednosti. Naše redakce, to je 29 velmi různých lidí. Snažím se být ke každému fér; vím, že pak se bude komukoli hůře podvádět mne. Konfliktům předcházím, takže jich pak nemusím tolik řešit. Své lidi znám, znám dobře jejich osobní a pracovní klady a záporny, jejich limity i další možnosti. V rozhlasu jsem za ta dlouhá desetiletí už dělal prakticky veškeré druhy práce. Těžko mě proto může někdo přesvědčit, že to či ono nejde udělat, nebo to nejde udělat za určitou dobu. Lidé ovšem mají velmi různý talent; a s tím, a jejich individualitou, je nutno počítat. Pokud někdo zaslouží naplácat, tak svůj díl dostane, ale snad nikdy před ostatními; to si vyřizují mezi čtyřma očima za zavřenými dveřmi. Chválím naopak rád před ostatními. A jak pro někoho mohu udělat cokoli dobrého a on to zaslouží, tak to určitě rád udělám. Přirozeně, že píšu i memoranda a reprimanda (pokárání), ale jen málo, protože v téhle partě baví i mne u nás pracovat. Tomáš Baťa mi v interview, které jsem s ním natáčel, kdysi prozradil své heslo: "Jen spokojení lidé mohou dělat dobrou práci." Hned jsem si to vzal k srdci. Zatrpklí, frustrovaní lidé dobrý výkon podat nemohou. Dobrá pracovní atmosféra je tedy pro mne jednou z hlavních priorit. Konkurence se nebojím, lidi z kanceláře mám rád, je to taková má větší rodina, když někdy zazlobí, tak je to normální, jen se to nesmí opakovat častěji; sám mám někdy špatný den, znám se. Motivace je dnes v našem servisu určitě taky. Svědčí o tom fakt, že jsme se z nikoli špatného, ale spíše průměrného servisu rychle dostali při výročních hodnoceních Hlasu Ameri-

ky na špičku. Taky se dobře povedlo skloubit partu veteránů s velkým přílivem nových lidí, ačkoli tento příliv přirozeně skrýval pořádná úskalia. Některá bývalá "deadwood" — mrtvá dřeva — konkurencí ožila a iniciativě se určitě meze nekladou. Na schůzích obvykle říkám — at' chceme nebo nechceme, většinu času, většinu svého plodného života trávíme společně v této kanceláři; proč si tedy zbytečně ztrpčovat život a neudělat si i při práci tenhle život co nejpříjemnější, nejnáslednější. Mám na to dokonce anekdotu; takový ten sen, jak za mnou chodí lidé z kanceláře a žádají mne, aby nemuseli na dovolenou, že si to raději odpracují. A pak taky zdůrazňuju tuhle moudrost z Osbornova Komika: "Když jdeš nahoru, buď slušný k lidem; protože je budeš potkávat, až půjdeš dolů."

Z: *Tak tuhle otázku jsi snad zodpověděl vyčerpávajícím způsobem. O výsledku nezávislého průzkumu současného smýšlení v Československu, který postavil Hlas Ameriky na první místo mezi zahraničními stanicemi, jsme už psali v minulém čísle Západu. Nedávno však korespondent deníku "Detroit Free Press" ve své reportáži tvrdil, že v Československu už Hlas Ameriky v popularitě předstihl domácí stanice. Jak je to vlastně?*

P: Jestli vedeme v poslechovéosti nad Hvězdou nevím a nepřipadá mi to pravděpodobně, Hvězda přece vysílá celý den a my jen tři hodiny denně. Je však možné, že některé druhy pořadů, některé programy jsou skutečně populárnější a poslouchanější, než jejich. Byl jsem překvapen, jak jsme v Praze a Štrbském plese nezneli profesionálně špatně, když si uvědomíme, z jak malého počtu českých a slovenských hovořících lidí vůbec můžeme v zahraničí dělat rozhlasáky. Slyšel jsem však také Prahu a Hvězdu a uvědomil jsem si, že ve srovnání s vysíláním před dvaceti lety se v určitých ohledech zhoršily. Obsahem zpráv s námi moc soutěžit nemohou. Ty jsou neúplné, nepřesné, místy nudné. Také projev je však jakoby neosobní a taky se tam "na vzduchu" brebtá — tedy přeříkává — víc, než jsem myslel. Jen ještě abych tu minulou statistiku doplnil i centrálně: Hlas Ameriky má na světě podle konzervativního odhadu 130 miliónů pravidelných posluchačů.

Z: *Jak přibližně vypadá váš vysílací program?*

P: Hned, jak jsem se stal šéfem, jsem jej musel změnit. Důvod byl především praktický — takřka vzápětí jsme totiž začali vysílat skoro dvakrát déle než předtím. Přes čtvrtinu našeho vysílacího času tvoří zprávy. Zpravidla následují podrobnější informace našich korespondentů z celého světa k aktuálním událostem. Politické analýzy, přehled tisku, různé názory na světové události. Svě místo mají věda, kultura, náboženství, sport, hudba,

rozhovory s nejrůznějšími osobnostmi, reportáže, jsme tedy docela normální rádio. V září 1985 jsme začali pravidelně vysílat dramatizovanou českou a slovenskou literaturu. Nastala totiž taková podivná situace, jakou snad v minulosti v té míře dosud nikdo nezaznamenal. V Československu nesmí vycházet mnohá díla českých a slovenských autorů, at' už žijících ve vlasti anebo v zahraničí. A to i taková díla, která nepochybně jednou vstoupí do historie české a slovenské literatury na čelném místě. Tak se tuhle mezeru snažíme zaplnit a potěchou jsou nám někdy až dojemné reakce autorů. Pro stále se zvyšující počet dopisů posluchačů jsme začali vysílat pravidelnou Poštovní schránku. Snad nejvíc ohlasů dochází na tradiční Nedělní zápisník Martina Čermáka. Když jsme v září 1985 rozšířovali naše vysílání, uvědomoval jsem si, že obsah našich pořadů je docela dobrý. Špatná však byla místy forma vysílání. Poměrně nudné čtení jednoho příspěvku za druhým neudrží na dlouho posluchačovu pozornost a často také snižuje věrohodnost textu. Už za mého předchůdce jsme se snažili najít talentované hlasatele. To se podařilo, najednou se jich objevila celá řada, skoro přes noc jsme obměnili vysílací styl a výsledek se přirozeně dostavil. Ne zadarmo a bez porodních bolestí. Řada nováčků se "doškolovala" po rozšířeném vysílání při nedostatku pracovních sil na živém mikrofonu a někteří "senioři" tehdy pracovali i sedm dní týdně.

Z: *Nestýská se ti teď jako šéfovi po práci sportovního redaktora?*

P: Já si ještě občas zareportuji; ale s tím sportem a divadelní režii to u mne už v Československu bylo při mém kádrovém původu jakési východisko z nouze. Jak už jsem vám říkal v první části interview — v Československu jsem prostě nemohl dostat větší příležitosti a "rozvinout" jsem se tedy mohl až tady. Sport mě baví dodneška. Čtyři olympijské hry, mistrovství světa v ledním hokeji, kopané, lehké atletice a dalších sportech, všechny hokejové Kanadské poháry, stovky odreportovaných utkání ve většině druhů sportu, stovky rozhovorů nejen s československými sportovci, ale také třeba s Pelém, Beckenbauerem, Mikitou, Navrátilovou, Evertovou, Tret'jakem, Kubalou, Vrzáňovou, abych jmenoval aspoň některé. (Ta česká jména už jsou z působení jejich nositelů v zahraničí.) Pořídil jsem taky první přímý přenos české reportáže z Evropy do Washingtonu přes docela nový satelit z halového Světového lehkotletického poháru v Paříži. Kanadsko-americkou profesionální Národní hokejovou ligu už reportuju pravidelně dvanáct let. A i při tomhle mohu uplatnit jedno takové své osobní přesvědčení: V době, kdy Československo právě v některých ohledech nemá na Západě

nejlepší zvuk, snažím se popularizovat dobrou — a nejen sportovní — práci Čechů a Slováků i tady; aby prostě jméno tak schopných národů tolik nerezavělo. Při svém starání jsem někdy zažil dost legrace s hokejisty, kteří hráli v Kanadě nebo v Americe s povolením Čs. hokejové federace. Někteří tu byli tak trochu jako ztracení, nikdo jim moc nepomáhal, a tak se už na mne obraceli i v případech, když jim za stálých přeletů z Kanady do Ameriky a zpátky v průběhu sezóny došlo místo na razítka v československém pase.

Z: *Před chvílí jsi říkal, že to tedy zdaleka nebyl jen sport, kterým ses tu jako reportér zabýval.*

P: Dostal jsem se do Bílého domu, Kongresu, k papeži, k Jacquesu Chiracovi, reportoval jsem vyhlášení nových kardinálů a svěcení biskupů Janem Pavlem II., inaugurace amerických prezidentů, starty a přistání raketoplánů, natáčel rozhovory se současným americkým velvyslancem v Sovětském svazu, Jackem Matlockem, a velvyslancem v Československu, Julianem Niemczykem, s Carterovým poradcem pro otázky národní bezpečnosti Zbigniewem Brzezinským, s americkým diplomatem Maxem Kapelmannem, britským vědcem Peterem Reddawayem a dramatikem Tomem Stoppardem, reportoval přilet amerických rukojmí z Iránu stejně jako filmové a divadelní festivaly, prostě těch reportáží a rozhovorů byly za ta léta už stovky. Když se tím tak probírám, tak musím uznat, že léta přece jen běží, a tak mě snad nejvíc zašimrala vzpomínka nad znamenitou knížkou "Svět devadesátí minut" z dějin československé kopané, připravenou výtečně Igorem Mrázem a dalšími odborníky. Tou si teď opakovaně listuji po večerech. Je tam delší zmínka o utkání Sparta-Slavia k 70. výročí založení těchto klubů (tehdy hrály pod vedením už zesnulých trenérů Stumpfa a Finka), a já si vzpomněl, jak jsem tehdy to utkání reportoval za Oldu Červínku. A vlastně ještě něco, co stojí za zmínku. Kdysi jsem si po večerech studoval také soukromé teologii, a spolu s vynikajícím teologem Mgr. Alexanderem Heidlerem napsal pod literárními pseudonymy Václav Svoboda a Pavel Skála trojdílné "Rozhovory o evangelích". Šlo v nich o moderní rozbor Nového Zákona a já v nich vlastně hrál takovou roli skeptického mladíka své doby. Byla to čistě odborná knížka bez jakéhokoli politického osočování kohokoli, přísně objektivní. Proto jsem považoval za opravdu přemrštěné, když se před lety objevila na prvním místě seznamu knížek, zabavených z knihovny Ludvíka Vaculíka.

Z: *Pavle, v úvodu našeho dnešního interview jsi se pochvalně zmiňoval o tom, jak se k tobě v Československu dobře chovali organizátoři Světové Univerziády v Tatrách. Domníváš se,*

že se tam snad Gorbačovova "glasnost" projevuje už nějak výrazněji?

P: Určitě, byť nepřilíš zřetelný vývoj tam je. Samozřejmě je nesrovnatelný se začátkem vývoje v Sovětském svazu. Američané však v politice nehledí pouze na ty "velké", ale taky na docela "malé" věci. A já se na to koukám zrovna tak. Dovol mi tedy osobní příklad. Právě v den, kdy jsem byl tak zdvořile a se vši nápomocnou ochotou přijat na své služební cestě do Československa, dostala má sedmdesátiletá vážně nemocná tchyně dopis, v němž se jí stejně jako po předchozích 18 let nepovoluje navštívit svoje vnučata. Příslušný orgán jí dokonce před časem doporučil, ať své dceři napíše, aby se se mnou rozvedla, a pak že jí návštěvu povolí. Tenhle cynismus v hrátkách s osudy nevinných jednotlivců je prostě pro svobodomyšlné Američany jako červený šátek pro býka. Stejně zamítnutí k návštěvě Ameriky právě opakovaně dostala i moje teta, která se o mne a moje sourozence starala, když jsme byli malí. Neslučuje se to prý s československými státními zájmy, ačkoli je téhle tetě 73 let, byla operovaná na rakovinu a má anginu pectoris. Tohle se neslučuje se státními zájmy? Českoslovenští představitelé — zdá se — stále ještě nechápou, jak hluboce vážně posuzují Američané systém jednotlivých zemí podle těchto nejzákladnějších lidských stanovisek.

Z: Tohle by byla znamenitá tečka za naším rozhovorem. Ale mně nedá, abych se tě, otče pěti dítek, nezeptal na tvou nejstarší dceru Majku, která se objevuje v rádiu, televizi a novinách ze zcela jiných důvodů než ty. P: Majka se rozhodla pro astronautiku. Já jí to skutečně upřímně rozmlouval, protože — ačkoli respektuju emancipaci a cílevědomě potlačuju svůj mužský šovinismus — je přece jen holka, bude si třeba chtít založit rodinný život a aby jí to jednou nemrzelo. Nemrzí jí to dodneška, a to už je v nejvyšším ročníku Americké námořní akademie, kam byla přijata jako vůbec první Američanka českého původu. Na tuhle školu teď chodí 25 tisíc aplikací ročně, 1.300 uchazečů vezmou, asi tisíc jich školu dokončí, a holec na ní berou jen kolem stovky. Majka je optimistka. Už lítá s helikoptérami a je to prý lehčí než řídit auto, protože tam nahoře je prý víc místa. □

Služba čtenářům

Elektrikář, 38 let, 7 let v Kanadě, hledá za účelem přesídlení do USA sponzora, který by mu nabídl práci alespoň na 1 rok. Také praxe v hydraulických a pneumatických strojích, vodoinstalačské a svářečské práce. Odměna za zprostředkování. Zn.: "Handyman"

Tisková oprava

V listopadu 1986 požádala redakce *Západu* čs. oddělení Hlasu Ameriky o interview, uskutečněné v rámci rozhovorů se zahraničními rozhlasovými stanicemi, vysílajícími do Československa. Vedení naší stanice dalo k rozhovoru svolení. Jedinou naší podmínkou bylo, že *Západ* otiskne mé odpovědi tak, jak jsou, a nebude je měnit či upravovat. Redakce to opakovaně přislíbila. Ještě 23. května t.r. mi člen redakční rady *Západu* v Torontě na mou přímou otázku odpověděl, že mé odpovědi z rozhovoru šly do tiskárny bez redakčních zásahů a omlouval se, že pouze na samém počátku byla učiněna malá změna, aby odpověď líp navazovala na otázku.

Nepoužiji na tomto místě slova, jímž bych jednání *Západu* nejráději a nejpřesněji kvalifikoval. Skutečností však zůstává, že *Západ* nejen nesplnil, co slíbil, a naši podmínce nevyhověl, ale učinil pravý opak toho, o čem jsme žádali. Editor *Západu* v červnovém čísle v interview pod názvem "Hlas Ameriky vysílá z Československa" přepsal řadu mých odpovědí, a to tak, že v některých případech podstatně pozměnil jejich smysl a někdy jim dal dokonce smysl opačný. Editor určitě nezasahoval kvůli krácení textu, protože můj vlastní text se úpravami nijak podstatně nezkrátil. Ať čtenář posoudí sám, zda misty spis nešlo o cenzuru ideologickou. Úpravami byl také setřen a rozmělněn obraz a charakter interviewovaného, po úpravách je to jiná postava než ve skutečnosti. Po srovnání s originálem svých odpovědí jsem napočítal skoro sto (!) redakčních zásahů. Několik z nich uvádím na ukázkou:

1) Z popisu útěku mých rodičů po Únoru 1948 těsně před otcovým zatčením *Západ* vypustil konstatování "S námi (malými dětmi) se to prostě nepovedlo." Korigovaná odpověď automaticky vyvolává falešný dojem, že rodiče nás v Československu bez jakéhokoli úsilí ponechali.

2) V popisu mých osudů jako dítěte emigrantů koncem let čtyřicátých a let padesátých se to cenzorovými zásahy jen hemží. V mé původní odpovědi například bylo: "... člověk se s tím prostě musel nějak vyrovnat a vypěstoval si v sobě jakési obranné látky, takže to nebral nijak tragicky a zvykl si s tím Kainovým znamením žít." Zmizelo Kainovo znamení, z "jakýchsi obranných látek" vznikly "nějaké ty protilátky", a že jsem se s tím musel vyrovnat prostě "vypadlo". Zmínku o mém výslechu v Bartolomějské editor cudně vypustil, ačkoli výslechy z toho prostého důvodu, že jsem byl synem emigrantů, byly v té době zcela běžným zvykem. Ve svých autentických odpovědích jsem pak pokračoval tím, jak jsem fakt o svém

výslechu předem rozšířil, "kdybych se třeba dlouho nevracel, a říkal jsem si — co mi vlastně můžou udělat? V nejhorším případě prodělám znovu něco jako pořádnou vojnu nebo budu prostě do smrti dělat závozníka, no a co?" Cenzor to upravil na tohle: "Říkal jsem si — co mi vlastně můžou udělat? V nejhorším případě budu třeba do smrti dělat závozníka, tak co?" Editor *Západu* se v tomhle trochu opozdil, padesátá léta už dnes nebarví na růžovo ani komunističtí historici. Nebo se tehdy opravdu posílalo za trest jen k závozníkům?

3) O kousek dál jsem *Západu* pověděl: "... o nějaké postavení jsem se vlastně začal zajímat teprve až po mnoha letech ve volném světě, tady v Americe. A hlavně — já jsem si vždycky všude našel hodně přátel." Cenzor zde zasáhl takto: "O nějaké postavení jsem se začal zajímat až teprve po mnoha letech na Západě. Důležité pro mě bylo, že jsem měl všude hodně přátel." Vynechal tedy "volný svět a Ameriku" a druhou úpravou dokřivil předchozí cenzurou už stejně dost pokroucené pocity ze života syna emigranta. Skutečnost, že si vždycky všude naleznu hodně přátel, přetvořil na cosi zcela jiného. Každý, kdo ví o poměrech v Československu, o korupci, protekci a "střežících nahoře", chápe, jak opačný smysl ta editorem přetvořená věta má.

4) Vynechaná byla i tahle ukáзка poměrů: "... nebo když za mnou přišel kamarád desátník, že má od polítruka za úkol ukrást mé písňové texty — tak jsem mu je dal sám a pak se bavil vyprávěním, jak jsem polítruk nerozuměl."

5) Věta "Pod svíčkou je tma, a taky — vždycky se v mém životě našel vedle těch horších nějaký skutečně dobrý člověk" byla přepsána na "Jednak pod svíčkou bývá tma, jednak se vždycky najde nějaký dobrý člověk." Ale to je maličkost, co?

6) Jiná má původní věta byla: "Poprvé mě na DAMU pro můj původ nepřijali, i když jsem se dostal až do užších talentových zkoušek, a musel jsem na vojnu." Editor ji předělal na "Stejně mě tam napoprvé nepřijali a musel jsem na vojnu."

7) Můj originál: "Z vojny došla na školu 'doporučení' dvě: od jednoho důstojníka potvrzení, že jsem na studiu doporučen, od jiného dopis, že se nedoporučuju z kádrových důvodů." Editor to přepracoval takto: "Z vojny došly dva posudky: jedno doporučení ke studiu, jedno nedoporučení."

8) "Odvolal jsem se před vánoci", napsal o mně můj cenzor. Pozornější čtenář se zeptá, proč jsem se proti zrušení přijetí na školu odvolal tak pozdě. Editor *Západu* totiž vynechal větu: "Psal se rok 1961, vojnu nám tehdy prodloužili, byly jsme na ni tři ročníky najednou, a já se dostal domů až před vánocemi."

9) Editor *Západu* si zcela sám přidal tvrzení, že k rozhlasové externí spolupráci ve sportovní redakci mě doporučil reportér Karel Malina, který byl náhodou u toho, když jsem dělal zkušební hokejovou reportáž. Doporučovat mě nepotřeboval; v redakci si poslechli mou zkušební reportáž z pásku a na základě toho mě hned udělali externistou. Nikdo mi naštěstí nedal nic vyplňovat a nikdo mě neudal pro můj původ. Jestli má teď Malina, stále pracující v Praze jako sportovní reportér, nějaký průšvih za to, že jsem se stal v pražském rozhlasu externě sportovním reportérem díky němu, pak nese odpovědnost editor *Západu*, který si to vymyslel.

10) Velmi typický zásah editora *Západu* je tenhle: Já řekl: "**Druhá polovina šedesátých let už přece jen nebyla léta padesátá.**" On to předělal na: **Druhá polovina šedesátých let už přece byla lehčí.**"

11) Václav Havel měl s možnostmi studia pro svůj původ podobné, či snad ještě horší problémy než já. Má poznámka, že Havel s námi občas chodil na přednášky dramaturgie "**Jakoby soukromé**" (editorem škrtnutá) tedy byla oprávněná.

12) V interview *Západu* jsem o svých služebních cestách do Moskvy a do Prahy uvedl něco málo faktů proto, že se o nich vynořily mluvené i psané drby a nesmysly, které už měly skutečně neblahý dopad. V interview s redaktorem *Západu* jsem řekl: "**A tak jsem využil žádosti redakce Západu o interview u příležitosti vašeho seriálu o zahraničních rozhlasových stanicích, a když mi dalo naše vedení k rozhovoru své pozhánání, tak jsem si řekl, že ti ta základní fakta povím, aby prostě pravda zastínila drby.**" Editor *Západu* to předělal takhle: "**Tak jsem rád, že to všechno mohu v tomto interview vysvětlit. Asi taky proto mi naše vedení dalo k našemu rozhovoru povolení.**" Příčiny zkomolení mých slov jsou — myslím — nasnadě.

13) Předělaná byla i tahle má odpověď na otázku, jak na mé cesty reagovali Češi a Slováci, kteří žijí na Západě. Ve skutečnosti jsem řekl: "**Většinou nám gratulovali. Ovšem, našli se přirozené laci, co nás i přes nedostatek informací prostě za ty cešty ani nemohli cítit. Bylo jich jen pár, ale to víš, hlavně ta závist. Pár lidí, stojících údajně spíše 'nalevo', to prý nevidělo rádo, protože taková cesta prý spíše 'příslušela jim'; takové nějaké to nesmyslné vjíždění do Prahy na bílém koni. A pár výjimek údajně 'napravo' zase vidělo v korespondentu Hlasu Ameriky v Moskvě a v Praze 'spříznění s levíčkami'. Vzpomněl jsem si přitom na autentická slova jednoho kardinála, který kdysi řekl: 'Když na vás útočí z obou stran, tak to děláte dobře.' Tedy, tím co ti teď povídám, neskládáme účty horkým hlavám z žádné**

strany, ale je nakonec dobře povědět fakta." Editor *Západu* to přepracoval, poslední větu vynechal celou.

14) Při výsledku na letišti jsem hovořil také o věznění mého otce Němci za války a "**Jak by to s ním — kdyby neodešel — dopadlo asi podobně ve 48. roce.**" Slova "**asi podobně**" byla editorem vypuštěna.

15) Následující "úpravu" pokládám za velmi závažnou. Redaktoru *Západu* jsem řekl: "**V září v 68. roce přišel za mnou, n e k o m u n i s t o u, z k o m u n i s t i c k é s t r a n y Č s. r o z h l a s u, a s a m i m i ř e k l i, ž e b u d e n e j l e p š í, k d y ž s r o d i n o u z Č e s k o s l o v e n s k a v y p a d n u, ž e b u d u p a k m í t m e n š í p r o b l é m j á l o n i. T a k ž e j s t e m ě v l a s t n ě p o s l a l i z a h r a n i c e v y s a m i. A c o j s t e s i m o h l i m y s l e t, ž e t a m b u d u d ě l a t? T a k d r z ý, a b y c h v t ě c h v i l l i ř e k l, ž e s t r a n a s e o v š e m n i k d y n e m ý l i, j e s m v š a k n e b y l.**" — Editor zlomyslně vynechal, že jsem byl nekomunist, a vypustil i obě mé poslední věty ("**A co jste si mohli myslet . . .**" a "**Tak drzý, abych . . .**"). Po jeho úpravě to může vypadat, jako bych byl někdy členem komunistické strany a jako bych byl touto stranou pověřen odchodem za hranice.

16) Podobně průhledný je i tento editorův zásah: Hovořil jsem o tom, že Gorbačovovy snahy o ekonomické reformy "**ještě loni v létě pro ze zkušene n o s t i n e d ů v ě ř i v ě č s. o b ě a n y m o c n e z n a m e n a n y**". Cenzor vynechal slova "**ze zkušenosti**". Je to patrně jeho názor, že čs. občané jsou jednoduše nedůvěřiví. Já jsem ovšem na rozdíl od něj přesvědčen, že jejich stávající nedůvěra k reformám přirozeně vyplývá z jejich zkušeností.

17) Dále jsem řekl: "**Ale že jsem se skoro dva týdny ozýval pod svým novinářským pseudonymem Pavel Skála z Hlasu Ameriky z Moskvy, naši posluchači si řekli, že se v té Moskvě asi opravdu začalo něco dít.**" Editor si to přepsal jednoznačně: "**Bylo jasné, že se v té Moskvě něco začalo dít.**"

18) Poslední příklad cenzury, který tu uvádím: Řekl jsem: "**Náš chargé d'affaires mě vzal se svou paní na jedno utkání (tenisového Poháru Federace) do své lóže, a aspoň bylo vidět, že Američané se za svůj Hlas Ameriky nestydí a berou jej jako oficiální federální vládní agenturu.**" Editor *Západu* změnil "**a aspoň bylo vidět**" na "**aby bylo vidět**". Komentáře netřeba.

Editor *Západu* také desítkami úprav mých odpovědí setřel, rozmazal charakter interviewovaného. Jeden příklad za všechny: Já řekl: "**Jen mi krvácelo srdce, když se nejednou objevilo nějaké místo nastálo a já o ně nemohl požádat, aby na mě neprasklo, jaký mám vlastně kádrový původ.**" Editor to upravil takhle: "**Jen mě š t v a l o, že když se najednou objevilo volné místo nastálo, já o ně nemohl požádat, aby na mě neprasklo, jaký mám vlastně kádrový původ.**" Stylistické úpravy také nebyly k lep-

šimu. Interview v knížce nebo časopise dobře snese delší věty než v rozhlasu, necitlivé úpravy v tomto směru zcela zničí vypravěčův styl. Nejlip by se nezkušený a necitlivý editor vyřadil na takových "Hovorech s TGM", tam by někdy mohl z jedné delší Masarykovy věty udělat svých vět třeba pět, tak jsou dlouhé. Co se týká mé maličkosti, já taky mluvím spíš ve větách rozvinutých než holých, v delších souvětích než ve staccatu. V Hlasu Ameriky dbáme na to, aby každá postava zůstala co nejautentičtější, ať je to ministr anebo jeho písařka. Snad i proto máme teď takovou kredibilitu. Každý má nárok na vlastní vyjádření, i když se tahle zásada v Československu třeba v těch padesátých letech nenosila a někteří se jí tak nenaučili.

Pokud jde o krácení, pokládám za omyl editora vynechat statistické údaje, které — když k dispozici — jsou cenné pro každé noviny. Já uvedl tohle: "**Loni v létě byl dokončen nezávislý průzkum současného smýšlení v Československu, prvního toho druhu po skoro čtyřiceti letech. Na otázky odpovídali lidé všech orientací, předně ti, kteří stojí mimo disidentské skupiny (například 8,2 % dotazovaných tvořili členové KSČ), takže se dá tvrdit, že jde o skutečně seriózní, reprezentativní průzkum veřejného mínění. Podle výsledku tohoto průzkumu dnes poslouchá Hlas Ameriky 24,8 % čs. obyvatelstva pravidelně, 24,5 % často a 36,5 % občas. Celková poslechovost Hlasu Ameriky je tedy podle tohoto průzkumu 85,8 %, zatímco BBC má podle této tabulky celkovou poslechovost o 33,3 % a Svobodná Evropa o 37,9 % nižší. V roce 1983 byla poslechovost Hlasu Ameriky v Československu údajně 35 %, ale pro nedostatek důkladnějších průzkumů této otázky usuzujeme, že už tehdy byla vyšší. V každém případě je však zjevné, že se v posledních letech podstatně zvýšila.**" Editor *Západu* vypustil všechno s výjimkou statistických údajů Hlasu Ameriky, o BBC a Svobodné Evropě místo údajů ze statistiky pouze uvedl, že "**mají výsledky nejméně o třetinu nižší**". Proč? Čísla zaberou méně prostoru než slova.

(Po uzávěrcce červnového čísla *Západu* přinesl prestižní londýnský magazin *The Economist* dlouhý článek, obsahující rozbor rozhlasového vysílání do zahraničí v celém světě pod názvem "Truth is in the air" — volně přeloženo "Pravda je ve vzduchu". Do zahraničí už v dnešní době vysílá 31 zemí!!! A podle průzkumu z *Economistu* je dnes už ve vysílání do východní Evropy celkově v čele Hlas Ameriky před Svobodnou Evropou/Svobodou, BBC a Deutsche Welle. Bylo by však nesmyslem nějak závodit. Hlas Ameriky a Svobodná Evropa totiž mají odlišný smysl a poslání. A proč by měla mít Amerika

dvě obdobné stanice? S Chartou Hlasu Ameriky se můžete seznámit v tomto čísle na jiném místě, v druhé části rozhovoru, který se mnou připravila redakce *Západu*. Svobodná Evropa podle článku *Economistu* prakticky nahrazuje domácí vysílání východoevropských posluchačů. Dlužno také konstatovat, že Svobodná Evropa je handicapována rušením. Na druhé straně je však faktem, že v sedmdesátých letech byla Svobodná Evropa také rušena a nikdo nepochyboval o jejím vedení nad Hlasem Ameriky v počtu posluchačů. Zmíněná situace v poslechovisnosti tedy dokládá zlepšení Hlasu Ameriky docela zjevně.)

Západ nám tedy předem přislíbené právo vyjádřit se v rozhovoru s ním svobodně, jak chceme, nakonec odňal, ačkoli my bychom *Západu* právo na jeho vlastní vkus, názor a styl nikdy neupírali. Neupírali bychom mu právo na vyjadřování, byť by se nám třeba ty přehnaně se stupňující lukulské hody, rámuující interview, zdály být spíš trochu laciné a k tomu to rozhovoru se nehodící, a byť by nám poznámka *Západu* po popisu mého dobrouduřství s KGB — "ty máš vždycky kamarády na nejvyšších místech" — nepřipadalo jako zrovna nejhlubší vtíp na světě. *Západ* na to totiž měl právo; jen neměl upírat to samé nám.

došlo pro nedostatek času před uzávěrkou. Editor našel dost času k tomu, aby mi předělal celé odpovědi. A obtížnosti, vyplývající ze vzdálenosti mezi Washingtonem a Torontem se taky daly překonat, zvláště když měl editor povolení volat mi kdykoliv na účet volaného.

Čtenářovi se mstít nebudeme a druhou část rozhovoru otisknout necháme, protože jsme mu ji minule slíbili. *Západu* jen upřímně popřejeme, aby se mu už podobné "příhody" nestaly. Když jsem si to editorovo cenzorské dílo přečetl, posmutněl jsem jen trochu jako poručík Borůvka, když pochopil.

Pavel Pecháček

Redakce Západu se Pavlu Pecháčkoví a Hlasu Ameriky omlouvá.

Oprava k článku Igora Hájka — Záznamy vědních dnů (Západ č. 3/87, str. 28:

Autorem Bermudského trojúhelníku je Vlastimil, nikoliv Václav Třešňák. Omlouváme se.

České filmy na videokazetách! VIDEO EL CANADA LTD.

uvádí

letní zlevněný prodej českých filmů na videokazetách amerického systému s vašimi oblíbenými hrdiny filmového plátna.

V době od 15. června do 15. října t.r. je poskytována 10% sleva na všechny videokazety a k tomu obdržíte 2 další kupóny na další slevy za každý odebraný film. Čili selsky řečeno — čím víc filmů si zajistíte pro svou domácí filmotéku, tím více ušetříte.

Vhodný dárek pro jakoukoli příležitost: když zašlete vhodné fotografie oslavence, můžeme nasnímat na video, podložit hudbou podle vašeho výběru, eventuálně vašim namluveným komentářem, přáním nebo dětskými rozhovory a předsunout před vybraný film jako milé překvapení pro obdarovaného.

A to je naše novinka a nikdo to zatím nedělá a protože jste až dosud byli spokojeni s našimi službami, tak budete spokojeni i teď!

Informace a objednávky:

VIDEO EL CANADA LTD.
602-587 Talbot St., Ont., N6A 2T2
Canada
Tel.: (519) 434-9939

Služba čtenářům

Výhodně pronajmu moderní byt pro 4-6 osob v Agay mezi Cannes a St. Raphael. Tenis, moře, překrásné pobřeží a pohoří Esterel, golf. Zn.: "Zima a jaro na francouzské Riviéře".

Poslední pocta — II. díl

Před nějakým časem jsme referovali o záslužném díle Jožky Pejškara *Poslední pocta*, památníku zesnulých českých a slovenských exulantů.

K již hotovému I. dílu přibyl nyní II. díl, který je pokračováním a obsahuje kapitoly Teologie, Pedagogika, Zdravotnictví, Umění, Sdělovací prostředky, Samospráva a veřejná činnost, Ekonomie a Sport.

Druhý díl má opět zvláštní fotografickou přílohu a vázaná kniha je bohatě ilustrována kresbami Josefa Mánesa v grafické úpravě K. R. Matějovského.

Kniha je nezbytným referenčním zdrojem a neměla by chybět v žádné knihovně.

Cena knihy je US \$36.00, poštovné US \$4.00 a lze ji objednat na autorově adrese: Josef Pejskar, 330 N. Stage Coach Lane, Fallbrook, CA 92028, USA.

Nakladatelství ROZMLUVY nabízí čtenářům ZÁPADU ze svého seznamu nejžádanějších knih:

Zdena Sallivarová HONZLOVÁ, CAN \$9.00, 3. vyd. Smutný i veselý příběh zpěvačky, zdařile přibližující klima 50 let.

Jiří Kovtun PRAŽSKÁ EKLOGA, CAN \$9.00, 2. vyd. Tři chlapi v květnových dnech 1945, lidská hra a mýtus na pozadí hroučící se čs. německé Prahy.

Ivan Klíma MÁ VESELÁ JITRA, CAN \$9.00, 2. vyd. Tragikomické příběhy o disidentech a podlínkách, zlodějích a snících současnosti.

Ivan Klíma SOUDCE Z MILOSTI, CAN \$20.00, 1. vyd. Adam Kindl má pronést rozsudek smrti. Na pozadí morálního dilematu rozvíjí autor monumentální obraz rozpadu čs. společnosti, Terezín, stalinismus, ztráta ideálů. 638 str.

Eda Kriseová LÉTO S BOSONOŽKOU, CAN \$9.00, 1. vyd. Ilustrace. Dětský svět lásky, harmonie a nevinnosti, kam nezaléhají trampoty social. Česka.

Jan Beneš ŽADNÉ KVÍTÍ, CAN \$9.00, 2. vyd. Kompletní vyd. humorné tragických osudů muki z českých pracovních táborů.

Ladislav Dvořák ŠAVLE, MEČE, CAN \$9.00, 1. vyd., Soubor hořce úsměvných povídek, zachycující absurdní příběhy vyřazených lidí 50. let.

Josef Škvorecký MIRÁKL, CAN \$15.00, 3. vyd. Křivé zrcadlo hrdinů poražených od "osvo-bození" až po "vstup".

Zdeněk Kallista TVÁŘ BAROKA, CAN \$9.00, 2. vyd. Smysl a význam barokní kultury i dnešní kosmologie.

Václav Černý PLÁČ KORUNY ČESKÉ, CAN \$15.00, 2. vyd. Lit. paměti zachycující konec republiky, Mnichov a okupaci.

Josef Pekař BILÁ HORA, CAN \$9.00, 2. vyd. Reprint z r. 1922 o významu a důsledcích povstání evangelických stavů. Platí dodnes.

Ladislav Feierabend SOUMRAK ČS. DEMOKRACIE, CAN \$15.00. První část dvoudílných pamětí konzerv. politika 1. a 2. republiky i min. exil. vlády.

Václav Havel O LIDSKOU IDENTITU, CAN \$15.00, 1. vyd. Kompl. eseje z let 1969-79. O moci, bezmoci, Chartě i jiných věcech.

Václav Havel DÁLKOVÝ VÝSLECH, CAN \$15.00, 1. vyd. Kniha-rozhovor s bystrým pozorovatelem lidí a událostí, a také o politice a umění.

Rio Preisner KRITIKA TOTALITARISMU, CAN \$15.00, 2. vyd. Fragmentární úvahy o povaze totalitní ideologie, křesťanství a stavu světa.

Bohuslav Reynek BÁSNICKÉ DÍLO, 2 sv., CAN \$30.00, 1. vyd. Kompletní dílo (1912-71) velkého reflexivního lyrika katolické provenience.

Ivan Diviš ŽALMY, CAN \$15.00, 1. vyd., Vrcholné dílo vzrálého básníka. Žalozpěv exilu.

Antonín Brousek (Ed.) PODIVUHODNÍ KOUZELNÍCI, CAN \$15.00. Protagonisté čs. stalinismu v řeči vázané, Kundera, Kalnar, Kohout, Šotola a dal.

Petr Pithart OSMÁŠEDSÁTÝ, CAN \$15.00, 2. vyd. Analýza památného roku, kritiky vyhrčená proti marxrevizionistickému vedení státu.

František Moravec ŠPIÓN JEMUŽ NEVĚŘILI, CAN \$15.00, 2. vyd. Strhující paměti šéfa čs. špionáže.

Karel Schulz LEGENDY A INVOKACE, CAN \$15.00. Dosud nevydaná pozůstalost autora slavného románu Kámen a bolest.

Jakub Deml MOJI PŘÁTELE, CAN \$5.00, 9. vyd. Vrcholné básnické texty-subtilní rozhovory s květinami-slavného kat. autora.

Čtenářům Západu, kteří objednají nejméně za CAN \$30.00 a pošlou peníze v obálce, nabízíme další knihu zadarmo dle jejich výběru. Připočtete něco na poštovné!

Vaše

ROZMLUVY
18 Church Hill,
Purley, Surrey, CR2 3QN
England

Vladimír Kříž

Život s hudbou a dobrodružstvím

Sjel jsem s hor Sierry Nevady úzkou silnicí a pak kolem jezera a lesy do údolí a města South Lake Tahoe, které bývá v zimě oblíbeným cílem lyžařů. A po chvíli jsem dojel k nevelkému dřevěnému domu, na jehož prahu mě uvítal usměvavý štíhlý muž s bohatými kučerami prošeďivělých vlasů. A štěkot několika jezevčků, oblíbených psů jeho mláde.

Cím všim už byl, ve svém životě Eduard Ingris? Hudebním skladatelem, zpěvákem a hercem, dirigentem, textařem, kameramanem i filmovým poradcem nejznámějších společností světa, učitelem hudby, ladičem pian, předváděčem elektrických rejnoků. Ale také známým cestovatelem a mořeplavcem, jehož jméno oběhlo svět na stránkách novin i ve vysílaných televize a rozhlasu a bylo zaznamenáno v encyklopediích. S úctou k odvaze E. Ingrise se ve světě psalo o jeho cestách přes Pacifik na vorech Kantuta I a Kantuta II z Peru do Polynézie. I v Československu, které opustil v roce 1947, byly publikovány materiály o jeho výpravách. Několik listů mu bylo věnováno i v knize "Na vlnách moří a oceánů", která vyšla nedávno v Praze. Své uznání jeho celoživotním toulkám vyjádřil Klub čs. trampů-seniorů jmenováním E. Ingrise čestným členem. Vždyt' dodnes s oblibou zpívají staří i mladí jeho "Niagaru" a mnohé další populární trampské písničky, které vznikaly v době největší skladatelovy tvůrčí slávy v jeho milované chatě na Svatojánských proudech.

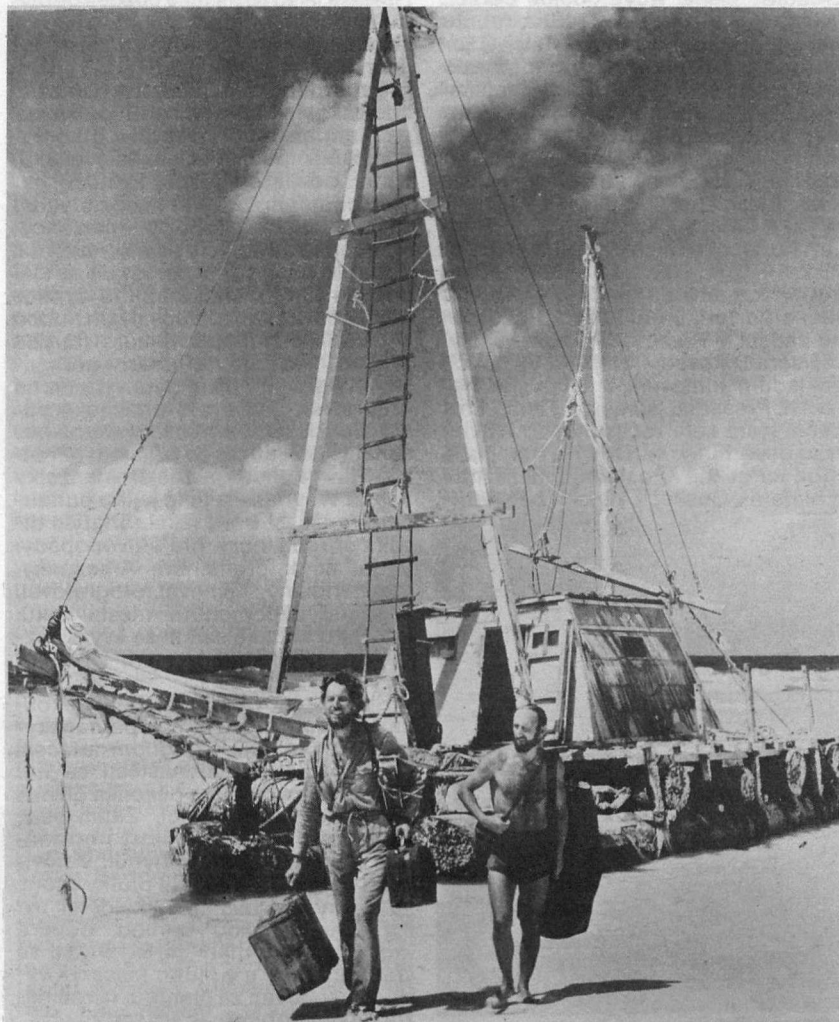
Domácí prameny z pochopitelných důvodů mlčí o důvodech odchodu z vlasti i o životě v exilu, v němž skladatel a cestovatel provázela jeho dlouholetá životní družka, výborná zpěvačka, paní Nina Ingrisová. Málokterý návštěvník města South Lake Tahoe v Kalifornii mine její *Health Food Store* — obchod s vůní čajů z bylin a dále. Je vyzdoben množstvím zvětšenin originálních fotografií z cest Eduarda Ingrise (nechybí mezi nimi ani společná fotografie s přítelem Ernestem Hemingwayem z natáčení filmu "Stařec a moře"), ozdob i zbraní Indiánů od Amazonky a model balzového voru Kantuta. Ale hlavní "archív" jsem našel v domě Ingrisových, kde jsou na stěnách rozvěšeny památky na dobrodružné cesty a výzkumy z konce čtyřicátých a padesátých let v Brazílii a Peru. Bylo tam také plno gramodesek s hudbou a písněmi, které dojímalý naše prarodiče a rodiče v Československu dvacátých a třicátých let. Jak to vlastně všechno začalo? Pan Ingris ochotně odpovídal na mé otázky.

"Lásku k hudbě a zpěvu jsme měli v rodině, protože otec byl hudební-

kem a matka hrála také na piáno. Můj otec byl železničář, proto se rodina často stěhovala. Po mém narození ve Zlonicích rodiče změnili bydliště 36krát. Moji přátelé pak tvrdili, že jsem právě tu velkou lásku k cestování získal snad už tehdy jako nemluvně, když jsem pod okny nádražních bytů slyšel projíždět vlaky. V deseti letech jsem byl přijat do kláštera sv. Markéty v Břevnově jako vokalista do sboru. V tehdejší době to byl velký úspěch, protože výběr byl velmi přísný a talentovaných bylo málo. Ten, kdo byl přijat, si mohl vydělávat svým zpěvem na klášterní pobyt, stravu a školné. V břevnovském klášteře jsem strávil tři roky. Pak jsem začal jezdit do Prahy-Libně do reálného gymnázia. Moje studentská léta byla ve znamení divadla. S přítelem Jindrou Luksem, mým pozdějším libretistou,

jsme se pokoušeli hrát loutkové divadlo. Já začal v té době psát první písně a operety. V poválečném období se rozrůstala divadla a kabarety jako houby po dešti. Scházelo mi ještě několik let do dvacítky, ale to mi nevadilo, abych nepůsobil v různých spolcích jako pianista, herec, režisér, dirigent a skladatel. Koncertoval jsem na uměleckých besedách, zábavách, slavnostech, hrál a zpíval ve zpěvohrách a mnoha operetách. V té době jsem napsal operetu "Inzerát (Romantická paní)", která měla premiéru v roce 1925 ve Vysočanech v divadle Komenský, hned nato další operetu "Praha u moře", která byla hrána ještě ve 30. letech v Praze a v Chicagu v USA. A mezitím písně, taneční i trampské. V té době jsem totiž už také naplno trampoval. Naučil jsem se vařit a tábořit v přírodě — to všechno se mi později hodilo v lesích Amazonky.

Ale především jsem ještě studoval. Dal jsem se zapsat na přírodovědeckou fakultu na Slovanech v Praze. V druhé polovině té budovy byla kon-

PO PRISTÁNÍ NA MATAHIVÉ V POLYNÉZII. VLEVO E. INGRIS, VPRAVO J. GUERRERO. FOTO E. INGRIS.

zervatoř. Tam jsem po roce dezertoval, což zavinilo částečně lákadlo hudby, ale hlavně hezká děvčata z konzervatoře. A jejich profesor Adolf Cmíral, který mne přemluvil, abych přestoupil. Rodičům jsem se k tomu ještě dlouho nepřiznal, takže se domnívali, že studuji přírodní vědy.

V polovině dvacátých let jsem se rozhodl mezi kariérou učitele hudby a zpěvu a nejistým povoláním hudebního kumštýře. Rozhodl jsem se pro prkna, která znamenají svět a přijal místo hlavního tenora v divadle J. Snižka na Slupi. Později jsem se stal i kapelníkem, dirigentem a skladatelem. Mé operety a revuální komedie byly na repertoáru mnoha pražských divadel. Během dvaceti let jsem napsal šedesát operet, jednu operu, symfonii a více než šest set písniček, z nichž mnohé se zpívají dodnes, doma i za hranicemi. Mnozí čtenáři-pamětníci si jistě vzpomou na hudební hry a revue 'Lumpáci-vagabundus', 'Trampské milování' nebo úspěšnou revui 'Rozmarné zrcadlo', písně 'Když odejde děvče', 'Niagara', 'Kytara a ty', 'Slib mi, že nebudeš plakat' a mnohé další. Z tohoto šťastného období se datovalo také přátelství s mnoha tehdejšími známými osobnostmi hudebního života: Járou Kohoutem, Karlem Hašlerem, Ferencem Futuristou, Voskovcem a Werichem, Jaroslavem Ježkem, Rudolfem Frimlem, R. A. Dvorským a mnoha dalšími.

K hudební činnosti se přidala i další láska — film. Už v roce 1924 jsem si koupil kameru Pathé na 9 a půl mm film s perforací uprostřed. Pak jsem se zapsal v Praze do 'filmové školy' režiséra Bínovce, kde jsem se naučil základům filmování i filmového herectví. Přesedlal jsem na 16 mm film a začal jsem sám točit. Byly to hlavně trampské filmy — 'Dva na trampu' a 'Rok na osadě'. Poslední můj zážitek s filmem v Československu nebyl při-

liš veselý — byl jsem povolán v roce 1946, abych natočil popravu K. H. Franka. Ten film dnes v mém archivu chybí. Kopie byla po mém odchodu za hranice v roce 1947 zabavena policií.

Ke konečnému rozhodnutí odejít do exilu přispělo shromáždění hudebních skladatelů, na které nás svolali na sklonku roku 1947. Hlavním řečníkem byl jakýsi komunistický propagátor, který nám na gramofónu přehrával několik ruských pochodů. Ve své nabubřelé řeči se netajil tím, že se komunisté už brzy chopí moci — a pak prý bude konec s veškerou 'měšťáckou hudbou'. A od nás skladatelů se očekává poslušnost a tvorba podobné revoluční hudby. Pro jinou nebude v nové společnosti místo. Byli jsme zdrceni a znechuceni. Začal jsem si brzy po té události vyřizovat cestovní pas a víza do Brazílie. Proč právě tam? Lákaly mne exotické dálky. Doufal jsem, že se mi podaří navštívit místa, o kterých psal ve svých knihách můj oblíbený spisovatel Jan Havlas. A to se mi také později opravdu podařilo, včetně setkání s Havlsem. Odjel jsem doslova za pět minut dvanáct."

Eduard Ingris odjel lodí do Brazílie, kde zakotvil nakrátko v Rio de Janeiru. Tam ho zastihla zpráva o komunistickém puči v Československu. Chtěl odejít do Peru. Protože mu bylo odepřeno povolení k cestě, vydal se tam ilegálně, lodí po Amazonce. Po mnoha útrapách se mu nakonec podařilo usadit se v Peru, kde se stal později dirigentem Státního symfonického orchestru. Napsal tam hudbu k několika známým filmům (hudba z filmu "Arturo" na motivy peruánských lidových písní byla vydána na gramodesce). Za své umělecké působení získal peruánské státní občanství. Stal se tehdy přítelem herečky Pilar Pallet, pozdější manželky Johna Waynea — a také jejího budoucího muže. V Peru lákala Ingrise divoká příroda, hory, prales, vodopády. Vydal se k pramenům Amazonky, mezi Indiány, filmoval, fotografoval, zkoumal zapomenutá města Inků. A v Peru se také setkal se svým pozdějším přítelem Ernestem Hemingwayem.

Spolupracoval při natáčení několika přírodopisných filmů s peruánskými společnostmi. Při jednom natáčení ho napadla puma; naštěstí se mu podařilo vyvážnout s několika divoče vyhlízejícími škrábanci. Zatím však kdosi informoval veřejnost i novináře v Limě, že Ingris zahynul. V novinách se objevily palcové titulky o tom, že český cestovatel a skladatel byl rozsápán divokou šelmou. Eduard Ingris provedl malý žertík. Potají se vrátil do Limy a v klubu Masaryk vyslechl, schován za plentou, různé názory svých přátel.

"Slyšel jsem, že jsem byl sice dobrý kamarád, že jsem nikdy nikoho ne-

podvedl ani neošdil, ale že jsem si své neštěstí a smrt zavinil sám, protože už jsem to dávno neměl v hlavě v pořádku. Na přetřes přišly všechny mé ztřeštěné kousky, jakých by se prý nedopustil ani malý kluk, natož muž v letech a dokonce s vyšším vzděláním. Takové blbosti a hlouposti, jako lézt do džunglí, kde jsou moskyti a malárie, hadi — to nedělají normální lidé, natož muzikanti! Jedině blázen by toho byl schopný!

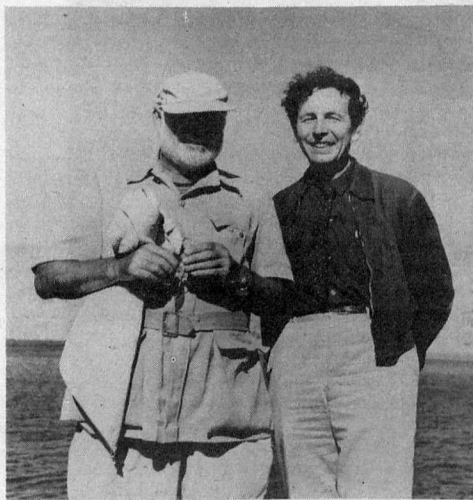
Je těžké vyličit, jaké bylo překvapení všech přítomných v okamžiku, kdy můj přítel Jarda, který to všechno zorganizoval, odhrnul plentu a já prohlásil: 'Vy farizejové, zbabělci, penězožrouti — tak takhle se oceňují kamarádství mrtvého? Takhle se hodnotí práce na národa roli dědičné?' A pak jsme mě 'zmrtvýchvstání' pořádně oslavili."

V Peru se setkal Eduard Ingris také s Thorem Heyerdahlem, který měl právě za sebou plavbu na voru Kontiki do Polynézie.

"Heyerdahl mi navrhl, abych vykonal podobnou cestu na voru, abych podpořil jeho teorii o osídlení ostrovů Polynézie Inků. Jeho plavbu začali totiž někteří prohlašovat za náhodný úspěch. Souhlasil jsem — a dostal jsem od něho 600 dolarů, za které jsem dal postavit vor. Zničila ho v přístavu bouře, ale to už jsem nechtěl a nemohl ustoupit. Tak jsem stavbu dalšího balzového voru financoval sám. Nazval jsem ho Kantuta podle posvátné květiny Inků."

První plavba nedopadla podle očekávání. Vor se dostal v Pacifiku do gigantického víru a Ingris a jeho přátelé byli po několikatydenní bezvýsledné plavbě zachráněni válečnou lodí. Ale novodobý mořeplavec se nevzdal a v roce 1959 se vydal na další plavbu na voru Kantuta II. 11. srpna téhož roku dorazil kapitán voru se svým přítelem Joaquinem Guerreroem (když je předtím dva jejich spolucestující opustili u jednoho z atolů i se zbytkem zásob a vody) k ostrovu Matahiva. Jméno Eduarda Ingrise, prvního českého mořeplavce, který přeplul na voru Pacifik, se rozletělo do světa a zaplnilo první stránky novin. Dvakrát o něm psal obsáhle časopis *Life*. A šťastní Peruáci zařadili svého "señora Eduardo" do učebnic dějepisu mezi slavné objevitele a mořeplavce. Ani tisk v Československu Ingrisoovu plavbu nezamlčel. Velký zájem byl také o barevné filmy, které natočil při své plavbě.

"V Peru jsem zažil mnoho zajímavých příhod. Jeden čas jsem tam pracoval pro milionářku Anitu Ferdinandini, která financovala některé mé cesty do hor; angažovala mne pro peruánský rozhlas. A inspirovala mne k tomu, že jsem pak objevil a 'vrátil světu' slavného zpěváka Jose Mojicu. To byl svého času snad druhý největší zpěvák po Carusovi (byl jeho přítelem), velký tenor Ameriky. V době své

EDUARD INGRIS S ERNESTEM HEMINGWAYEM
PŘI NATÁČENÍ FILMU "STAŘEC A MOŘE"

největší slávy se náhle ztratil ze světa, odešel kamsi do ústraní, nikdo nevěděl kam. Podařilo se mi vypátrat, že Mojica žije v klášteře v Cuzcu. Zajel jsem za ním a přemluvil ho ke koncertu, který se pak konal v Limě. Stali jsme se dobrými přáteli."

V roce 1962 odjel Eduard Ingriš do Mexika, kde filmoval svoji operetu "Kolombina", pak do USA. Spolu se svou ženou Ninou po léta přednášel o svých cestách, koncertoval, sestavoval filmy z cest, skládal a aranžoval své operety. A protože financí se vždy spíše nedostávalo, vrátil se po dlouhých letech k vyučování hudby. Se zájmem jsem si prohlížel zvláštní nástroj, který visel na čestném místě nad jeho klavírem.

"To je klíč k ladění pian, toho si velice vážím. Zachránil mne, tam v Brazílii a ze začátku v Peru, několikrát od hladu. Lidé tam většinou měli své klavíry velice rozladěné, a tak jsem si často vydělal na živobytí. Ale přes všechny ty útrapy a starosti s existencí — tam na jihu jsem byl šťastný, tam na Amazonce, mezi Indiány, mezi lidmi, kde přátelství cenili nade vše."

A pak Eduard Ingriš usedl ke klavíru a začal hrát své staré a oblíbené skladby.

PRAŽSKÉ UZENÁŘSTVÍ

638 Queen St. West, TORONTO,
ONT., M6J 1E4

Tel.: (419) 364-1787

Svědectví

Ivan Sviták

Sociální demokracie

"Sociální demokracii nepřipustíme, ani kdybychom na ni měli zavolat milici."

Přemysl Janýr stručně popsal, co se dalo na jaře 1968 mezi sociálními demokraty v Praze (Západ č. 2/86), téma samo je tak závažné, že by si vyžadovalo daleko podrobnější vyličení, k němuž mohu přispět několika detaily. Především jsem z předúnorového období znal osobně všechny vedoucí představitele sociální demokracie, z nichž většinu označil Karel Kaplan za agenty, jejichž vedoucím referentem byl Josef Šťastný na ÚV KSČ. Dr. Jiří Hájek, pozdější ministr zahraničí, měl krycí tajnou značku E 21, jeho osobní přítel a předseda komise mládeže, dr. Jaroslav Havelka, rovněž pozdější ministr, nesl označení E 23, dále do této skupiny patřil Julius Dolanský-Heidenreich (E 31), Evžen Erban (E 27), oba později členové politbyra, poslanci Stanislav Pošusta (E 34), Oldřich John (E 30), Koušová-Petránková (E 26) a čtyři zaměstnanci ústředí, dr. Melichar (E 25), Štěrba (E 28), Štíčka (E 29) a Miroslav Znamenáček (E 22). Z Kaplanova seznamu jsem neznal Kufnera (E 33) a ing. Vášu (E 36) a zřejmě tu chybí alespoň dvě další důležitá jména, Zdeňka Fierlingera a Vojty Erbanu, snad proto, že byli přímo obhospodařováni sovětským, ne tuzemským dohlížitelem. Když jsem četl tento ohromující seznam, z něhož vyplývá, že sociální demokracie byla prošípikována cizími agenty jak vánoční pečínka, vzpomněl jsem si na rozhovor s Blažejem Vilímem z roku 1969, kdy se mne opakovaně ptal, zda Hájek a Havelka byli agenti kompartaje a použil pro ně sovětské označení "vtyčka", které jsem před tím nikdy neslyšel. "Vtyčkou" se v sovětské subversivní taktice rozumí osoba, jež operuje pod svou vlastní, ale ideologicky falsifikovanou identitou, třeba jako "sociální demokrat", protože právě tak je osoba užitečnější než známý člen komunistické strany. Pozor, to není jen popuťák ani placený agent, protože ti patří do jiných kategorií sovětského pojetí "socialistické demokracie". Málo jsem tehdy znal Václava Majera, s nímž jsem podrobněji hovořil teprve v New Yorku, Radomíra Lužu, který žil v Brně a Jiřího Horáka, který byl podstatně mladší. Jako předseda studentské komise jsem několikrát hovořil o taktických otázkách s generálním sekretářem Blažejem Vilímem, s Bohumírem Laušmanem jako předsedou strany a když jsem jel do Anglie, dal mi Vilém Bernard osobní doporučení

pro tehdejšího soc. dem. vyslaňce v Londýně, Bohumíra Kratochvíla. Mým dobrým kamarádem byl tehdy také Staša Falta, syn Josefa Falty, parlamentního redaktora Práva lidu, a osobního tajemníka doktora Františka Soukupa, předsedy senátu.

Svou úlohu ve studentské politice jsem popsal podrobněji jinde, zde musím jen uvést, že z mých politických přátel ve studentském hnutí zmizela po únoru asi polovina: Jarda Kohout a Přemysl Janýr do kriminálu, Jan Heidler, Václav Holešovský, Derrick Viney a Veltruský odešli na Západ a sloučení sociální demokracie, k nimž jsem patřil, působili dále jen v akademických institucích, ne v politice. Ladislav Tondl ve filosofii, František Červinka v historii, Antonín Červinka v ekonomii a Alexander Ort v mezinárodních vztazích. V šedesátých letech jsem začal chodit s historikem Frantou Červinkou, skvělým kamarádem, na dosti pravidelné schůzky k Tondovi Votrubovi, bývalému čs. atašé v Berlíně, jenž kdysi s Evženem Erbanem organizoval pražské povstání, a jenž byl velitelem vojenské katedry na VŠPHV. Chodili jsme tam asi tak jednou za dva měsíce zejména proto, že Votrubova žena, paní Zdenka, byla ochrnuta na obě nohy a naše návštěvy pro ni znamenaly jakýsi kontakt se světem. Bylo by bezvýznamné psát o těchto schůzkách v politickém kontextu kdyby se na nich nebyl objevil, po prvé v roce 1966, Evžen Erban, starý kamarád Tondy Votruby. Erban projevoval zájem o kontakt s bývalými sociálními demokraty a nám bylo jasné, že sonduje půdu pro Fierlingera a pro sebe, při čemž mu nevadilo, že jsem byl tehdy vyhozen z Akademie, a že můj konflikt s Hendrychem mne zavedl do nepříjemné blízkosti generálního prokurátora Bartušky, jenž mne spolu s náměstkem dr. Kotlářem třikrát vyšetřoval a chtěl mne zavřít. Franta Červinka měl výborné kontakty mezi umělci a přivedl jednou Miloše Kopeckého, svého nejlepšího přítele, pak Irenu Kačírkovou, nějaké mladé studenty, takže schůzky byly pestré a poskytovaly obraz toho, co si asi tehdy myslela pražská inteligence. Erbanovy politické poznámky se mi zdály velmi kritické v době, kdy Novotný seděl ještě velmi pevně a říkali jsme si s Frantou, že za tím něco je, protože mezi prominenty se šířily kritické názory na Novotného. Daleko důležitějším kontaktem z té doby byl však pro mne profesor Václav Černý, který bydlel nedaleko ode mne, a u něhož jsem se od roku 1965 pravidelně zastavoval. Styky s Václa-

vem Černým rostly na intenzitě a významu a bohužel musím potvrdit, že pozdější záznamy z konverzací s ním, jež uveřejnila Státní bezpečnost v roce 1969, jsou autentické. Přirozeně, StB uveřejnila jen to, co se jí hodilo, ale Černého pracovna, kde návštěvníci sedávali v koženém křesle proti psacímu stolu, byla systematicky odposlouchávána. Profesor Václav Černý byl politicky velmi prozíravý a viděl zřetelně symptomy krize dávno před tím, než otevřeně propukla.

Zde se dostáváme k událostem, jež mají přímo souvislost s pokusem obnovit sociální demokracii, což pro mne nebyla a není otázka obnovy organizačních struktur, zdecimovaných kriminály a emigrací, ale otázka, zda je možno uplatnit perspektivu a praxi demokratického socialismu. Jeho přívrženci se rekrutují dnes ze zcela jiných okruhů a vrstev nežli dříve, ba přicházejí právě logikou vývoje kompartaje samé z řad reformistů, kteří spatřili konečně byrokratickou diktaturu bez ideologických brýlí. Nejbystřejší politická hlava mezi reformisty, Jiří Pelikán, učinil pro uskutečňování této orientace víc než všechny emigrační spolky dohromady, protože pochopil, že rozhodující otázka socialistické (sociální) demokracie nejsou tlachy o oponentuře, ale problém, jak vytvořit alternativy vůči byrokratické diktatuře. Netvrdím tím, že bych sdílel strategickou a taktickou vyhlídku skupiny Listy, ale akce prostřednictvím Evropského parlamentu a sociálně demokratických stran jsou rozhodně účinnější než rezoluce Rady svobodného Československa a hádky o členství v ústředních výborech stínových

partají bývalé Národní fronty. Rezoluce dovede psát každý, ale dát do pohybu další "demokratizační proces", to je zatraceně nesnadné právě proto, že musíme čelit realitě byrokratické diktatury, nikoli slovům na papíře. Přesně o tomto krkolomný výkon se pokusili právě ti sociální demokraté v roce 1968, kteří se správně rozhodli obnovit stranu bez ohledu na demokratizační migrénu svých bývalých žalářníků, a s plným vědomím, že je to nebezpečný krok. Můj hlavní kontakt s nesloučenými a perspektivovanými sociálními demokraty byl Jaroslav Kohout a Přemysl Janýr. Filosof Jaroslav Kohout si odseděl osm let a když byl propuštěn z basy, měl tuberu. Když jsem se dozvěděl, že je na svobodě, jel jsem za ním do sanatoria poblíž Prahy, přihrál jsem mu nějaké překlady z ČSAV, pak se mi podařilo umístit ho jako knihovníka na výpomoc ve Filosofickém ústavu a nakonec byl přijat řádně. Od Jaroslava Kohouta jsem věděl, že někdy v únoru 1968 se začala diskutovat otázka obnovení strany, že sociální demokraté se scházejí, ale to byly jen informace z druhé ruky o nichž relata referro. Teprve v březnu 1968 jsem se prostřednictvím Přemysla Janýra seznámil se Zdeňkem Bechyně, synem sociálně demokratického ministra Rudolfa Bechyně, člena hradní pětky. Zdeňk Bechyně se na jaře 1968 stal předsedou pětičlenného přípravného výboru pro obnovení sociální demokracie, jehož členy byli dále Přemysl Janýr, soustřeďující a koordinující většinu aktivit, a dále dr. J. Veverka, František Čoupek a Josef Munzar, s nimiž jsem se několikrát setkal v Janýrově bytě v Dlouhé třídě číslo 29.

Evžen Erban začal ihned rozvíjet protichůdnou akci. Podle Jiřího Lederera pracoval tehdy Evžen Erban pro Aloise Indru a pro sovětskou špiónáž a byl autorem prohlášení proti obnově sociální demokracie. Zde obnovu strany prohlašoval za nástroj rozbíjení socialismu, za cestu k anarchii a hýřil i jinými intelektuálními delikately. Evžen Erban mne tehdy několikrát volal, naléhal abych prohlášení bývalých sociálních demokratů podepsal, což jsem ovšem neudělal, protože nepokrytá kryšárna tohoto kroku znamenala, že jde o to, zabránit všemi prostředky obnovení sociální demokracie a korumpovat bývalé členy visemi prebend a poslaneckých křesel, podobně jako KANisty. Prohlášení pak vyšlo s pěknou sbírkou podpisů — bývalých vtyček Josefa Štastného. Přimknuvší se Lederer rovněž podepsal a zaznamenal ještě důležitou okolnost, že počátkem srpna ho volal Evžen Erban, rozčilený zprávou, že sociální demokraté chtějí vyhlásit svůj ústřední výbor. Lederer měl akci Janýrovi vymluvit. V té době jsem slyšel pomluvu, o níž se zmiňuje i Lederer, totiž že Přemysl Janýr je agentem Moskvy, jenže to prý neřikal Josef Smrkovský, jak tvrdí Lederer, ale Zdeněk Mlynář, v rámci oponentury. Zatím co celá četa sovětských agentů vydala prohlášení proti sociální demokracii, "za jednotu progresivních sil" (v Rudém právu 9. května 1968), disinformační ptákovina prohlásila za agenta Moskvy právě vedoucího představitele sociálních demokratů — Přemysla Janýra. To je opravdu oponentura supervědecké kvalifikace čili bezmezná lež, jíž však nekallil vodu nějaký konservativní novotnovec, ale samy opory demokratické — Smrkovský a Mlynář. Erbanova akce uspěla proces vyjasňování uvnitř sociálně demokratické skupiny a polarizovala protichůdná stanoviska mezi nesloučenými sociálními demokraty, totiž zda se strana má vynořit z ilegality nebo ne. Pominu, co jsem o těchto diskusích slyšel, protože jsem se jich sám neúčastnil; znamená jen svou přímou zkušenost. Od Přemysla Janýra jsem dostal kopii Stanoviska přípravného výboru z 18. května 1968, což byl dopis Ústřednímu výboru Národní fronty, po němž následoval další ze 14. června 1968. Pokud vím, nebyly však tyto dokumenty uveřejněny, přesněji neprošly cenzurou a tak jsem byl znovu první, kdo se veřejně zastával obnovy strany ještě před prohlášením z 18. května 1968, zejména v projevech pro ostravský KAN (14. května) v článku pro Práci (Smysl obrody, z 9. května 1968) a na schůzi na Filosofické fakultě, což jsem dělal jen proto, že Zdeňk Bechyně ani Přemysl Janýr neměli tehdy příležitost tak udělat sami a lépe. Situace se zlepšila teprve 22. května, kdy Student uveřejnil otevřený dopis Zdenka Karla ohledně Fierlingerovy role při obsazování

... AND FREDDIE ENGLS' DONUTS COMING SOON! FOTO D. KRAUS, MOSCOW, IDAHO

sekretariátu sociální demokracie v únoru 1948 a čtyři rozhovory, s Josefem Munzarem, Rudolfem Nohou, Bohuslavem Čermákem a Karlem Horkým. Fierlinger ihned reagoval (v Rudém právu, 23. května 1968), a když pak Svobodné slovo (7. června) uveřejnilo zprávu o sociálních demokratech, Rudé právo otisklo (8. června 1968) prohlášení ÚV KSČ, odmítající obnovu politických stran mimo Národní frontu, protože to by prý znamenalo koncentraci antisocialistických sil. Zde sáhli zastánci opozice hluboko do lry své proradnosti, zde se poprvé objevuje nářek o protisocialistických silách, jenž se stal hymnou normalizace a chorálem spřátelených armád. A znovu musíme žasnout nad virtuozitou sovětské demagogie, protože titíž "hrdinové" jara, kteří dali do oběhu falešnou minci o protisocialistických silách, Dubček, Smrkovský, Mlynář et consortes, si nedovedli ani představit, že tentýž argument se obrátí během pouhých několika měsíců proti nim samým, že budou sami prohlášeni za protisocialistické síly ještě mocnějším demagogickým aparátem moci a lži, nežli byl ten, jímž vládli oni sami jako samozvaní demokratizátoři vůči nepatrné skupině svých bývalých vězňů. Podle těchže pravidel opozice, s nimiž byla znemožněna sociálním demokratům jakákoli publicita, sebeobrana či aktivita právě během nejliberálnějších měsíců pražského jara, byli pak reformisté sami podrobeni habilitačnímu řízení, jež je sice zbavilo moci, ale narozdíl od sociálních demokratů jim nevyneslo století žaláře, ale správu akademických ústavů pro vědecké poznání pražského jara! Nadsázka? Ne, realita, ironie dějin.

Zatím co v Praze reformní komunisté disciplinovaně maširovali do slepé uličky, o níž ani netušili, že vede přímo k okupaci, na Západě bylo dost jasné, že Rusové zasáhnu. Záznamy tehdejšího člena britské vlády Harolda Wilsona, Richarda Crossmana, podává pro nás hrůzné svědectví přímo z jednání vlády a z manifestace v Hyde Parku, kde britská vláda tři neděle před okupací ujišťovala Rusy, že pro Čechy nehne ani prstem. Když tedy Brežněv Dubčekovi v Moskvě v srpnu říkal, že Západ pro něj nic neudělá, měl doslova pravdu, a když předem řekl čs. politbyru v Čierné pověstná slova, "Vy naši a my Vas nepustim", měl předem už zajištěnou diplomatickou cestou pasivitu západních států. Reformisté byli naprosto slepí, dokonce i k varování z vlastních řad. Vedoucí francouzský předák Waldeck Rochet se pokoušel v červenci zprostředkovat smír a navštívil Moskvu. Suslov mu řekl doslova, že "vedení KSČ ztratilo kontrolu nad událostmi, . . . jako houby po dešti vznikly různé druhy klubů mimo Národní frontu" atd., takže KAN jim opravdu ležel na srdci. Člen politbyra Ponomarjov mluvil o analogii s Ma-

darskem a vyčítal Čechům rafinovanost, spočívající v tom, že jsou opatrní a nechtějí dát sovětům záminku k intervenci. Podobně si stěžoval Brežněv, že prý "Dubček je pro nás hádanou, dělá dobrá prohlášení a pak neudělá nic . . . je příliš mladý, mladý pokud jde o zkušenost a mladý duchem." Waldeck Rochet svědomitě informoval o těchto názorech Dubčeka o týden později, tlumočil obavy Moskvy, ale invaze byla stejně naplánována předem, takže ani francouzský pokus o zprostředkování ani informace Prahy neměla žádný smysl.

Pokus obnovit sociální demokracii mne vedl konečně k tomu, že jsem koncem května navštívil cestou do Itálie tajně sekretariát rakouské sociální demokracie ve Vídni, a snažil se navázat kontakty s exilovými soc. dem. skupinami v Londýně. Z prázdninové školy Labour Party, jež se konala v létě 1947 v Hoddesdonu u Londýna jsem též osobně znal některé vedoucí funkcionáře, Dennise Healey, Richarda Crossmanna a Harolda Wilsona. Hovořil jsem hodinu s doktorem Czernecem a mladším pracovníkem sekretariátu, dr. Petrem Sankowitschem, tehdejším sekretářem Kreiského, pak rakouským delegátem v OSN, dnes zahraničním sekretářem rakouské sociálně demokratické strany a zahraničně politickým mluvčím. Věděl o mně něco prostřednictvím Kreiského syna, studentského funkcionáře, který mne v Praze navštívil, nebo prostřednictvím filosofa Ernsta Fischera, kterého jsem znal, a jenž za mnou poslal na návštěvu Franze Marka a Barbaru Coudenhove-Kalergi.

Ten mi dal adresy Viléma Bernarda a Blažeje Vilíma a doporučil mi, abych se obrátil na ně, k čemuž jsem však neměl čas, protože jsem jel na kongres do Itálie a do týdne jsem jel zase do Prahy. Mohl jsem tak učinit teprve o rok později. Z rozhovoru ve Vídni jsem se však dozvěděl, že se 18. května konala v Bonnu, v Erich Ollenhauer Hausu schůze studijní skupiny pro východoevropské státy, to jest schůzka představitelů socialistické internacionály. Zde referoval o pražském pokusu o obnovu strany velmi detailně Vilém Bernard, za účasti Alvara Alsterdala ze Švédska, Hanse Eberharda Dingelse a Stephana Thomase za Německo, Bruno Kalnise za Litvu, Imre Szeliga za Maďarsko, Živko Topaloviče za Jugoslávii a Stanislaw Wasika za Polsko. Debatu o československém vývoji uváděl Vilém Bernard, který byl velmi dobře informován a předložil k jednání devět hustě psaných stran překladů základních dokumentů, v nichž citoval zprávy v tisku, dokumenty přípravného výboru a také má stanoviska. Bernardův referát se správně přimlouval za to, aby socialistická internacionála otevřeně podpořila snahu o obnovu sociální demokracie

v Československu, ale k tomu nedošlo. Snad proto, že vládla "obecná shoda mezi experty, že otevřená vojenská intervence SSSR je nejméně nepravděpodobná", jak tvrdí protokol schůze s obsahem Bernardova referátu. Toto strategické stanovisko bylo tedy naprosto chybné, ale západní strany na něm setrvaly a trapná desinformace o pravém stavu věci ovládala optimistické představitele Labor Party ještě na veřejném projevu 20. srpna 1968. Toto krátkozraké a zdrženlivé stanovisko, jež podceňovalo hloubku pražské krize, a které jsem viděl černě na bílém v protokolu schůzky, mne zarazilo, protože se neopíralo o nedostatek zpráv — naopak, dokumentace byla perfektní — ale o naproste strategické nepochopení sovětských zájmů a cílů, jež se zdá být privilegiem západní, zvláště německé sociální demokracie dodnes. Bezprostřední výsledek návštěvy byl však aspoň v tom, že jsem si odnášel programy západních sociálně demokratických stran, propašoval jsem je pak do Prahy, a dal Přemyslu Janýrovi. K uveřejnění tohoto nejdůležitějšího strategického dokumentu, jenž nebyl závislý na reformistických blábolech, došlo teprve o deset let později díky Přemyslu Janýrovi. □

Až přijedete do Kitcheneru, navštivte krajanskou

RESTAURACI METRO

164 Victoria Street North,
Kitchener, Ontario, Tel.: (519) 743-2720

Deset druhů řízků a další jídla.
Otevřeno sedm dní v týdnu.

Služba čtenářům

183 cm, 73 kg, 46, dělník, nekuřák, bez závazků, by se rád seznámil a založil vlastní rodinu s ženou, která má zájem o rodinný život. Zn.: "Jedno dítě vítáno".

Alex Cejnar

Sto let doufání

V dobách, kdy slovo *odsun* ještě nepatřilo k slovní zásobě konverzační češtiny a málokoho napadlo, že by se mohl zajistit věčný mír, blahobyť, bratrství a všeobecné štěstí přestěhováním národnostních menšin z jednoho státu nebo impéria do druhého, vypadala většina měst středovýchodní Evropy dosti kosmopolitně. Tak např. Bialystok, v tehdejší ruské části Polska, měl vedle polské většiny také velký počet obyvatelů židovské, litevské, běloruské a německé národnosti, kteří se sice vzájemně příliš nemilovali, ale žili pohromadě. Bylo to také tam, v tom baltoslovansko-hebrejsko-germánském Babylonu, co se v roce 1859 narodil člověk, který před 100 lety vydal ve Varšavě rusky psanou brožurku, přeloženou hned do polštiny, němčiny, francouzštiny a (v r. 1888) do angličtiny. Originál měl pouze 40 stran a stál 15 kopějek. Byla to učebnice "mezinárodního jazyka" zvaného "lingvo internacia". Jako autor byl uveden neznámý Dr. Esperanto, čili "Doufajcí". Později se zjistilo, že se za tím exotickým pseudonymem skrýval 28-letý oční lékař Ludvík Lazar Zamenhof (původně Samenhof), syn bialystockého carského cenzora židovského tisku, ale to už byl jeho vynález znám v kruzích rusko-polských socialistů, sionistů a *hillelistů* (stoupenci rabína Hillela) jako "jazyk esperanto" — jazyk těch, kteří doufali, že se dočkají dne, kdy na světě nebudou hranice politické ani linguistické a Polák bude moci mluvit s Eskymákem, Rus s Papuáncem, Litevec s Číňanem a Žid s Hotentotem, a všichni budou bratři a sestry a bude ráj na světě.

Mladý Ludvík Lazar totiž věřil, že kdyby v jeho Bialystoku všichni mluvili stejným jazykem, Litevci by se nepřepali s Poláky, Němci by měli rádi Židy a Rusové by se nemuseli snažit porušit všechny ty nevěrce. Právě tak jako v jiných zemích a kontinentech: Angličané by milovali Irčany, Japonci by žili v míru s Číňany, Turci a Arménci by byli jako jedna rodina a mezi bělochy a černochy v Americe, Africe a všude jinde by nebylo důvodu, aby jeden druhého považoval za nepřítel. Ve světě by už nikdy nebyly války, jen přátelství a láska . . .

Že Ludvík Lazar, vyrostlý v ghettu, neznal historii a proto nevěděl, že nejstrašnější války jsou občanské, kde bojovníci na obou stranách mluví stejným jazykem, se dá odpustit. Avšak jako syn hebrejstináře měl alespoň znát bibli, která začíná bratrovraždou — těžko věřit tomu, že k ní došlo proto, že se Kain a Ábel *jazyko-*

vě nedomluvili; konec konců, stalo se to dávno před babylónskou aférou, kdy ještě všichni svorně mluvili hebrejsky. Nebo snad aramejsky.

Nejtrapnější však není politická naivnost Dr. Zamenhova a jeho doufajících apoštolů, tak zvaných esperantistů. Co je téměř neuvěřitelné je to, že člověk, který od dětství mluvil doma *yiddish*, na ulici polsky, na úřadech rusky a na gymnáziu se učil latinu a francouzštinu, si nikdy neuvědomil, že jazyk není *jenom* komunikačním prostředkem, nýbrž *především* nenahraditelný kulturní majetek, obraz národní mentality, výsledek tisíciletého vývoje jak biologického, tak civilizačního. Jazyk je zrcadlo národů, jednotlivců i krajiny. Jazyky a nářečí patří k přírodě jako řeky, hory a stromy. Jazyk identifikuje lidskou skupinu tak jako dějiny, kultura a folklór, a to mnohem přesněji než barva očí, vlasů nebo pleti. Vezmi národu jeho řeč a dějiny a přestane být národem. "Opustíš-li mne, zahyneš" se týká *jazyka* a nikoliv země! (Židé bloudili dva tisíce let po světě, neměli "svou" zem, ale zůstali národem proto, že měli svůj jazyk.)

Myslíme tak, jak *mluvíme* — a ne obráceně! Lidské myšlení se děje v pojmech a v hranicích mateřštiny: idea je možná jen tam, kde pro ni existuje alespoň latentní slovo. Čím omezenější lexikon, tím chudší myšlení, abstraktní i konkrétní. A bohatství slovní zásoby každého jazyka odpovídá poměrům, ve kterých národ žije. Jestli Beduin má přes tři sta slov pro *koně* a Eskymák sto nebo více slov pro to, čemu my prostě říkáme *sníh*, je to tím, že pro ně kůň a sníh mají docela jinou důležitost než pro nás nebo dejme tomu pro brazilského Indiána z Mata Grossa. A jestli v řeči Ki-Swaheli, kterou mluví většina černochů ve středovýchodní Africe, mají jenom jedno slovo — *uhuru* — pro "svobodu" i "nezávislost", může to být vysvětlením toho, proč průměrný obyvatel Ugandy nebo Tanzánie se domníval, že bude svobodný, jakmile jeho vlast dostane samostatnost a vlastního černého prezidenta. Někdo může namítnout, že my máme čtyři slova (svoboda, volnost, samostatnost, nezávislost) a k tomu ještě jedno francouzské (suverenita) a nejsme na tom líp než oni. Jenže my si to aspoň uvědomujeme a to už je obrovská věc!

A bialystocký *day-dreamer* chce, abychom všichni mluvili stejně; aby Beduin říkal svému koni prostě *čevalo*, a aby se Eskymák ve jménu světového bratrství spokojil s pouhým *nego* pro všechny druhy sněhu, které on zná a pečlivě rozlišuje, protože na tom může záviset jeho život.

Pro čtenáře, který si s takovými maličkostmi nikdy nelámá hlavu,

moje kritika možná zní jako kapitulace před krutou realitou: že otázka "mezinárodního jazyka" není řešitelná. Že jsem proti tomu, aby se lidé pokusili překonat jazykové překážky.

Odpověď: jsem a nejsem. Jsem proti jakémukoliv "univerzálnímu jazyku", ať je to vymyšlený primitivní *lingvo internacia* (čili esperanto) dr. Zamenhova, nebo živý jazyk některé z dnešních velmocí. Zavedením esperanta jako jediného jazyka pro celé lidstvo bychom vytvořili amorfní, sterilní, šedivě lidské mraveniště, ve kterém by se lidé snad nějak domluvili, jenže by zjistili, že si už nemají co říci. Kde všichni mluví (a myslí) stejně, stává se debata nebo polemika nejen monotónní, ale také zbytečnou. Totéž se dá říci *mutatis mutandis*, o angličtině nebo ruštině: stane-li se jedna z nich jediným jazykem celého světa, znamená to zničení všech kultur, znamená to zničení všech rusifikace nebo amerikanizace všech jednotlivců, konec plodné a proto žádoucí rozmanitosti, nivelizace a etnocidium — všechno ve jménu vytvořených "světové civilizace" hmoty, zglajchšaltované výroby a generální nudy.

Abyste lidé zůstali lidmi s individuálními rysy fyzickými i duševními — a ne s *číslem* okolo krku k rozeznávání jednoho od druhého — musí si každý národ, každý kraj, každá etnická skupina na světě zachovat svůj jazyk a své nářečí, a bránit je všemi možnými způsoby proti kulturně-jazykovému imperialismu mocnějších sousedů a univerzálních spasitelů.

Abyste však na druhé straně mohla nastat účinná spolupráce a interetnická výměna názorů v polyglotní Evropě, je zapotřebí, aby každý vzdělaný Evropan vedle své mateřštiny ovládal *druhý a všem společný* jazyk, který musí být *neutrální* v tom smyslu, že to nebude jazyk žádného z existujících národů, neboť adoptování etnického jazyka by nevyhnutelně udělalo z původního "majitele" evropský *herrenvolk*. A tu písničku už známe: Každý pokus o vnucení národního jazyka druhým vyvolá žárlivost a odpor, i kdyby ten jazyk byl ten nejkrásnější, nejvyvinutější a nejrozšířenější.

Neutrálním "paneurovským" jazykem středověku byla latina. Ač jí mluvili a psali vzdělanci po celé Evropě, neohrožovala etnické řeči. Právě naopak! Jenže latina zkameněla a stala se jazykem katolicismu. Na dnešní Evropu už se nehodí. Paneurovským dorozumivacím jazykem 21. století bude proto jakási *neolatina*, čili *evropština*.

Poznámka redakce:

Autor tohoto článku je pounorový exulant, žije v Sau Paulu v Brazílii, kde pracuje jako učitel moderních evropských jazyků, a je autorem ná-

Film

Josef Škvorecký

Déjà vu

Porovnejte si dva citáty. První:
*Po výbuchu s Laternou magikou...
byl jsem bez trvalého zaměstnání...
Tu se objevily na trhu 16mm kamery
Pentaflex... Dal jsem za ni doslova
poslední peníze... A protože jsem s ní
nedovedl zacházet... zavola jsem...
Mirka Ondříčka a společně jsme vyrazili
točit jen tak... pro sebe... v Semaforu...
A protože, ještě ze školy...
měl jsem styk se skupinou Šebor-Bor,
naskládal jsem do aktovky všechno,
co jsem měl, a promítl jim to. Konstelace
byla výjimečně šťastná: Chruščov
kdesi prohlásil a Novotný po něm
okamžitě opakoval, že se má dát příležitost
mladým lidem... skupina
[Šebor-Bor] prosadila, že jsme dostali
prostředky na patnáctiminutový
film... Točili jsme na 16mm, zvětšovali
jsme na 35mm... šlo o malý projekt
za málo peněz... říkali jsme tomu
filmu Konkurs.*

Takhle vypráví o tom, jak natočil svůj první do kin uvedený film, Miloš Forman v knize A. J. Liehna *Příběhy Miloše Formana* (68 Publishers, 1976). Mohu k tomu dodat, že 16mm kameru Miloš vzal a odešel s ní do Semaforu poté, kdy po dvouleté kalvárii s Hlavní barrandovskou dramaturgickou radou scénář podle mé povídky *Eine kleine Jazzmusik* z původního stavu (příběh studentského swingbandu za Protektorátu) opsal půlkruh do svého dialektického protikladu (příběh sabotáže v továrně za Protektorátu) a pak, pod vlivem chruščovismu, dokončil kruh celý (příběh studentského swingbandu za Protektorátu), až jej nakonec osobně zakázal nejvyšší arbiter všeho, prezident Novotný. Historika má dva hlavní elementy: únavnou a protrahanou válku s byrokratickou "uměleckou" dramaturgií, a rozhodnutí mladého filmaře vykašlat se na oficiální místa a natočit svůj film na vlastní pěst za pomoci přátel, s amatérskými představiteli (v *Konkursu* to byla např. Věra Křesadlová) a s osobními kamarády z řad profesionálních herců (v *Konkursu* to byli Suchý a Šlitr).

To vše se odehrálo v roce 1961.

vrhu na panevropský supranacionální jazyk eurolingua. Vydává také časopis "Europinion", psaný většinou tímto neutrálním jazykem pro Spojenou Evropu. Vydal několik učebnic a pracuje na velkém anglo-evropském slovníku, jehož druhá část vyšla vloni. O "evropštíně" píše také do britského časopisu The Scorpion (Londýn). Adresa: A. C., Caixa Postal 10.624, Sao Paulo 03097, Brazílie.

Druhý citát líčí, co se odehrálo v Praze v roce 1986:

[Autor] napsal scénář asi před osmi lety... scénář neprošel schvalovacím řízením, byl zamítnut. [Autor] se rozhodl natočit film sám. Koupil si 16mm, kameru, které se z přátelství ujal [kamarád kameraman]... role obsadil svými známými, neherci, jiné role mu zahráli herci z ochoty... točilo se ve skutečném prostředí, ateliér nebyl k dispozici. Když měl takto pohromadě asi tři čtvrtiny materiálu... ohlížel se po instituci, která by se dokončení díla ujala... Nakonec [materiál] zaujal vedení filmového studia Gottwaldov... natočený materiál byl překopírován z 16mm na profesionální pětaticítku... vznikl film mimořádně laciný...

Tenhle takhle vzniklý film se stal senzací jarní sezóny roku 1986. Jmenuje se *Pavučina*, je o čs. narkomanech a natočil jej mladý režisér Zdeněk Zaoral. Obě události dělí čtvrtstoletí, obě se udály v Praze, první v dobách dozívajícího stalinismu, druhá v době dozívajícího (doucejme) neostalinismu, na obě asi měl vliv "čerstvý" vítr vanoucí ze Sovětského svazu (v prvním případě chruščovismus, v druhém gorbačovismus), k oběma došlo v situaci, kdy čs. film byl v tak hluboké krizi, že se prostě něco stát muselo.

Bohužel, ty dvě příhody dělí nejenom čtvrtstoletí, ale také desítky, možná stovky zmařených talentů a totální destrukce českého filmu, z níž se teprve teď (doucejme) velice mátožně počíná probírat. To všechno proto, aby se věci vrátily tímhle tragickým a cynickým kruhem přibližně tam, kde byly před čtvrt stoletím. "Mírný pokrok v mezích zákona", jak by tomu řekl Hašek; pokrok zaplacený neúměrně vysokou, vpravdě neúnosnou cenou. V té ceně je obsažena i amnézie nařízeným mlčením vložená na paměť mladších generací, které byly tehdy děti a pro něž nikdo nemůže historiku mladého Zdeňka Zaorala srovnat s historikou mladého Miloše Formana, aby si daly dvě a dvě dohromady a vyvodily z toho pro sebe úsudek o povaze režimu, do něhož se narodily a v němž musí žít. Nemůže to udělat ani Jaroslav Boček, autor recenze ve *Filmu a době* (březen 1987), z níž jsem citoval uvedenou stať, ačkoliv to je Formanův současník a kamarád, a tedy pamětník události před čtvrt stoletím (byl už tehdy známý filmový kritik).

V minulém čísle *Západu* jsme otiskli článek Jiřího Kučery (mimochoodem, fotografa právě zavřené Jazzové sekce) *O výrobě českých filmů*. Někteří přátelé z redakční rady se obávali, zda je článek dostatečně fundovaný a adresný, zda poněkud ne-

zkresluje situaci, nedělá ji černější, než je. No, zřejmě nikoli. Ještě před tím, než článek u nás vyšel, otiskl *Film a doba* v dubnu 1987 stať Milána Hanuše *Co brání českému filmu?* (dostala se mi ovšem do ruky až ve chvíli, kdy jsem držel první výtisk červnového *Západu* v ruce). Pociť, který tvoří titul téhle mé úvahy a který se mě zmocnil, když jsem četl Bočkovu recenzi *Pavučiny*, jsem nad Hanušem zažil ve zvýšené míře. Takhle psali o sociorealistické minulosti a byrokratické dramaturgii Barrandova padesátých let kritikové, kteří se před čtvrt stoletím snažili protlačit Formana, Chytilovou, Němce, Schorma atd. dosud nebezpečnými vlnami rozkačeného moře pozdního stalinismu. Článek je nesporně ještě "černější" než úvaha Jiřího Kučery a navíc prochází z pera člověka, který je v samém středu věci, a pokud zkresluje, tedy spíš směrem k zastírání toho nejhoršího: prostě že za tohle všechno může rodná strana.

Stojí za citaci. Jeho explozivní charakter lze ovšem pochopit v plné míře jenom, máme-li na paměti, že od "normalizace" v roce 1970 až do konce roku 1986 vycházely ve *Filmu a době* každoroční "kritické přehledy žně" za uplynulý rok, psané v duchu frází *à la* "Další úspěchy našeho filmu", "Škála našeho filmu v uplynulém roce ještě pestřejší", popřípadě v duchu "zaismu": "Za pravdivý film, za kinematografii míru" (také socialismu, humanismu, atd., atp.).

AMADEUS NA STAROMĚSTSKÉM NÁMĚSTÍ
(FOTO VLADIMÍR BOSÁK, 1983)

Český film prožívá vleklou stagnaci, píše Milan Hanuš, což je tvrzení z pohledu toho, . . . kdo není ochoten alarmující poznatky získané na základě rozboru českých hraných filmů jen opatrnicky šeptat . . . Analýzy jednotlivých produkčních let se provádějí na půdě Čs. filmového ústavu v rámci výzkumné činnosti, ale její výsledky . . . nejsou nijak šířeny (proloženo mnou) . . . Do očí bijící poloprávdou se například stala floskule o pestré paletě žánrů a témat.

Pak Hanušova filipika (jenomže na jakého Filipa je zaměřena, to Hanuš, na rozdíl od Demosthena, nemůže říct) pokračuje: Zneklidňující zjištění základního významu lze shrnout do věty zvolací: Umělecká hodnota, myšlenková průbojnost, talent a profesionální náročnost jsou ve stavu ohrožení! Skutečná tvorba je přehlušována průměrností a bezkrevnou rutinou, talent srážen netalentem, invence pohlcována banalitou. . . Máme před sebou smutné defilé filmové zábavy, která nebaví (Já nejsem já), napětí, jež víc nudí než vzrušuje (Mravenci nesou smrt, Muž na drátě, Tisňové volání) a apelů, co šustí papírem a nechtěně rozesmávají naivitou (Experiment Eva, Havárie, Výjimečná situace). Jakoupak "společenskou potřebu" mohou plnit filmy . . . při jejichž promítání zejí hlediště prázdnotou? . . . Celkový profil produkce není dnes určován, žel, osobnostmi autorů . . . Na prvním místě stojí bohatě učená instituce zvaná mnohostupňová kolektivní dramaturgie . . . "Ideálním" produktem takové dramaturgie jsou pak filmy, které je možno co do účinnosti nazvat krotké — nikomu vrásky na čele nedělají, a přece se líbí jak schvalovatelům, tak divákům (cožpak Menzlův film Vesnička má středisková není ve výsostně inteligentní poloze příkladnou ukázkou takové krotké tvorby?)*

Hanuš dále analyzuje způsoby, jak se režiséři ochotní ke kompromisu dostávají k lizu. Jsou to např. *nadbíhavé postoje k tomu, co se "chce a*

* Hanuš ovšem přitom uvádí, že Menzelova *Vesnička* je patrně nejlepším filmem roku 1985, z kteréhožto roku vybírá všechny své příklady. Moc bych nedal za to, že *Vesnička* je aspoň do jisté míry úlibtou za film, který Menzel natočil o rok dříve, *Slavnost sněženek*, podle povídky Bohumila Hrabala. Stručný obsah: parta seredných, štekavých a nerudných starců (ve světovém filmu by se sotva našla skupina tak nepřijemných hrdinů a hrdinek) uloví divokého kance a dá si z něho v místní hospodě připravit hostinu. Protože fezník, povoláný, aby z části kance navařil buňty, tyto sám hltavě sežere, hostina skončí velkou kolektivní opicí a "nedojedením se". Nejmladší člen party se proto vypraví pro velký hrnec dršťkové polévky, který má doma, aby se žrouti "dojedli". Na zpáteční cestě veze hrnec mezi řidítka na kole, drcne do auto, hrdina se zřítí s kola, a ve snaze zachránit drahocený hrnec dršťkové, zabije se úderem hlavy o patník. Tedy kladný hrdina, položivší život za dršťkovou polévku. Takovéhle podobnosti se snad líbilo divákům (jistě aspoň v Jugoslávii, kde jsem tu drzost viděl), ale sotva "schvalovatelům" v Praze. Taký je ovšem možnost, že ti je pochopili až užívalo pozdě a film běžel v kinech.

žádá" (ale kdo to fakticky chce a co se ve skutečnosti žádá?); jiní se chovají podle zásady, "aby se vlk nažral a koza zůstala celá a film vznikl". Jakmile však autor začne taktó kalkulovat, musí pak hru dohrát až do konce. Ocitá se před otázkou: Jak obelstít diváka, aby ten kalkul nebyl postřehnut. Nejvíce možností nabízí pseudo-konflikt . . . Postoj nejpohodlnější, s tristními výsledky ovšem, je úplná rezignace na potřebu k něčemu se vyjádřit, něco sdělit. Filmový produkt se v těchto případech realizuje jen proto, aby tu byl, studio splnilo plán a realizátorům aby přinesl užitek (ponejvíce finanční). Divákům však nepřináší nic. Logickým důsledkem takového postoje je úpadek filmového řemesla . . . podceňování divákovy inteligence a — velká filmová nuda. Cožpak lze "výpadek" Brynychův (Mravenci nesou smrt), Matulův (Muž na drátě), Schmidtvů (Podfuk), Vorličkův (Já nejsem já) jakož i celé hierarchie schvalovatelů zdůvodnit jinak?

Samozřejmě, kardinální otázku — Čím to? — Hanuš neklade, protože nemůže. V Československu taky není třeba ji klást. Každý návštěvník biografu si na ni snadno odpoví sám.

Zajímavé a signifikantní však je, koho staví Hanuš do protikladu — a tedy dává za vzor — k oněm smutným hrdinům sorealistického filmového vejžířkovství. Píše: *Postoj, založený na věrnosti myšlenke, přesvědčení, životní i umělecké integritě v českém filmu ještě žije. Naštěstí! Má několik poloh: od tvrdošijnosti Krejčíkovy, múzičnosti Vlácilovy, útočnosti Chytilové, Körnerovy ponořenosti do "vlastního světa" až k rozhodnutí "jít svou cestou" — cestou hravého humoru a idylické poetizace hrabalovsko-svěrákovsko-menzelovské.* Hanuš tedy staví do protikladu k poinvazním oportunistům vesměs režiséry šedesátých let! Tedy umělce stranovládou oficiálně zatracené *Nové vlny!*

Nelze tomu říct jinak než paradox. Nespecifikuje samozřejmě — protože nemůže — v čem spočívá ona "věrnost myšlenke" (a jaké myšlenke?) nebo ta "životní a umělecká integrita". Taky jmenuje jen ty umělce, kteří zůstali doma, neemigrovali, a tak či onak si vynutili ("útočností" à la Chytilová? Proč je v tom blahodárném realsocialismu třeba útočností? K čemu?), že je pustili — po letech odmíčení — zase do ateliérů. Nejmenuje proto např. Schorma nebo Helgeho, kteří ač doma, připuštění nebyli (málo útoční? Příliš útoční?), a nejméně také emigranty jako Formana, Passera, Němce, Kadára, Blažka (dva poslední snad proto, že jsou nebožtíci).

Někteří z těchto (doma) umlčených režisérů zaplatili za svou "životní a uměleckou integritu" a za svou "věrnost myšlenke" přesně to, co podle Hanuše český film dnes postrádá:

Vystavit se riziku srážky a jisté, možná i absolutní (proloženo mnou) *oběti, je-li třeba.*

Co říct a co si myslet o takovém článku? Co vypovídá o téměř dvou desetiletích oficiálních blábolů o "neomezených možnostech, které naše společnost poskytuje poctivému umělci"? O dvaceti letech neustálých "nových úspěchů", které najednou vyústí ve "vleklou stagnaci"?

Mám dojem, že rozum zůstává poněkud stát.

Samozřejmě, Hanušův článek a několik podobných jsou první vlaštovky gorbáčovismu v Čechách. Jestli vyvedou mladé, je velká otázka. Třeba je to všechno zase jenom nová past (doufejme, že ne) na umělce a teoretiky poctivé, tj. věrné myšlenke v starodávném, tj. buržoazním slova smyslu; past, jako bylo Maových Tisíc květů nebo Dubčekův Socialismus s lidskou tváří. Nechci tím říct, že Dubček nastražil past, jenom jí, nic zlého nezamýšleje, vyrobil. Ale zaklapla, jako ta Maova. Stejně tak, o tom jsem bohužel přesvědčen, zaklapne i ta Gorbáčovova. Možná že se zase podaří vyrobít pár vynikajících filmů, napsat pár překrásných knih. Pak ale střídavě pomínutí smyslů, do něhož stranovlády občas upadají v periodicitě, již Marx kdysi připsal cyklickým krizím kapitalismu, pomine, stranovláda vše krásné a odvážné opět rozdrtila na prach, stovky, ne-li tisíce umělců i tzv. obyčejných lidí zaplatí za tu novou legraci zmařeným talentem, zmařeným životem, několik málo možná i tou "absolutní" obětí.

Quo usque tandem . . . ?

Kolik důkazů ještě kdo potřebuje, aby pochopil, jaká je to všechno tragická šaškárna? □

**NABÍZÍ ČESKÉ FILMY
NA VIDEOKAZETÁCH
VHS NEBO BETA**

**CENA FILMU VČ. KAZETY
\$ 27.95**

**156 McKenzie St.
Winnipeg, Manitoba
Canada R2W 5A2
Phone (204) 582-3336**

Divadlo

Václav Táborský

Divadlo na Vinohradech v Torontě

Adolf Toman a Limelight Theatre pozvali toto pražské divadlo ke třem vystoupením v Torontě. Bylo to snad poprvé, kdy český profesionální soubor přijel zahrát do zámoří pro "krajany". Kolem této zajímavé události bylo hodně diskusí. Ani v redakci *Západu* nemáme stejný názor. Takže to krátké zhodnocení tohoto historického zájezdu vyjadřuje co si myslím já sám. Račte tedy své výkřiky vole či nevole adresovat pisateli.

Změny v Praze?

Čs. národní shromáždění prý už diskutovalo o tom, že se vztah vlády k desetitisícům Čechů a Slováků za hranicemi musí změnit. Je potěšující, že necelých dvanáct let poté, co pražská vláda podepsala v Helsinkách dohodu o lidských právech (mimo jiné se v ní prohlašuje, že každý člověk má právo odejít ze své země, případně se do ní zase vrátit), se tam zvolna začínají problémy emigrace zabývat. Protože si ještě pamatujeme čínskou "pingpongovou diplomacii", neoficiální předehru k legalizování vztahů Číny a USA, obě strany byly asi zvědavé, jak dopadne pražská "napoleonská diplomacie". Napoleonská proto, že pro Toronto byla zvolena hra populárního dramatika Jiřího Hubače "Generálka", komedie o Napoleonovi na ostrově Sv. Heleny. Nové divadlo v Torontě už s úspěchem předvedlo dvě Hubačovy hry, "Starou dobrou kapelu" a "Dům na nebesích". Autorův smysl pro humor byl zdejším obecnstvu sympatický. To byl asi hlavní důvod pro Tomanovu volbu. Druhým důvodem bylo malé obsazení — sedm herců, minimální kulisy, žádní statisté, hudba z pásků. A herci si vezli své napoleonské kostýmy v kufrech. Napjatě očekávaný výsledek zájezdu předčil všechna očekávání. Obecnstvo živě reagovalo na řadu výborných vtipů, po celou dobu se upřímně bavilo a nakonec povstáním a potleskem ocenilo první oficiální kontakt mezi "tuzemskem a tamzemskem".

Přítomný autor prohlásil, že nebylo skoro rozdílu mezi reakcí pražského a torontského publika. A hlavní hvězda představení, Jiřina Bohdalová, se po kanadské premiéře přiznala, že měla co dělat, aby se nakonec nerozbrečela — ještě nikdy se jí nestalo, aby obecnstvo uspořádalo "standing ovation". Většina z přítomných si asi uvědomila, že národní kultura je nerozdělitelná. To už dávno vědí Poláci, Maďaři a Jugoslávci, nedávno to už připustili i v SSSR (po-

zvali Baryšnikova, Makarovou, Rostropoviče, vydávají Pasternaka, začali opět promítat filmy Andreje Tarkovského). Bylo by na čase, kdyby to uznali taky v Praze.

A co Chramostová, Kubišová, Havel?

Pokud jsem slyšel námitky proti zájezdu, byly to otázky: nojo, ale kdy sem z Prahy pustí Martu Kubišovou zazpívat, Vlastu Chramostovou zahrát, Václava Havla na diskusní turné? Myslím si, že autoři podobných výroků sice dobře dávají najevo své stanovisko, ale také prozrazují málo smyslu po diplomacii. Budme realisté. Jistě bychom všichni přivítali, kdyby ve staré vlasti došlo k uvolnění. Ale nemůžeme si myslet, že všechno půjde hned a bez problémů. Ocenil jsem zájezd Divadla na Vinohradech. Příště to může být Divadlo Na zábradlí nebo Činoherní klub. A za několik let sem třeba paní Chramostová taky přijede, a dokonce bude mít zaručeno vrátit se klidně zpátky.

Politika

Tohle bylo poprvé, kdy členové zájezdu měli asi povoleno stýkat se s "krajany", samozřejmě že v mírných dávkách. Na několika oficiálních událostech jsem dokonce diskutoval s vedoucím tohoto zájezdu, ředitelem Vinohradského divadla Zdeňkem Míkou. Na torontské věži jsem se s ním začal bavit o "problému" emigrace. Každý jsme si o tom mysleli něco jiného, ale diskuse byla zdvořilá a civilizovaná. Má jediná kritická poznámka by byla adresována do Prahy. Pane ministře vnitra, když už jste chtěli zkusit, zda se podobné kulturní styky mohou dále rozvíjet, nemuseli jste posílat různé neoficiální "pozorovatele", aby zjistili kdo a co a jak. Jak ti vaši herci tak i naši diváci jsou dospělí lidé, kteří mají rozum a zkušenost, jak se takové diplomatické předehry odehrávají. Kultura nepotřebuje zprostředkovatele.

Jako pikantní perličku musím uvést, že režisérem "Generálky" byl světově známý český filmový režisér Evald Schorm, který svůj poslední celovečerní film natočil v r. 1969. Od té doby režíruje divadelní činohry a opery. Ocenil jsem, že to "exportní" představení režíroval člověk, který ještě nemá všechny dveře otevřeny. Ale třeba se i tohle změní, když nastává to uvolnění.

Nakonec se přiznám, že jsem měl ze zájezdu vinohradských upřímnou radost. Je tu plno krajanů, kteří se mohou na českou kulturu podívat

přímo u pramene. Ale je tu také plno těch, kteří se na české či slovenské divadlo půjdou s chutí podívat jen tady. □

A. J. BARTŮNĚK

- JVC
- PIONEER
- HITACHI
- SANSUI

Colour TV — HI-FI
Sales and service

144 Kennedy Rd. S., Brampton,
Ont. L6W 3G4 (416) 453-8832

Dobré zboží, dobrá cena
volej Tondu, říká žena
JVC HITACHI PIONEER má
radou a opravou pomáhá!

Naši vtipákové

Týdeník *Tvorba* v čísle 8 z 25. února 1987 věnovala tři stránky debatě mezi jedenácti mysliteli o českém významu ruských slov PERESTROJKA a GLASNOST. Vyjímáme tyto skvosty:

Prof. dr. Eva Fojtíková, CSc., místopředsedkyně České asociace ruštinářů, filozofická fakulta UK Praha: "V SSSR to má svou specifickou, jako u nás má ten proces své zvláštnosti, dané mimo jiné poučením, jako jsme vyvodili z naší krize na konci šedesátých let (například zrušení cenzury)."

JUDr. Evžen Paloncy, CSc., ředitel Nakladatelství Svoboda: "V překladu se to týká jen Sovětského svazu. Jestli se to bude týkat dalších zemí, prosím."

Dr. Ivan Mann, šéfredaktor Hlavní redakce publicistiky a dokumentaristiky Čs. televize: "V západních sdělovacích prostředcích se slovo 'perestrojka' často objevuje bez překladu v různých transkripcích. Není to proto, že buržoazní společnost, kapitalistická, společensko ekonomická formace, není schopna takové přestavby?"

Leo Wastl

Povídání koňské

V životě jsem jel třikrát na koni. Zkušenosti, které jsem získal, jsou tak silné, že nadále k překonávání vzdáleností, používám jen svých nohou, popřípadě auta, či jiných veřejných dopravních prostředků.

Jak již to bývá, většina malérů se začíná vyvíjet obvykle úplně nevinně, tak jako tehdy . . . kdy jsem projížděl Rocky Mountains v Coloradu. Přiznávám, že již mě ty nekonečné kopce, lesy, výhledy do údolí, kaňonů, a lesy a zase lesy, začínaly unavovat — ono, všeho moc škodí a člověk má rád změnu, že ano, tak jsem zahlédl u silnice ceduli s oznámením, že po projetí jedné míle dorazím k místu, kde jsou k pronajmutí koně.

Uvítal jsem to s nadšením, i když jsem před tím nikdy na koni neseděl. Nedělal jsem si s tím velké starosti, protože mám dobré zkušenosti s udržováním rovnováhy z jízdy na kole, motocyklu, koloběžce a na lyžích a říkal jsem si, že jízda na koni z půjčovny se nedá ani přirovnat k jízdě na motocyklu po české okresní silnici.

Úzkou cestou, která vedla ve stínu obrovských, vysokých smrků, jsem vjel do krásného zeleného údolí, s malým rančem, několika se pasoucími koňmi na pastvinách a řekou Colorado v pozadí.

Obrázek to byl jako z filmu o divokém Západě, nebo z románu Zane Graye. Viděl jsem se v duchu, jak projíždím tou romantickou krajinou a cítil jsem se jako Old Shaterhand.

Přivedli mi krásného koně. Byl běžový a zdál se mi dobře krmený. Otočil hlavu, podíval se na mě, odfrkl, zdálo se mi, že trochu pohrdavě a věnoval se okusování trávy.

Vyskočit do sedla jsem považoval za tu nejmenší překážku, umím přece skákat u volejbalu, tak jsem se odrazil a — dopadl na zem na druhé straně.

No nic, trochu jsem to přehnal. Po druhé se mi to podařilo bez chyby. Víte, že když sedíte na koni, že je to dost vysoko? Kůň se klidně pásl. Po chvíli jsem si řekl, že by té trávy již mohl mít dost, stálo mě to přece deset dolarů. Projížďka, ne pasení. Stiskl jsem jej tedy koleny a řekl:

„Tak jedem Fredy“.

Moc si mě nevšímal. Dal se pomalým krokem na pochod. Trochu mě vadilo, že ne kam jsem já chtěl, ale kam se chtělo jemu, totiž — za nejlepšimi a nejzelenějšími kusy trávy.

Řekl jsem si — asi byl chudák dlouho zavřený ve stáji a nedali mu nažrat.

Pokoušel jsem se nějakým způsobem jej přimět k pohybu. Tahal jsem za uzdu, ale nedbal. Taky jsem jej mírně kopal do břicha, ale — buď mu

to dělalo dobře, nebo byl tak tlustý, či zvyklý na kopání, že nereagoval.

Když se mě zdálo, že by již mohl mít dost, řekl si to pravděpodobně i on. Zvedl náhle hlavu, otočil se, podíval se na mě, pak na vodu a vydal se na cestu k řece.

Přiznám se, že jsem se snažil jej přinutit, aby zahnul někam jinam, ale ta tvrdohlavá potvora se mnou šla přímo do řeky. Začal jsem pochybovat o jeho koňském původu. Některý z jeho předků musel být mezek, nebo osel.

Když totiž se mnou zašel přesně doprostřed řeky Colorado, tak se tam postavil jako hydrant u silnice a začal pít.

Pil tak dlouho, že jsem myslel, že vypije Colorado i s přítoky. Jak jsem tak na něm seděl, bylo úplně cítit a vidět, jak se jeho objem zvětšuje. Když konečně přestal, tak stál a nehýbal se.

Trvalo to čtvrt hodiny a mé domlouvání, tahání za ocas a kopání nemělo žádný výsledek. Zjistil jsem, že kůň usnul a čas mé projížďky uplynul. Další hodinu jsem nebyl ochoten platit a tak jsem vlezl do vody. Nebylo tam hluboko. Kůň tvrdě spal.

Přebrodil jsem se na břeh, vyžil vodu z bot a znechucen vším, co má čtyři nohy, pokračoval v cestě Coloradem.

* * *

Mám takový dojem, že to bude krajinou. Je to tak lákavé, že těžko odoláte.

Představte si bílé zasněžené vrcholky Grand Tetons ve Wyomingu, pod nimi průzračné, krásné jezero Jenny Lake obklopené vonícími starými smrky a nádherný, modrý, slunečný den v červenci. A u toho půjčovna koní. Krásných, strakatých indiánských koní.

Projížďka v takovém prostředí, to musí být nezapomenutelný zážitek, ne?

Takže jsem neodolal. Tentokrát jsme měli průvodce a bylo nás pět. Bravurně jsem se vyšvihl do sedla krásného hnědáka. Cítil jsem se jako ostřílený borec, po mé první zkušenosti a také podle rad, které mi dal můj otec. Sloužil totiž na vojně u koní. Tahali prý s nimi kanóny.

Říkal mi — koňovi musíš dát hned na začátku najevo, že jsi pánem, že jej ovládáš. Je to chytré zvíře a když pozná, že neumíš jezdit, tak si potom dělá co chce.

Jen jsem se tedy usadil v sedle, pořádně jsem jej nakopl oběma nohama.

Chtěl se postavit na zadní, ale na štěstí byl přivázaný k ohradě, takže se mu podařilo vytrhnout jen vrchní kládu. Samozřejmě ta jak letěla vzdu-

chem, praštila našeho průvodce do hlavy.

Když jej vzkřísili, tak řekl, že si bere pro zbytek dne volno. Dostali jsme jiného průvodce.

Držel jsem svého koně krátce na uzdě a drtil jej koleny, až mě kalhoty praskaly a začínal jsem se potit i když bylo chladno.

Vyjeli jsme a kůň poslouchal jako hodiny. Jen jednou, když jsem jej zatáhl za uzdu a chtěl odbočit, otočil se rychle a chňapnul mě žlutými zuby po noze. Nikdy bych nevěřil, že zvíře, které žere jenom trávu, má zuby větší než bengálský tygr.

V jednom okamžiku se před námi otevřel tak krásný výhled na hory, že jsem si chtěl udělat několik snímků. Jenže je to těžké, když poskakujete na koňském hřbetu, držíte v jedné ruce uzdu a v druhé fotoaparát, udělat obrázek.

Pustil jsem uzdu a snažil se zaměřit kameru. Když se mi to po několika úderech do oka podařilo, všiml jsem si, že kůň jde nějak divně. Vždycky totiž, když vykročil pravou nohou, tak uhodil hlavou o zem.

Mrknul jsem dolů, co se to s ním děje, myslel jsem si nejdřív, že má padoucnici a dostal záchvat, ale hrklo ve mě jako ve starých kukačkových hodinách. Volná uzda mu přepadla přes hlavu, protáhl si skrze ni nohu a uzda se zachytila na podkově. Při každém kroku si strhl hlavu k zemi a nedalo se říci, že by se mu to líbilo.

Zastavil se a čekal. Sjel jsem ze sedla jako indián, kamera mě při tom bouchla za ucho, takže jsem viděl všech jedenapadesát hvězd na státní vlajce, ale nevěnoval jsem tomu moc pozornosti.

To nic není, povídám mu, zvedni nohu.

Poslušně ji zvedl a já se snažil dostat uzdu zpět. Ale nedařilo se mi to, protože nohu nezvedl dost vysoko.

„Zvedni ji vejš, troubo,“ povídám mu česky.

Já nevím, co jej tak polekalo, jestli ta čeština, které nerozuměl, nebo mu zkrátka došla trpělivost.

Zvedl hlavu, začal říčet a ječet, říká se tomu asi — ržát. Nikdy bych neřekl, co za zvuky umí kůň vydávat a jak silně. Dokonce přicházela ozvěna od Grand Tetons. Tedy od hor. Říkám mu: „neblbni a zkus to znova“, ale to již bylo pozdě.

Nejdřív vyhodil zadníma. To mi nevadilo. Asi zjistil svůj omyl a chtěl mě kousnout do nosu. Uhnul jsem a dostal jsem na něj zlost. Řekl jsem si, že jej tam nechám, ať se třeba uškrtí, a dál půjdu po svých. Když jsem se otočil, zákeřně a zezadu mě nakopl. Krásnou šípkou jsem proletěl vzduchem několik metrů a zapadl do křovi. Docela dobře by to dopadlo, nebýt té

zatracené kamery, která letěla za mnou a bacila mě do hlavy.

Byl to Cannon. Ta kamera. Čočky tam ještě někde budou, všechny jsem je v tom šoku nenašel. Když jsem se po delší době vyhrabal zpátky na pěšinu, stál tam průvodce a můj kůň byl klidný a v pořádku.

Já ne. Vřelo a bublalo to ve mě jako v prádelním hrnci. Průvodce si mě po celý zbytek cesty nějak podezřele prohlížel, ale nevšímá jsem si toho. Přemýšlel jsem, jak se té čtyřnohé bestii pomstím.

Překrásná krajina ale, vůně borovic a od modré oblohy se odrážející vrcholy hor, to vše bylo nakonec tak uklidňující, že na rozloučenou jsem jej přátelsky poplácal po krku.

Otočil ke mě hlavu, vycenil zuby, jakoby se usmíval a chtěl říci — nic ve zlém, čao, kamaráde.

* * *

Jackson Hole ve Wyomingu je malé městečko v údolí řeky Snake River, obklopené ze všech stran horami. Má pozoruhodnou historii, ve které nehrají hlavní roli králové, nebo vojska křížácká, ale samozřejmě Indiáni, hledači zlata, lovci kožešin, dobrodruzi atakdále. Je to zvláštní místo. Ať podniknete cokoliv, nebo pohlédnete kamkoliv, neustále zjišťujete, že ten dávný čas romantiky a dobrodružství není tak ztracený jak by se řeklo podle kalendáře, ale že je stále v ovzduší kolem vás.

Starodávnou průkopnickou atmosféru tohoto malebného místa doplňují dřevěné chodníky, na kterých tak pěkně zní klapot podpadků, vysokých jezdeckých bot kovbojů, zapadlé dřevěné krámky, plné sedel, koňských postrojů, pušek a koltů, vůně kůže a koření, přestřelka pistolníků na ulici — pro turisty, malé divadlo, dostavníky, bary, restaurace a lidi.

Jakýsi jiný druh lidí, než potkáte v Chicagu, nebo New Yorku.

Jsou přátelštější a nespěchají. Nosí stetsony, jezdecké boty, vyšívané košile, kožené opasky s velkými přeskami. Přijedou k baru, uváží koně u zábradlí a jdou na drink. Nebo na dva, nebo víc, co na tom, pro jízdu na koni zatím řidičský průkaz není zapotřebí.

Tak jsem se octl v Cowboy baru a mírně řečeno, jsem se vznášel. Bylo mi najednou šestnáct a na vlastní oči jsem viděl a cítil to, o čem jsem čítával v Rodokapsech.

Seděl jsem v sedle u dvacet metrů dlouhého baru. Do barové desky jsou zapuštěny stříbrné dolary. Je jich tam moc, deska je úplně stříbrná. Strop je nízký a podpírají jej kmeny stromů. I s větvemi a suky.

Podlaha je dřevěná, pokrytá pilinami. Plivátka jsou mosazná, lesknou se a plivá se do nich.

Bylo tam šero a kovboj sedící s nohama na stole, hrál na kytaru a zpíval o dívce, hvězdách a táboráku.

Pil jsem pivo Coors, a bylo právě červencové horko. A tím se vlastně dostávám zase ke koním. Vedle mě seděl chlapík a taky pil pivo. Jeho western oblečení nebylo nové, rozdíl od mého. Taky se v něm asi cítil líp než já.

Seznámili jsme se a jak se ukázalo, měl malý ranč poblíž Jackson Hole.

Jak jsme se seznámili? Normálně. V Americe stačí, když začnete mluvit. Američan obvykle nastraží uši, za chvíli neodolá své zvědavosti a zeptá se — pošlyte, odkud jste?

Když řeknete z Ohia, zakroučí hlavou a ptá se dál — já nemyslím Ohio, ale odkud jako . . .

Odpovíte — z Československa. Hodně lidí spustí — Ale? To je náhoda, moje babička, děda, nebo praděda přišli z Čech, z Polska, z Jugoslávie, no ale tenhle můj rančer v Cowboy baru v Jackson Hole měl svoji odpovědi tak trochu zatajit dech.

Řekl: "Československo. Jo. To je v Evropě. To já znám. Znáš Budějic?" Přikývl jsem.

Pokračoval: "Dobré pivo. Hezký holky. Tak ty znáš Budějic? Byl jsem tam s armádou v roce čtyřicátém pátém."

Potřásl jsem mu s chutí rukou, tak jako málo komu jinému. Měli jsme si co povídat. Nestáli jsme to všechno a tak mě pozval na oběd. Na ranč.

Byla neděle dopoledne a byl jsem celý nesvůj. Ne, nic se mi nestalo, všechno bylo prima. Ranč to byl krásný, nebudu vás popisováním unavovat. Manželka, děti, všechno okej. Až na ty koně.

Na každém ranči chovají samozřejmě krávy. No a k tomu patří taky koně. Na východě u nás, se obvykle vždycky stočí řeč na auta, snad proto, že se staly věci, bez které se dnes nemůžeme obejít. Na západě se stočí řeč na koně. Je to ostatně taky dopravní prostředek, že ano.

Každý majitel koně, anebo rančer, vlastníci stádo koní, je na ně náramně hrdý.

Stáli jsme u ohrady a John, tak se jmenoval, mě důležitě o těch svých trávozroutech informoval. Jak říkám, byl jsem celý nesvůj. Měl jsem neblahé předtuchy. Jak se ukázalo, byly oprávněné.

Když řekl, že se pojedeme projet po jeho pozemcích, tak tím nemyslel že pojedeme autem. Odmítnutím, bych si z něj udělal nepřítele a výmluva mě žádná nenapadla. Přece nepříznám, že jezdit neumím, to zase ne.

Osedlali mi krásného koně. Byl černý a nádherně urostlý. Poznám to, i když tomu moc nerozumím. Nebyl taky z půjčovny.

Nasednutí mi nedělalo potíže, jako obvykle. Využíval jsem při jízdě všech svých zkušeností a k mému překvapení, kůň poslouchal.

Stále jsem se ale cítil jako kdybych seděl na jehlách a neměl jsem požitek z nádherné krajiny, kterou jsme pro-

jížděli. Měl jsem nejistý pocit, že jedu na bedně s dynamitem. Bylo cítit, že mu svaly jen hrají nabitou energií, jen se rozběhnout. Běžící kůň a já na něm, to nepřipadá v úvahu, to přece vůbec nejde dohromady. Modlil jsem se v duchu, ať John nepožene svého ryzáka. Byl by to můj konec.

Na štěstí mě vyprávěl o horách a stádech sobů, kteří táhnou každou zimu údolím Snake River a bylo to tak zajímavé, že jsem po chvíli zapomněl na nepříjemné vyhlídky.

Svítilo slunce a pastviny, po kterých jsme jeli, byly plné květů. Louka měla chvílemi barvu žlutou, bílou, nebo do modra a nejkrásnější byla červená. To když jsme vjeli do květů indian paint brush.

A vzduch byl, no co si budeme povídat.

Naše idylka, tedy moje, abych byl přesný, skončila rychlostí blesku. No, blesku ne, ale rychlostí malé zemní veverky chipmunk, která vyskočila mému koni přímo před nosem.

Odrázel se všema čtyřma a zdálo se mi, že vylétl až nad stromy. Když dopadl na zem, stačil jsem se ještě nějakým pudem sebezáchovy chytit oběma rukama sedla před sebou. Všechno se začalo pohybovat hroznou rychlostí.

Bylo to, jako když skočíte do jedoucího rychlíku.

Zrychlení mě málem vytrhlo ruce z ramenou a hlava mě visela až za koňským ocasem. Nevím jaké zrychlení má Ferrari, ale dovoluji si tvrdit, že ten kůň je rychlejší.

Byla to nejrychlejší věc na světě, na které jsem kdy seděl, kromě Concorde. A jaký byl průvan. Ztratil jsem klobouk, košile mi vylezla z kalhot a vlála za mnou jako zástava pluku při přehlídce na Ruzyňském letišti. A že tam bývá nějaký průvan.

Když kůň docílil určité rychlosti, vši silou jsem se vyrovnal, přitáhl dopředu a předklonil se. Bylo to lepší, i když jsem neviděl před sebe, slzely mi oči.

Trpěla taky určitá partie mého těla, myslím tu zadní. Jak známo, koňské sedlo ještě nemá péra ani tlumiče.

Seskočit za jízdy, jsem při té rychlosti nepovažoval za moudré. Velice se mi chtělo nahlas proklínat, ale poznal jsem, že je lepší mít zuby pevně sevřené, aby se mě nevysypaly plomby a nepřekousl si jazyk.

Ty otřesy mi vadily. Zdálo se mi, že jsem ztratil obě ledviny a v hlavě mi zvonil Pražský orloj i s Loretou.

Usilovným mrkáním, se mě konečně podařilo, i když jen na okamžik, vyhlédnout před sebe . . .

Blížili jsme se šílenou rychlostí k plotu, který pravděpodobně odděloval pozemky . . . kůň se zvedl do výšky . . .

Moc si toho nepamatuji, vím jenom, že jsem jej objal kolem krku a nohy mě vypadly ze třmenů.

Když jsme dopadli, tak nějakým pohybem, snad to byl přemet, jsem

najednou visel na koňském krku ze spodní strany a objímal jej asi jako mladá opice svoji mámu.

Přední kopyta se míhaly kolem mě a občas jsem dostal ránu do žeber, i když jsem uhýbal jak jen to bylo možné. Taky koňská huba, ve které to funělo, hvízdalo, syčelo, byla nepříjemně blízko mého nosu.

Pustit se a spoléhat na to, že mě všechny ty nohy minou, nepřipadalo v úvahu, nezbyvalo mě než viset.

Něco mi našeptávalo a utěšovalo mě, že přece i když je to kůň, že přece nemůže běžet s osumdesátikilovým chlapem na krku do nekonečna.

Co mě ale nejvíce vadilo, byly sliny z jeho huby, které mě padaly přímo do obličeje, neviděl jsem zase nic a vzduch jsem byl nucen nabírat velmi opatrně.

Pak mě napadlo, že bych se mohl pokusit jej trochu přiškrtit a tak jsem tiskl krk ze všech sil. Zjistil jsem, že kůň se přiškrtit nedá.

Běžel a slintal dál...

Ale pak přece jen se mi zdálo, jako by začínal ochabovat. Opravdu, zpomaloval. Hlavu již nedržel tak vysoko, poznal jsem to, protože jsem drhnul zády o zem.

Konečně se zastavil. Spustil jsem se do trávy a do košile si utíral poplivaný obličej.

Když jsem se na to zvíře podíval, bylo mi jej líto. Stál tam s hlavou u země, celý schvácený, vypadal spíš jako afgánská koza po ruské invazi a ne chlouba ranče z Wyomingu.

"Vidíš ty moulo," říkám mu, "ted' tě bude bolet určitě čtrnáct dní za krkem, máš tohle zapotřebí, takhle se huntovat?"

Ani se na mě nepodíval.

Abych se přiznal, cítil jsem všechny kosti v těle já. Tři týdny.

Od té doby jsem na koni neseděl a byl jsem na nejlepší cestě se to naučit. □

Tomáš Jína

Hry

Tak tady to musíme zahustit, řekl úředník Hefl svému mladšímu kolegovi Braunovi a důkladněji se začel do spisu. To by nám to nevycházelo, a ten poměr je nemožný — šedesát na jednoho. Jistě, 60:1 není to nejlepší, dodal k tomu jeho kolega Braun, neodkládaje noviny. No jo, je to tak, něco s tím musíme udělat, pokýval hlavou ještě úředník Hefl a nahlas zavelel. Konec vzdělávání a do práce. Tady máš seznam a skoč na počítač, at' nám připraví pořadí. No jó, už jdu, bručel otráveně Braun a pomalu odkládal noviny. Ale je to stejně pokrok, ten kompjuťr, co? Když si vzpomenu, ještě před pár lety co se muselo všechno dělat, a kolikrát to nevyšlo. A ted' namačkáš pár čísel, mašinka počítá a

za chvíli se ti to jen sype. Tenhle je 50%, jiný 30%, další jenom 10 %, ale většina je nad 70%. Jo, jo, technika je krok vpřed, pokýval na to souhlasně Hefl, a trochu smutně se podíval na skříň kartotéky v rohu místnosti. Pomáhá, zrychluje, ale ten pravý kontakt s děním to není. To když jsme před pětadvaceti lety začali tyhle hry dělat, to bylo třeba mít trochu tady, a poklepal si na hlavu. Ale ted'? Každý trouba jen vypíše podle kuchařky něco čísel, a je to vlastně hotovo. Ještě tak ten programátor, co to vymyslel. Ale snad nebude tak smutně, dobíral si ho Braun, ten závěrečný tah ve hře přece zůstává pořád stejný, a tomu vzrušujícímu lovu počítač nic neubere, jen to zrychlí. A navíc si dopřejeme ty koncovky častěji, bránil techniku Braun. To máš tedy pravdu, ale stejně to dřív bývalo tak nějak lidský, zasníl se ještě Hefl, ano, tak nějak lidský. Ted' je jen otázka času kdy nám seberou i ten závěrečný tah. Ale dost řečí, radši to skoč spočítat, at' to připravíme. Pořád se něco děje, a co když právě v téhle chvíli. A my sedíme a nic nevíme. Tak jdi.

Sotva se za Braunem zavřely dveře, pohodlně si natáhl nohy a zasníl se. To bývaly časy, když se začínalo. Nikdo kloudně neměl zkušenosti, ale zkoušelo se, a zkoušelo, častokrát hra selhala. Ale taky byli lidi jiný, pomyslel si. Co dneska, samá měkota, hned při prvním tahu se složí. Jen tu a tam se najde někdo, kdo skončí na třetím nebo i čtvrtém tahu, ale za to může ten počítač. Dodá skutečně dokonalé typy. Stačí jen vybrat někoho na 80%, nebo 60 % a je to hned hotovo. Je vlastně zajímavý, že ani nepamatuju, že by někdo měl pod 10%. To vlastně znamená, že všichni jsou v mínusu. Samá měkota, vždyť to říkám. Jeho úvahy byly přerušeny příchodem Brauna. Je to doma. Nějaký Janeček, má 95%, to půjde raz dva. Zase měkota, pomyslel si otráveně Hefl, a nahlas řekl: Tak se do toho dej a do týdne at' je odehráno.

Ozvalo se nesmělé zaklepání a dveře se pomalu otevřely. Dovnitř, trochu nejistě, vstoupil muž středního věku, s nazrzlou brádkou a silně prořídlymi vlasy. Dobry den, já jsem se měl dostavit k úřednímu jednání, tadyhle jsem dostal nějakou pozvánku, řekl s trochu chvějícím se hlasem. Úředník Hefl zvedl hlavu od nějakých lester a s předstíraným nezájmem natáhl ruku pro pozvánku. Ukažte. Á, Janeček, tak vás vítám! Posadte se u nás, vítal překvapeného návštěvníka, jako by to byl jeho dávný přítel. Jen se posadte, opakoval znovu vyjevenému Janečkovi, nechcete si zakouřit?, dodal ještě a nabídl mu cigaretu. Janeček, stále ještě oněmělý údivem, jen zasípá: Ano, děkuji, a vzal si nabízenou cigaretu. Ruce se mu viditelně třásly a v zádech proběhlo zamrazení. Co jen tohle je za hru. Asi se něco provalilo, blesklo mu myslí. Tak Janeček,

pokračoval Hefl s úlisným úsměvem. Jak stavíte? Už vám chybí jen omítky, kus střechy a bude se bydlet, co? No ano, jen omítky, ale je s tím ještě pořad práce, odpověděl zmateně Janeček, a v duchu kalkuloval, co mohlo rupnout. Když člověk staví barák, tak je vždycky jednou nohou v maléru. Materiál není a tak se musí opatřit. Snažil se mít účty v pořádku, ale věděl, že kdyby přišla pořádná kontrola, tak v tom lítá. A zrovna ty tašky na střechu, co přivezl včera, má kradený. No to je malér. A nahlas vykřikl: Ale já mám všechny doklady v pořádku. O tom my nepochybujeme, zasmál se Hefl. Braun, do té doby mlčící, přihodil svoji kartu: Ale slečna Renata něco stojí, co o tom soudíte? Ty večery v Kontinentálu, nebo na Barrandově, nevím, nevím, co by tomu rekla vaše paní, kdyby věděla, že dům už mohl stát? Janeček se otočil k Braunovi, chvíli na něho udiveně koukal, jako by nemoohl pochopit, co mu bylo řečeno, ale než stačil něco říci, pokračoval Hefl: No, holt vám padla dobrá karta, né, připomínal jeho zálibu v karbanu, a tak je i na mladé děvče, že ano. Janečkovi se hrůzou sevřel žaludek. Všechno vědí. Ale proč to říkají, co chtějí? V hlavě měl zmatek, najednou nemohl najít souvislou myšlenku, ani odpověď. Ale úředníci jako by ani odpověď nechtěli. Braun ještě dodal: Myslí, že máte dvě děti, že ano. Janeček jen pokýval hlavou. A nechce slečna dcera náhodou studovat? Tuším na gymnáziu si podala přihlášku, že? Janeček zase jenom kývl hlavou. V hlavě mu vířil kolotoč myšlenek. Co mi vlastně chtějí, vědí všechno, to je na deset let, ale motají to dokola, co tedy chtějí? Pomalu, trochu sípavě řekl: Já ale nevím, co mi vlastně chcete? Braunova tvář se rozzářila když odpovídal. No vidíte, že se dohodneme. Ani to nebolelo, že? Janeček chvíli nechápavě koukal z jednoho na druhého. Ale já... Je to jednoduché, skočil mu do řeči Hefl. Něco za něco. Co máte na kontě, víme oba, co by za to mohlo být, vy to víte taky. A tak uděláme výměnu. My to na vás neřekneme a vy zase budete říkat nám, co se děje u vás v práci. Jednoduché, že? Janeček se zachvěl. Já mám být udavač? To né, to radši... radši co, deset let sedět, možná víc, o čachrování s podnikovou naftou neříkali, ale asi by na to taky přišli. Ostatně je jasné, že s platem tři tisíce měsíčně se dům postavit nedá. Ale co mám dělat? Uda vač, to je hrůza, to snad... ale co, jakou mám možnost? Bože, co mám dělat? Třeba je nějak přelstím, vždyť nemusím říkat všechno. Pomalu se smířoval s myšlenkou na vynucenou službu. Hefl a Braun se zatím pobaveně koukali na Janečkův viditelný duševní boj. Nechali ho. Věděli, že hra je u konce. Zvítězili. Jako obvykle, počítač je neomylný. Janeček s viditelným úsilím konečně promluvil: Ale jak to

mám hlásit, to mám chodit sem? Ne, to ne. Tadyhle kolega vám to vysvětlí, není to nic obtížného, a nebojte se, nikdo se nic nedozví, řekl Hefl a zvedl se od stolu. Měkota, jen měkota, pomyslel si, to byla houby hra, jen měkota. Od té doby, co je vybírá počítač, jsou to samé měkoty, a vyšel ven z kanceláře. Janeček, řekl Braun, stačí jednou měsíčně, poslední čtvrtek v měsíci, zavolat tohle číslo a nadržovat svoji zprávu. A to se tam mám představit, zděsil se Janeček. Né, jen po vytočení čísla, až se ozve -slyším- tak zřetelně nadiktujte svoje rodné číslo. Pod tím jsou všichni evidováni. A pokud budete mít něco mimo termín, třeba byste se doslechli, že kolegové připravují nějakou akci proti, tak to tedy volejte okamžitě. Ale nechat, my si to ověříme, zahrozil ještě jakoby žertem Braun. Janečkovi přeběhl mráz po zádech. Z toho už se nevyvlíkně. Netvařte se tak ztrápeně, chlácholil ho Braun, nebudete dělat nic špatného, je to vaše občanská povinnost, ohlásit když někdo něco dělá proti socialismu. A navíc, nebudete na tom škodný. Od příštího měsíce vám šéf přidá tři stovky. On to snad bude vědět? vyděsil se znovu Janeček. Nebude, ale my to můžeme zařídít. A když budete podávat dobré výsledky, můžete mít ještě víc, abyste konečně dostavěl ten barák, dodal ještě Braun. A tu slečnu radši nechte, nemáte na to už léta, a mohl byste se jí ve slabé chvíli svěřit. A to si nemůžete dovolit. No a jsme dohodnuti. Tadyhle mi ještě podepište, že nic z toho, co se tu hovořilo, nevyzradíte, nebo... šupity za mříže... zažertoval Braun. A na slyšenou.

No a máme už lepší poměr, šedesát ku dvěma, pomyslel si Braun, a zařadil desky do skříně s nápisem Živé zprávy. □

Ivan Kraus

Sběratelé

Nemám nic proti sběratelům. Chápu jejich vášeň, jejich posedlost. Nejsem však schopen stejně tolerovat lidi, kteří sami sběrateli nejsou a přesto se této činnosti vášnivě věnují.

K takovým lidem patří, shodou okolností, má matka a má žena.

Ani matka, která žije v Praze, ani má žena, která žije zde, nikdy nic nesbíraly pro sebe. Sbírají však pro druhé.

Sběratelem je na příklad pražský řezník, který sbírá pivní tácky a který občas prodá matce lepší maso.

Žena, která skoro nikdy pivo nepije, sbírá pilně pivní tácky v Paříži i v Německu a pak je posílá do Prahy matce, která je předá řezníkovi. Mlékařka v Praze sbírá zase všechny druhy zápalek pro svého muže, který je mění za obaly od žiletek, což je prý z nějakého důvodu výhodné.

Má žena tedy sbírá zápalky (nejcennější jsou ty z hotelů) a posílá je do Prahy. Tam za to sdělí mlékařka mému bratrovi, který má dvě děti, kdy přivezou tvaroh. Tvaroh vozí v bratrově čtvrti v tajných hodinách, které mlékařka sdělí jen "svým lidem", tedy členům klubu přátel tvarohu.

Od té doby, co žena sbírá zápalky, mají prý naši synovci v Praze lepší barvu. Navíc ušetří bratr spoustu času, protože se nemusí chodit neustále ptát do mlékárny, kdy tvaroh přivezou. Čas, který takto ušetří bratr, ztratí ovšem má žena, které zatím chodí navštěvovat vrátné pařížských hotelů — kvůli zápalkám.

V Praze je ale celá řada dalších sběratelů.

Tak instalatér třeba sbírá popelníky. Nežádá jich moc, ale za to chce originální.

Zelinařka, která zase sdělí mé matce včas, kdy přijdou banány, je vášnivou filatelistkou. V poslední době nám úkol poněkud ztížila, protože projevila zájem o známky z karibské oblasti, odkud nedostáváme žádnou korespondenci. Na štěstí mám sestru v Kolumbii a dceru v Mexiku. Sestra i dcera začaly také sbírat, aby pomohly ženě. Krom toho se ukázalo, že zelinařka neměla o existenci Jižní Ameriky ani ponětí.

Přebytečné známky mění dcera v Mexiku s tamním zástupcem aerolinií za letecká malá mýdla. Ta totiž sbírá příbuzný ženy mého bratra, který je automechanikem. Za pouhých deset mýdel udělá bratrovi generální opravu patnáct let starého vozu, takže malí synovci mohou jet bezpečně na chatu a má matka je klidná. Donedávna žádal mechanik pouhých osm mýdel, ale inflace je inflace.

Muž, který opravuje rodičům rádio a televizi, sbírá zase odznaky. Zpočátku se spokojil se sportovními, ale když zjistil, že žijeme na Západě, začal se specializovat jen na fotbalové kluby.

Potíže činí často ubrousky z restaurací. Ty sbírá matka pro mého bratrance, který je zubařem. Bohužel má o ně taky zájem vedoucí knihkupectví a pošťák, který za ubrousky neohne časopisy, když je dává rodičům do schránky.

Každý ubrousek posílá tedy žena třikrát. Jsou-li na našem stole v restauraci ubrousky dva, bere má žena ubrousek z jiného stolu. Krom toho sbírá párátka pro jednu zdravotní sestru na pražském středisku, jejíž manžel je modelář, který shání malé špejle. Je samozřejmě, že nesmím v restauraci žádný exemplář znehodnotit tím, že bych si do ubrousku utřel ústa. Proto nosí žena do restaurací už nějaký čas ubrousky vlastní, takové, o které nemá nikdo z pražských sběratelů zájem.

Někdy mne dokonce žena požádá, abych byl tak hodný a ukradl laskavě

popelník. Je to vždycky, když má rodina v Praze rozbitý záchod, nebo umyvadlo.

Hlavně však po celý rok sbíráme plastické tašky z obchodních domů a obchodů. V současné době jsou nejoblíbenější tyto tašky: Lido Musique, Givenchy, Dior, Pierre Cardin, Rodier. Následují Galerie Lafayette, Horten, Hertie a Karstadt. Kurs se přirozeně neustále mění. Podle posledních zpráv lze získat v Praze za jednoho Cardina dva Horteny a až tři Hertie za jednoho Diora. Nejzácnější je ale plastická taška s nápisem Papaterie Monte Carlo. Vlastní ji matka mé ženy, které už za ni nabízel nějaký člověk v tramvaji tři americké tašky Capitol Records. Matka mé ženy však na transakci nepřistoupila, protože se ve směnném obchodě vyzná. Používá totiž, stejně jako má matka, vzácné exponáty k důležitějším účelům. Sbírá je totiž také jedna úřednice, která je tchyni ochotna vyříditi doklady, aby nás mohla přijet navštívit. Je to výhodná transakce, neboť při každé návštěvě může tchyně odvézt s sebou do Prahy větší dávku vzácných tašek.

Kdykoli se naše návštěvy vrací do Prahy, je u nás živo. Tašky je nutno roztřídit, naplnit mýdly, ubrousky, tácky, popelníky, obaly od žvýkaček a dalšími vzácnými exponáty.

V Praze se věci rozdělí tak, aby všichni sběratelé byli spokojeni. Myslím při tom často na pohádku o hltavém kohoutkovi, kterému zaskočilo zrníčko a na slepičku, která běžela pro pomoc. Ke studánce, švadleně, k ševci, praseti a sedlákovci. Aby se kohoutek mohl napít a nezadusil se.

Mou ženu a mou matku hřeje dobré svědomí. Auto i vodovod budou opraveny, synovci zdraví, rádio bude k tomu hrát. Maso bude čerstvé, zuby budou zaplombovány. Ovoce i knihy budou na stole spolu s časopisy, jež zůstanou krásně neohnuty.

Nesdílím pocity mé ženy a mé matky. Protože v době, kdy v Praze nastane tato krásná idyla, budu opět hledat v bytě něco, v čem bych směl vynést odpadky.

A tak, i když to říkám nerad, budu upřímný:

At se kohoutek klidně zadusí! □

Z hlavního referátu, předneseného národním umělcem Ivanem Skálou, předsedou SČS, na IV. sjezdu Svazu českých spisovatelů dne 3. března 1987:

"V současném světě jsou bohužel mocné síly, vedené reaganovskou administrativou, která vytrvale směřuje na zhoubnou cestu zničení lidstva a zániku celé lidské civilizace, na cestu, nad níž zlověstně fosforeskuje nápis z Dantova Pekla: Zanechte veškeré naděje vy, kteří sem vstupujete."

Dopisy

Dnešní opozice účinnější než Rambové

Rozhovor stárnoucího českého Rambo I s Rambo II v čísle 2/87 měla redakce uložit do šuplíku a netisknout ho. Pokusím se zdůvodnit proč: Zážitky a životní osudy obou českých Rambos v padesátých letech jsou jistě velmi zajímavým svědectvím o tehdejší době, v níž komunisté rozvíjeli a pořádali tak zvaný "třídní boj", přesněji řečeno masově organizovanou honičku na každého jednotlivce, o němž se domnívali, že by mohl patřit do nepřátelského tábora. Pan Ota Rambousek a pan Ctirad Mašín zaplatili za tak zvané "únorové vítězství" dlouholetým kriminálem a svým mládím, mnozí i životy. Jejich bolestné a tragické prožitky z tehdejší doby je poznamenaly zřejmě na celý život.

Vzpomínám na padesátá léta, kdy jsme skoro denně četli a slyšeli o agentech vyslaných z výcvikových táborů v tehdejší americké zóně v Německu do Československa, aby nám pomohli se osvobodit z komunistické nadvlády. Bylo nám tehdy dvacet, obdivovali jsme USA a západní demokracie a nevěřili jsme komunistické propagandě ani tehdy, když omylem nebo nedopatřením vyčkivala do našeho zakřiknutého a ustrašeného světa tu a tam i pravdu. Nevěřili jsme báchorkám o "amerických a imperialistických agentech", kteří se vyzbrojeni plíží přes hranice. "Tak naivní přece Američané nejsou," říkali jsme si šeptem v kruhu přátel. Později se ukázalo, že západní demokracie byly nejen naivní, ale navíc neměly o skutečné situaci v Československu snad ani ponětí: Agenty pochytili bezpečáci vesměs už krátce po přechodu hranic. Mezi "americkými a imperialistickými agenty" bylo hodně provokatérů, které skuteční agenti z Československa naverbovali už ve výcvikových táborech v americké zóně Německa.

Náš český Rambo II, pan Ctirad Mašín, zřejmě ani dnes nepochopil, co vlastně činil. Komu prospěl, jaký byl tehdy jeho přínos k osvobození a byly jeho zabijácké prostředky, které v zápalu mladického boje a v osálení iluzemi volil, úměrné cílům, kterých chtěl dosáhnout? Boj za přežití komunistického teroru, za naději na budoucnost, se tehdy vedl jinými prostředky. Právě tak jako dnes se i tehdy opisovaly zakázané knihy, rozmnožovaly se zprávy ze západních rozhlasových stanic, existovaly kroužky, v nichž se diskutovalo o možných perspektivách do příštích let, Josef Škvorecký už tehdy jistě přemýšlel o svých "Zbabělčích" nebo je dokonce už psal, Jan Záhradníček už seděl odsouzen na 13 let na Mírově, ale jeho verše byly s námi na svobodě; Peroutkova "Přítomnost", Tigrídův

"Obzor" a Václava Černého "Kritický měsíčník" se vyvažovaly zlatem. Komunistickou propagandu, stranickou literaturu a různé druhy politických školení jsme vnímali jen s útrpným úšklebkem.

Dovedu si představit, jak na rozhovor českých Rambů v poklidném bezpečí Ameriky zareagují naši přátelé v opozici doma. Když Západu jen vynadají, můžete být spokojeni. V dnešním Československu se dosud, zaplať Pán Bůh, nevyskytuje žádný Rambo, a přece je dnešní intelektuální opozice proti komunistickému režimu daleko účinnější, než bojovníci typu Rambo I a Rambo II z padesátých let.

Ota Filip, Německo

Poznámka redakce:

Nevidíme důvod, proč bychom neměli svědectví Rambouska a Mašína tisknout. V časopisech, jak to již bývá, jsou často věci, které ne zrovna vyjadřují styl toho kterého časopisu, nebo mohou přivodit vstávání vlasů na hlavě, což se jistě Mašínovi u některých našich čtenářů podaří. Přesto se domníváme, že pokud by v roce 1948 bylo více nebojácností a bojovnosti na straně nekomunistické většiny, nikdy bychom nebyli tam, kde jsme nyní. Jak říká Mašín, byl to třídní boj, který si vymysleli oni. V takové situaci to občas odnese někdo, kdo možná ani za mnoho nemůže. Mohl to být v jisté situaci např. někdo z nás, pokud jsme takovému režimu sloužili, nebo bachař, kterého otec Mašina za války bouchl lahví do hlavy. Jistě je těžké se ho ptát, zda má děti nebo jak to s tím nacismem myslí. Jde o zajímavé, i když drastické svědectví těch, kteří neváhali nasadit životy a také některé z druhé strany odejmuli.

Hra jako opiát

V dubnovém čísle byl otištěn velice osvěžující a humorný článek pana Táborského o hře zvané golf. Je zajímavé, jak se naše zkušenosti a pohledy na tuto hru shodují. Možná, že je to pohled Středoevropanů, kteří ve své staré vlasti o této hře nevěděli zhora nic. My rovněž jsme se po příjezdu do Kanady pohrdlivě pošklebo-

vali lidem, jak se snaží cvrknat kuličky zvané míčky do nějakých jamek, které ani nejsou vidět.

Před 4 lety jsme však dospěli k názoru, že v každém městě nebo městečku nejlépe umístěný a udržovaný park je vlastně golfové hřiště a začali jsme se učit tuto nakažlivou hru. Nakonec člověk se snad té penze taky jednou dočká a co je lepšího, než hrát golf? Tato hra je jako opíat pro většinu lidí. Jak se jednou začne, je těžko přestat a to i v těžkých začátcích.

Pan Táborský uvedl několik pěkných anekdot z golfového prostředí. Vloni na podzim se moje tříčlenná rodina vydala na golf v sousedním státě Montana, maličko za hranici s USA v překrásném horském prostředí Rocky Mountains. Již na druhé jamce moje žena při hledání zakutáleného míčku v lesíku donesla ne míček, ale plně ruce překrásných modráků a dokonce jednoho kozáka. Od této chvíle celá hra nestála za nic. Co by to bylo za Čechy, kteří by si nevšimli těchto překrásných hub? Chvillemi se mi zdálo, že moje žena záměrně posílá míčky hluboko do lesa, aby měla záminku tam jít. Tato činnost se přenesla i na dítě a tak po prvních 9 jamkách jsme museli odjet na parkoviště přeložit náklad hub do našeho stejšna, neboť jsme vůbec nevypadali jako hráči golfu, ale jako pojiždný kráček bab, co prodávaly houby na trzích ve staré vlasti. Z tohoto poučného příběhu je vidět, že i dva koničky se mohou provozovat současně.

Svat Jonáš, Kanada

Se SSSR hranice nebyla

J. B. z Československa píše v dopise "Zakázané ovoce na videu" (č. 2, 1987) o sovětských filmech "ze země, s kterou jsme měli v době vlastnictví Podkarpatské Rusi nejkratší hranici, v podstatě žádnou..." Za první republiky byla hranice se SSSR asi 150 km na východ od nejuvýchodnějšího bodu Podkarpatské Rusi, oddělena od Československa polskou Haličí a rumunskou Bukovinou. Se SSSR jsme žádnou společnou hranici neměli.

Vilém Brzorád, USA

ČTENÁŘŮM SIXTY-EIGHT PUBLISHERS, Corp.

Jak jsme slibili, ještě letos v srpnu vydáme zbývající dva díly Hrabalovy autobiografie, jejíž třetí díl PROLUKY jsme vydali v říjnu 1986. Jsou to: SVATBY V DOMĚ — Vypravěčkou je opět paní Hrabalová, autor text označil za "Divčí románek", a vyprávění začíná seznámením manželů Hrabalových. Cena \$11.75

VITA NUOVA, v němž paní Hrabalová dovádí vyprávění až do doby, než se její manžel stal slavným. Cena \$12.25

PROLUKY, kde paní Hrabalová vypráví o dramatických událostech za sovětské invaze a po ni. Cena \$11.75

Objednejte na SIXTY-EIGHT PUBLISHERS, Corp., Box 695, Station A, Toronto, Ont. M5W 1G2, Canada.